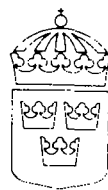

Riksdagens protokoll

1985/86:55

Protokoll
1985/86:55

18 december 1985

Debatter m. m.

Onsdagen den 18 december

Differentierade vårdavgifter	3
Injektion av naturmedel	13
Försöksverksamhet inom hälso- och sjukvården	24
Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.	30
Arbetsmarknads- och arbetslivsfrågor	57
Meddelande om interpellationer	
1985/86:94 av Johnny Ahlqvist (s) om avgifterna för sjuk- vårdande verksamhet	81
1985/86:95 av Jan Hyttring (c) om sysselsättningen i Karlstads kommun	82
1985/86:96 av Lars Ernestam (fp) om ökat skydd för utrot- ningshotade växt- och djurarter	83
Meddelande om fråga	
1985/86:305 av Inga Lantz (vpk) om ekonomiskt stöd till blivande adoptivföräldrar	84
Meddelande om justering av kammarens protokoll, m. m.	85
Avslutningsord	85

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 18 december

Socialutskottets betänkanden

1985/86:9 Differentierade vårdavgifter	3
1985/86:7 Injektion av naturmedel	3
1985/86:8 Försöksverksamhet inom hälso- och sjukvårdens område	3

Jordbruksutskottets betänkande

1985/86:11 Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.	30
---	----

Prot.	<i>Skatteutskottets betänkande</i>	
1985/86	1985/86:16 Differentierad bensinskatt m. m.	30
55		
	<i>Arbetsmarknadsutskottets betänkande</i>	
	1985/86:7 Tilläggsbudget I	57

Onsdagen, den 18 december

Kl. 09.00

*Differentierade vård-
avgifter*

1 § Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

2 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1985/86:9 om differentierade vårdavgifter (prop. 1985/86:43),

1985/86:7 om injektion av naturmedel (prop. 1985/86:33) samt

1985/86:8 om försöksverksamhet inom hälso- och sjukvårdens område (prop. 1985/86:42).

Anf. 1 TALMANNEN:

Socialutskottets betänkanden 9, 7 och 8 kommer att debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså socialutskottets betänkande 9 om differentierade vårdavgifter.

Differentierade vårdavgifter

Anf. 2 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Äntligen skall vi bli av med de differentierade vårdavgifterna. Det är ändå för sent för många som hade hoppats att få slippa dem. Vi skulle ha kunnat bli av med dem redan under 1983 och säkert under 1984 och 1985. Men vi har fått vänta. De som har legat på sjukhus, och alltså betalat dessa avgifter, har väntat otåligt. Vi skall inte gräva ner oss i varför det har dröjt, det är bara att konstatera att det är en glädjens dag nu när vi kommit fram till ett gemensamt beslut.

I den proposition som vi har att behandla föreslås att de differentierade vårdavgifterna för utförsäkrade pensionärer fr. o. m. april 1986 skall ersättas med fasta patientavgifter om högst 55 kr. per dag. Denna avgiftsnivå är lägre än vad som tillämpas för närvarande. Sedan kan man sänka den utan vidare besvär efter en överenskommelse mellan socialdepartementet och Landstingsförbundet.

I propositionen föreslås vidare i enlighet med överenskommelsen en kompensation för de 18 sjukvårdshuvudmän som tillämpat de differentierade vårdavgifterna. Denna kompensation är 13 kr. per vård dag för utförsäkrade patienter. Att märka är att jag sade att det gällde 18 sjukvårdshuvudmän.

Men vi har 26. Åtta sjukvårdshuvudmän har aldrig infört differentierade vårdavgifter och blir alltså helt utan kompensation.

Ersättningskostnaderna är beräknade till 135 milj. kr. De skall täckas genom en höjning av de försäkrades sjukpenningavdrag från 45 kr. till 55 kr. per dag och genom att den högsta avgiften för läkemedelsinköp höjs från 50 kr. till 55 kr. per inköp.

Vi anser att propositionens förslag till vårdtagsersättning, alltså den som sjukhusen får, är ogenomtänkt och orättvist. Vi går där emot utskottet. I den mån sjukvårdshuvudmännen skall ersättas för inkomstbortfall skall ersättningen enligt vår uppfattning fördelas på ett rättvist sätt. Nu är det bara de som har tillämpat differentierade vårdavgifter som skall få ersättning.

Finansieringsmetoden innebär att alla patienter inom alla sjukvårdshuvudmannaområden bidrar till vårdtagsersättning för utförsäkrade patienter. Det anser vi också talar för att ersättning skall fördelas rättvist. Detta har vi framfört i reservation 2.

I reservation 4 tar vi upp en av våra gamla idéer, som vi ständigt kommer att föra fram inför riksdagen, nämligen den om en livsvarig sjukförsäkring, lika för alla.

Vi anser att ingen skall kunna utförsäkras, utan alla skall ha en livsvarig försäkring som skall ge alla de försäkrade en större frihet i valet av vårdform och vårdgivare. En försäkringsmässig lösning skulle göra att de som har de lägsta pensionerna kan få låga avgifter, samtidigt som utförsäkringen kunde avskaffas. Det är ett stort förslag, och vi har framlagt det i flera olika sammanhang. I reservation 4 begär vi en vidare utredning om denna viktiga reform.

Bifall även till reservation 4.

Anf. 3 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Förslaget om att slopa de differentierade vårdavgifterna är en seger för handikapprörelsen och för pensionärsorganisationerna. Vi känner också tillfredsställelse inom vårt parti, eftersom vpk konsekvent ända sedan 1981 har hävdatt att differentierade vårdavgifter är orättfärdiga. Även moderaterna har ju anledning att känna sig nöjda i dag, eftersom också de under senare år har arbetat aktivt för att dessa avgifter skall slopas.

Men inom vpk är vi inte helt nöjda med det system som föreslås ersätta de differentierade avgifterna. Skälet till detta är helt enkelt att en avgift på 55 kr. per dag är för hög för dem som har låga inkomster.

Utvärderingen av tillämpningen av de differentierade vårdavgifterna visade att 11 % av de utförsäkrade patienterna i april 1983 hade så låga inkomster att de inte ens kunde betala 45 kr. per dag, som då var den ordinarie fasta avgiften. Om man ökar den fasta avgiften med 10 kr. till 55 kr. om dagen, så kommer givetvis andelen utförsäkrade som egentligen inte har råd att ligga på sjukhus att öka. Till viss del är regeringen medveten om det här och föreslår därför att möjligheten till jämkning skall kvarstå. Med en så hög fast avgift som 55 kr. per dag är det helt nödvändigt att i vissa fall kunna få sänkt avgift.

Konsekvensen med det nya systemet blir emellertid att den förnedrande prövningen av vilka behov och utgifter man har kommer att kvarstå - inte för

alla, som det var tidigare, utan nu blir det enbart de som har de sämsta inkomsterna som får finna sig i att få sina inkomster och utgifter avvägda av något slags nämnd. Och det var ju egentligen det här förnedrande systemet som vi ville slippa ifrån.

Vpk föreslår därför att utförsäkrade som enbart har folkpension och pensionstillskott, vilka alltså ger en inkomst på 86 kr. per dag, och de som har en så låg ATP att de inte kommer över gränsen, inte i en ansökan skall behöva redogöra för sina utgiftsbehov utan automatiskt, lika över hela landet, skall få jämkning. Vi tycker att en halv avgift kan anses skäligt i detta inkomstläge.

Om man bara har 86 kr. per dag, är det alltså bara 31 kr. kvar när man har betalat den dagliga vårdavgiften. Vi kan inte utgå ifrån att alla utförsäkrade patienter som behöver sjukhusvård inte har några mänskliga behov kvar att tillfredsställa. 31 kr. om dagen kan ju knappast räcka till vad man behöver utöver vad sjukhuset ansvarar för. Eller skall vi även i fortsättningen missunna äldre långvarigt sjuka härvård, tidningar, cigaretter, handarbeten, möjlighet att köpa egna kläder, litet godis utöver sjukhuskosten osv.?

Ett system som vi föreslår – där man vid inskrivningen på sjukhuset uppger om man enbart har folkpension eller så låg ATP att den motsvarar inkomsten från folkpensionen, och då automatiskt får jämkning – är varken administrativt krångligt eller förnedrande för den enskilda individen.

Det är också så att Landstingsförbundet inte har för avsikt att komma med några tillämpningsanvisningar för nedsättning av de fasta avgifterna. Erfarenheterna från systemet med differentierade vårdavgifter och jämkningen där visade klart att tillämpningen var mycket olika över landet. Det var en av de punkter där man riktade kritik mot det gamla systemet – det blev så olika över landet. Om nu landstingen själva skall bestämma på vilka grunder den enskilde kan få jämkning, kan vi utgå ifrån att man delvis kommer att använda sig av de jämningsbestämmelser som gällde under det gamla systemet med differentierade vårdavgifter, och då kvarstår alltså orättvisan över landet. Också därför är det angeläget att riksdagen uttalar i vilka former jämkningen skall ske.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till vår reservation I i utskottsbetänkandet.

Vi skall i dag också ta ställning till ett förslag om att höja den enskildes kostnad vid läkemedelsinköp från 50 till 55 kr. Det innebär att ett läkarbesök och i samband därmed köp av receptbelagt läkemedel samt eventuell sjukhusresa nästa år kommer att kosta den enskilde 135 kr. Avgifter i något sammanhang – det spelar ingen roll vilket – har alltid en begränsande effekt. Det är givetvis också syftet med avgiften. När vi inom vpk förespråkar en hälso- och sjukvård som är avgiftsfri för den enskilde och finansieras över skatten, får vi ofta höra att folk av rent okynne skulle springa till läkaren om det inte kostade dem någonting.

Jag har vid flera tillfällen ställt frågan till sjukvårdsministern: Hur hög kan en vårdavgift vara utan att den medför att folk av ekonomiska skäl avstår från vård och medicin? Jag har inte fått något svar, och därför finns det skäl att upprepa frågan. Om man har en pension som ger endast 86 kr. om dagen, finns det då inte risk för att det blir för dyrt att gå till doktorn och betala 135

kr.? Vi kan ju göra en jämförelse själva. Om det skulle kosta oss ungefär en och en halv dagsinkomst – säg 800 kr. – för ett sjukvårdsbesök med medicin, då skulle vi nog tänka oss för en extra gång, om besöket verkligen var nödvändigt. Men det är väl ändå inte detta som är meningen med att höja avgifterna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 4 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Differentierade vårdavgifter för pensionärer vid sjukhusvård infördes genom beslut av riksdagen 1981 med anledning av en proposition från den dåvarande borgerliga regeringen. Motiveringen för ett nytt avgiftssystem var först och främst behovet av en samordning med det system som sedan tidigare tillämpades vid kommunala alderdomshem och servicehus. Många hävdade vid denna tid att valet av vårdnivå ofta dikterades av ekonomiska skäl och inte av medicinska.

Till riksdagens beslut fogades en rad synpunkter på hur sjukvårdshuvudmännen borde beakta vissa faktorer när man fastställde de enskilda avgifterna. Man skulle fästa avseende vid patientens möjligheter att behålla sin bostad, och skälig hänsyn skulle tas till om någon annan person var beroende av patienten för sitt uppehälle. Särskilt skulle man beakta unga handikappades situation för att stödja en aktiv rehabilitering.

Trots att både riksdagen och Landstingsförbundet riktade detaljerade rekommendationer till sjukvårdshuvudmännen, kom tillämpningen av de differentierade vårdavgifterna att skilja sig ganska avsevärt mellan olika landsting. Efter diskussion i riksdagen som ledde fram till en begäran om utredning tillkallade statsrådet Sigurdson en särskild arbetsgrupp med uppgift att följa upp tillämpningen av de differentierade vårdavgifterna vid sjukhusvård. Det visade sig att avgifterna varierade kraftigt mellan landstingen. De genomsnittligt debiterade vårdavgifterna var under 1983 som lägst 50 kr. och som högst 63 kr. för patienter över 65 år. För yngre förtidspensionärer var differenserna ännu större, som lägst var avgiften något under 40 kr. och som högst nästan 63 kr. Skillnaderna uppstod i hög grad genom olika avdragsregler.

Följdriktigt har statsrådet i den nu föreliggande propositionen motiverat sitt förslag till återgång till fasta vårdavgifter med att sjukvården skall ges på lika villkor till hela befolkningen.

Med det system som riksdagen i dag föreslås fatta beslut om, och som biträds av socialutskottet, införs en högsta vårdavgift för pensionärer vid sjukhusvård. Fortfarande har dock de enskilda sjukvårdshuvudmännen möjlighet och skyldighet att beakta behov av sänkta avgifter. Den avgift på 55 kr. som nu föreslås i propositionen synes väl avvägd för det absoluta flertalet av de berörda patienterna. Alltjämt finns rekommendationer för hur prövning av reduktion skäligen bör ske. Det ankommer nu på sjukvårdshuvudmännen att utforma reglerna för prövning och nedsättning av vårdavgifterna i enskilda fall. Givetvis bör sjukvårdshuvudmännen utfärda riktlinjer till landstingen om hur sådana reduktioner skall beräknas.

I samband med övergången till fast vårdavgift har det träffats en uppgörelse med Landstingsförbundet om viss kompensation för förväntat

inkomstbortfall. Det har satts i fråga om denna ersättning endast skall riktas till landsting som tillämpat de differentierade vårdavgifterna. I detta sammanhang måste man erinra sig att landstingen tillförs nya och höjda ersättningar på flera vägar, alltifrån de generella statsbidragen och ersättningar från försäkringskassa, som nu också föreslås höjda, till vårdavgifter och behandlingsersättningar i öppen vård. Förhandlingar om sådana här ersättningar förs årligen mellan regering och Landstingsförbund. Frågan om nivån på och fördelningen av den kompensation som nu har avtalats kommer därför upp på nytt i överläggningarna med Landstingsförbundet redan under nästa år.

De avgiftsändringar som i övrigt föreslås i propositionen måste anses väl avvägda och närmast motiverade av den allmänna kostnadsutvecklingen. De som har särskilt stort behov av sjukvård, behandlingar och läkemedel får enligt propositionen också ett högkostnadsskydd, genom att avgifter av dessa slag inte skall behöva betalas mer än 15 gånger på ett år. Barnfamiljer ges också den ytterligare garantin att avgifter för samtliga barn i familjen sammanräknas i detta högkostnadsskydd.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställan i socialutskottets betänkande nr 9 i dess helhet och därmed också avslag på reservationerna.

Anf. 5 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Precis som Erik Janson sade var det den dåvarande borgerliga regeringen som 1981 förelade riksdagen en proposition med förslag om att ge sjukvårdshuvudmännen möjlighet att ta ut inkomstrelaterade avgifter i stället för fasta avgifter av pensionärer som vårdas på sjukhus. Reglerna trädde i kraft den 1 januari 1982.

Vid behandlingen av förslaget om införande av s.k. differentierade avgifter för pensionärer vid sjukhusvård pekade bl. a. socialdemokraterna i en motion på en rad risker med de nya reglerna och förordade en generös tillämpning. Likaså yrkades att regeringen skulle följa hur de nya bestämmelserna verkade i praktiken och återkomma till riksdagen med en redovisning. Riksdagen delade vår uppfattning att reglerna borde tillämpas generöst och uttalade att tillämpningen av dem måste ske med stor varsamhet.

I början av år 1983 tillsatte jag därför efter överenskommelse med Landstingsförbundet en arbetsgrupp som fick i uppgift att bl. a. följa upp tillämpningen av det nya systemet med differentierade avgifter i de avseenden som jag nyss nämnt.

Pensionärerna har upplevt avgiftssystemet som förnedrande. Jag har genom brev från och samtal med pensionärer fått klart för mig att det i och för sig inte var den avgift de skulle betala som alltid var det stora problemet för pensionärerna. Nej, det var den enligt deras uppfattning förödmjukande granskningen av deras ekonomi varje år som de reagerade mest emot och som oroade dem. För unga handikappade förtidspensionärer var avgiftssystemet dessutom hämmande för deras möjligheter till rehabilitering.

Den uppföljning som på regeringens initiativ har gjorts och som presenterats i två rapporter visar också på mycket stora olikheter i tillämpningen av det nya avgiftssystemet. Hos de landsting som infört systemet fanns nästan lika många modeller som det fanns landsting – sju sjukvårdshuvudmän

införde aldrig avgiftssystemet.

Herr talman! Jag känner stor tillfredsställelse över att regeringen kommit överens med Landstingsförbundet om ett avskaffande av detta avgiftssystem och en återgång till fasta avgifter lika för alla, oavsett om man är löntagare eller pensionär. Ibland beskylls politiker för att aldrig kunna ändra tidigare fattade beslut. Ibland hör vi att opinioner och reaktioner från människor inte kan påverka politikerna. Jag är glad över att det beslut som riksdagen kommer att fatta här i dag dels innebär att man avskaffar ett orättvist system, dels ger bevis för att politiker kan ändra sig. Så fungerar en demokrati. Med min och statsvetenskapens tolkning betyder demokrati folkstyre. Här har politikerna lyssnat på den massiva kritik som har framförts mot det nuvarande avgiftssystemet. De differentierade vårdavgifterna försvinner.

Anf. 6 BLENDA LITTMARCK (m) replik:

Herr talman! Självfallet gläder det oss att också Gertrud Sigurdsen fröjdjar sig över att vi nu blir av med de differentierade vårdavgifterna, men jag måste säga att hon gjorde en skönmåning av de socialdemokratiska insatserna. Vid den tid då vi moderater först av alla tog upp den här frågan – det var den 20 oktober 1982, när systemet hade fungerat över ett halvår – hade Gertrud Sigurdsen inte fått ett enda brev och hade ingen aning om hur folk upplevde systemet. När vi nästa gång tog upp den, efter att motioner hade väckts under den allmänna motionstiden, fanns det ingen som helst förståelse för den kritik som framfördes. Socialdemokraterna röstade inte ens på sina egna motioner, av vilka en del var ganska positiva. Vi får väl ändå se sanningen i ögonen, när vi beskriver hur det har varit.

Vi moderater bad då att riksdagen skulle erkänna att man hade fattat ett felaktigt beslut. Jag ansåg på den tiden, och anser nu, att det inte fanns någon anledning att låsa sig i prestige, eftersom alla från början hade varit eniga om detta beslut med undantag av Nils Carlshamre och de mycket förnuftiga kommunisterna, som hela tiden har varit på det klara med sin inställning till differentierade vårdavgifter. Vi har ju fått kämpa emot Gertrud Sigurdsen, emot socialdemokraterna, för att få denna rättvisa. Därför är jag inte mindre glad över att vi nu rättar till ett felaktigt beslut, men rätt skall vara rätt.

Anf. 7 MARGÓ INGVARSSON (vpk) replik:

Herr talman! Socialministern uppehöll sig i sin replik vid den förnedrande jämningsproceduren. Jag tror hon har rätt. Patienterna upplevde inte avgiften som förnedrande, utan det förnedrande var just detta att man blev utsatt för prövning av vilka behov man hade för att man skulle kunna få en jämkning. Borde vi inte, socialministern, när vi konstruerar ett nytt system, på något sätt komma undan det förnedrande jämningsförfarandet?

Med en avgift på 55 kr. kan man räkna med att ca 15 % av de utförsäkrade patienterna skulle behöva en jämkning. De har alltså inte råd att betala 55 kr. Det förnedrande systemet kommer alltså att kvarstå för 15 % av de utförsäkrade. Det blir inte som förut en prövning rakt över, så att både patienter med höga inkomster och patienter med låga inkomster får känna sig kränkta, utan nu blir det enbart patienter med låga inkomster som utsätts för detta kränkande system. Det är det vi vänder oss mot. Vi anser att det är

viktigt att man har en klar bestämmelse om hur jämkningen skall gå till, så att ingen behöver utsättas för detta förnedrande förfarande. Vi är ju överens om att det är förnedrande att behöva tala om att man behöver pengar till hårfrisörskan, cigaretter, nya strumpor osv. Det var ju detta vi ville komma ifrån.

Socialministern tog också upp de olikheter över landet som det gamla systemet medförde. Det är ytterligare ett skäl till att riksdagen bör tala om för landstingen hur jämkningen skall gå till.

Anf. 8 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag är litet förvånad över Blenda Littmarcks recension av mitt anförande. Jag kan inte se att hon kan belägga mig med någon som helst osanning eller oriktig uppgift i det jag sade. Jag skulle kunna citera för Blenda Littmarck ur den motion som Göran Karlsson m. fl. i socialutskottet stod för när denna fråga behandlades med anledning av den borgerliga propositionen 1981. Det är mycket av det som framfördes i denna socialdemokratiska motion som sedan har påverkat socialutskottets beslut. Det är alltså ingen skönmålning, ingen osanning.

Dessutom tycker jag att det var ganska rimligt att man, när man på förslag av den borgerliga regeringen hade infört detta system, skulle se hur det fungerade i praktiken. Därför tillsatte regeringen redan i januari 1983 en arbetsgrupp, som har utvärderat det här systemet och sedan avlämnat rapporter. Med anledning av vad som framkommit har regeringen nu förelagt riksdagen denna proposition, som innehåller förslag om att vi avskaffar de differentierade vårdavgifterna. Detta är sanningen. Jag bestri-der inte att vpk röstade mot den borgerliga propositionen och att även Nils Carlshamre hade en avvikande mening.

Till Margó Ingvardsson vill jag bara säga att förslaget är i enlighet med vad PRO och andra organisationer har krävt. Vi återgår till det gamla systemet med möjlighet även för landstingen att ge avgiftsnedsättning.

Anf. 9 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag betvivlar, socialministern, att handikapporganisationerna och PRO anser att alla deras medlemmar har råd att betala 55 kr. per dag.

Anf. 10 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i historieskrivningen. Det råder enighet om att det här systemet har fungerat illa och att det nu bör upphöra. Vad vi diskuterar är några detaljer i denna förändring.

Erik Janson påtände om problemet med samordningen mellan landstingsvården och de taxor som tillämpas i kommunal äldre- och vård. Jag skulle vilja understryka att vi inte löser det problemet genom detta beslut. Vi måste också se till att vi anpassar taxorna i primärkommunerna, så att det inte uppstår obalanser mellan den primärkommunala vården och landstingsvården. I fråga om detta har vi alla en uppgift i kommunalpolitiken.

Blenda Littmarck tog upp problemet med kompensationen till landstingen. Jag skulle vilja understryka att denna kompensation är en övergångs-er-sättning, som skall utgå under nästa år. Den utgår därför att riksdagen

klampar in och ändrar i budgetar som landstingen redan har gjort upp. Vi ändrar förutsättningarna för landstingen över en natt. Även moderaterna brukar anse, att om man över en natt ändrar de ekonomiska förutsättningarna för någon, skall man ge kompensation. Vi ger i detta sammanhang kompensation övergångsvis under 1986. Det finns ingenting i socialutskottets betänkande som antyder att man skall ge någon speciell kompensation till de 18 landstingen under kommande år.

Till Margó Ingvardsson vill jag säga att det är litet oklart huruvida skillnaden mellan vpk:s förslag och utskottsmajoritetens förslag är så stor. Vpk talade ursprungligen om att det skulle ske en automatisk avgiftsnedsättning. Vi i utskottet var litet förbryllade över vad denna automatik skulle innebära. Skulle man ha samkörning av olika inkomstuppgifter för att få fram en automatisk avgiftsnedsättning? Nej, nu säger Margó Ingvardsson att den gamle, när han kommer till sjukhuset, skall uppge om han har enbart folkpension. Men det är inte så stor skillnad mellan att uppge på en blankett och att ansöka på en blankett om avgiftsnedsättning. Jag är övertygad om att landstingen kommer att hantera detta på ett smidigt sätt och se till att de pensionärer som behöver avgiftsnedsättning också kommer att få det och att det inte kommer att ske med några onödiga formaliteter eller med några inkvisitoriska nämnder.

Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 11 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Sedan tidigare debatter om de differentierade vårdavgifterna vet jag att folkpartiet har mycket svårt att tänka litet flexibelt. Folkpartiet tänker mycket enkelspårigt. Det gjorde folkpartiet när man krävde likhet mellan betalningen när det gällde kommunernas ålderdomshem och de differentierade vårdavgifterna. Nu visar Daniel Tarschys igen att han har mycket svårt att tänka annat än i bestämda banor.

Vad vi menar med automatik är att den enskilde inte skall behöva gå igenom det förnedrande systemet där han får redogöra för varför han har behov av att ha mer pengar kvar för personligt bruk. Den enskilde skall bara behöva ange hur låg inkomst han har, och det skall på förhand finnas fasta regler om hur stor avgiftsnedsättningen skall vara. Den enskilde behöver då inte motivera varför han behöver pengar för eget bruk. Den enda motiveringen skall vara den låga inkomsten. Det kan inte vara så svårt att förstå detta, om man läser vpk:s motion.

Anf. 12 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det var ordet automatik som vållade utskottet en del bekymmer, men med de förtydliganden som Margó Ingvardsson nu har presenterat kvarstår inte så stora skillnader mellan vpk:s inställning och utskottets.

Anf. 13 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag tillhör utskottsmajoriteten och har således inget annat yrkande än utskottet. Jag vill ändå säga några ord i anledning av detta betänkande.

Efter att ha lyssnat till Gertrud Sigurdsen vill jag säga att jag helt delar den uppfattning som hon har framfört när det gäller historieskrivningen. Jag var med i socialutskottet när den socialdemokratiska motionen behandlades. Det fanns då oklarheter, och därför skrev socialutskottet mycket utförligt att man skulle ta hänsyn till de olika patienternas ekonomiska situation.

Det var emellertid en sak som Gertrud Sigurdsen utelämnade, nämligen förarbetet till propositionen 1981. Om jag inte missminner mig fördes det även då förhandlingar med Landstingsförbundet. Förslaget var inte en produkt enbart från socialdepartementet, utan det var en produkt som hade kommit fram efter dessa förhandlingar, på samma sätt som den proposition som nu har behandlats. Jag tycker mig förstå att det råder ungefär samma enighet i riksdagen när vi i dag avskaffar de differentierade vårdavgifterna som det gjorde när vi införde dem.

Sedan ett par ord om innehållet i utskottsbetänkandet. I en motion från centern har vi sagt att regeringen bör noga följa utvecklingen av vårdavgifterna för dem som har avgifter understigande 55 kr. Jag har fått uppgifter om att det är en ganska stor procentandel av pensionärerna som kommer under denna gräns, och det är därför mycket viktigt att det görs ordentliga prövningar. Det finns en betydande andel pensionärer som har låga pensioner, enbart folkpension eller folkpension och pensionstillskott. Därför vill jag ytterligare understryka det som utskottet har sagt i anledning av denna motion. Detta bör gälla även för landstingen, när de skall ta hänsyn till pensionärernas situation.

Med detta, herr talman, yrkar jag än en gång bifall till utskottets hemställan.

Anf. 14 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Detta är en stor dag för landets handikappade och pensionärer. Sällan har väl ett folkligt engagemang så tydligt fått riksdagen – över alla partigränser – att ändra uppfattning.

För ganska precis fyra år sedan fattade riksdagen i stor enighet – endast vpk gick emot – beslutet att landstingen skulle ha rätt att inkomstpröva och också noga utgiftsgranska utförsäkrade pensionärer. Handikapporganisationerna hade under hösten försökt varna för följderna, men resultatet av dessa varningar visade sig endast i några välvilliga formuleringar i socialutskottets betänkande.

Efter hand som systemet infördes uppenbarades plötsligt effekterna för allt fler människor. Människor grät i telefon på handikapporganisationerna – de trodde inte att det var sant att de skulle utsättas för en så utförlig granskning av sina utgifter.

Det var helt enkelt en främmande fågel som hade flugit in i det svenska sjukvårdssystemet. Principen om en sjukvård lika för alla hade övergetts för de allra sjukaste och de mest utsatta.

Jag vet inte hur många som i all välmening har sagt: Men varför skall de samla pengar på hög? Varför är det inte rättvist att den som har mycket pengar betalar mycket och den som har litet betalar litet? Jag förstår de frågorna. Det är bara det att verkligheten talar ett helt annat språk.

Sjuka människor, som vistas långa tider på institutioner, skall ha hjälp att

få glädje av sina pengar. Det är många som under årens lopp inte har kunnat få den glädjen. Det är de institutionsbundna som mest av alla människor behöver omväxling och stimulans. Men genom sjukdomen har de inte kunnat organisera något sådant själva, i stället har pengarna växt på banken. Det är det som har varit felet, man skulle ha hjälpt dem att sätta sprätt på pengarna.

Ett annat skäl, vilket är viktigast, är att det i framtiden inte kommer att finnas några s. k. långliggare annat än i rena undantagsfall. Hela vår vårdpolitik förändras ju. Människor skall rehabiliteras, de skall kunna bo hemma. Hela psykvården förändras. Det blir ett minne blott att människor under årtal vistas på institution. Några högar av pengar kommer sålunda inte att växa mer.

Detta är det viktiga. Om vår nya vårdpolitik skall kunna genomföras i praktiken är det omöjligt med differentierade vårdavgifter. Då skall människor så att säga kunna pendla mellan hemmet och sjukhuset. Institutionsvården skall inte bli en slutstation.

Men den dagen vårdbehovet förändras och institutionen måste bli ett hem, då skall den vara ett hem i den bemärkelsen att man kan kalla den ett hem, med egna möbler och kök. Självklart måste pensionärerna betala för det. Men, märk väl, då skall de betala för boendekostnaderna, vanlig hyra helt enkelt. Det har ingenting att göra med det differentierade system som nu går i graven. Det differentierade systemet har byggt på att man har rätt att behålla endast 30 % av folkpensionen och 20 % av övriga inkomster. Så fungerar inte andra inkomstprövande system. När sade kommunen om inkomstprövande daghemsavgifter att ni får bara behålla så här många procent av er lön?

Dessutom har pensionärerna varit tvungna att tala om varför de vill behålla mer pengar. Man har fått motivera det in i minsta detalj. Jag minns en dam som fick tala om varför hon ville äta en bakelse om dagen, jag minns kvinnor som slagits för att få pengar till att behålla bilen, så att de hade en praktisk möjlighet att besöka den sjuke maken på sjukhuset. Jag minns sådana som förgäves slagits för att få behålla pengar till sin hyra, men fått avslag och därmed dödsdomen. Framför allt minns jag förnedringen.

Allt detta har pågått medan vi i aktiva åldrar haft rätt att vara sjuka till samma kostnad, oavsett om vi varit hög- eller låginkomsttagare.

Ett annat argument som har varit vanligt, och som jag är övertygad om att många fortfarande går omkring och i sitt hjärta tror på, är att det borde vara en utjämning mellan rika och fattiga pensionärer. Men också det slog slint. Jag minns fallet i Stockholm då en folkpensionär utan ATP, men med åtskilliga miljoner i förmögenhet, fick sänkt avgift och då pensionären med hög ATP, men utan förmögenhet, fick en hög avgift. Där låg de i likadana sängar, i samma landstingsområde, den ena utan pengar på banken – han fick betala nästan hela sin pension i avgift – den andre, som var mycket förmögen, fick nedsatt avgift. Så slog reglerna.

Men nu försvinner äntligen detta system. Det som finns kvar att fundera över och att se till att det fungerar i praktiken är självklart att de som har låga pensioner skall ha rätt till en nedsättning av avgiften. Det systemet fanns även tidigare, men det begagnades mycket litet. Jag tror, precis som flera talare här har sagt, att det går att hitta generella lösningar och metoder för att sätta ned avgiften för dem som har lägst pension. De metoderna kan och

måste landstingen hitta.

Det här är en stor dag för handikapp- och pensionärsrörelsen men också för vår demokrati, som Gertrud Sigurdsen sade. Detta visar att man aldrig skall ge upp sin kamp när man är djupt övertygad i en fråga. Utan dessa folkrörelsers envetna kamp hade vi aldrig stått här i dag för att fatta det kommande beslutet.

Det är ju handikapp- och pensionärsrörelserna som i sina djupa led har mött oron och orättvisan, och det är ur denna oro som kraften till protesterna har kommit. Med saklighet, envetenhet och agitation har organisationerna nu fått samtliga partier att lyssna.

Jag tycker att det är viktigt att påpeka, i den tid vi nu lever i, där man ofta talar om politikerförakt, att det faktiskt går att påverka och att aktionsgrupper och folkrörelser verkligen har en stor betydelse för de politiska besluten. Det manar till efterföljd. Det går att påverka om man engagerar sig.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och hoppas att vi härmed kan lägga alla handlingar om differentierade vårdavgifter i något historiskt arkiv.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialutskottets betänkande 8.)

Anf. 15 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 7 om injektion av naturmedel.

Injektion av naturmedel

Anf. 16 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! När man vill bekämpa en sjukdom med ett visst preparat är det två frågor som är av intresse.

För det första: Har det här medlet någon effekt?

För det andra: Är medlet farligt?

Det kan i vissa lägen vara humanitärt att tillmötesgå en patient, som önskar bli behandlad med ett naturmedel, även om detta inte har någon påvisbar effekt. Däremot är det viktigt att preparatet är ofarligt. Detta betonas också i direktiven till alternativmedicinkommittén. Det är därför förvånande att regeringen nu lägger fram ett förslag, som påtagligt minskar säkerheten för patienten.

Riskerna är större vid injektion än när preparat tillförs på annat sätt. Där utgör naturligtvis inte naturmedel något undantag. De framställs på ett sätt, som inte garanterar att produkten blir steril. Infektioner är, inte oväntat, den biverkan som framför allt rapporterats vid de blygsamma försök med antroposofiska injektionsmedel som hittills förekommit på spridda håll i vårt land. Andra risker är överkänslighetsreaktioner och toxiska skador.

Det här förslaget innebär att naturmedel skall kunna injiceras på patienter i stor skala utan att preparaten blivit föremål för socialstyrelsens prövning angående eventuell farlighet. Det kan inte finnas någon rimlig anledning att

ha lägre krav på skydd för patienten bara för att ett preparat inte har någon påvisad effekt och klassas som naturmedel. Hittills har man inom sjukvården tvärtom accepterat risker med behandling enbart om effekten av behandling-
en bevisligen vida överstiger riskerna. Den principen borde få gälla också i
fortsättningen.

Det är viktigt att få ökad kunskap om naturmedlens fördelar och
nackdelar. Om det skall vara något värde med en försöksverksamhet skall
den vila på en stabil vetenskaplig grund. En seriöst upplagd och genomförd
försöksverksamhet hör inte hemma på ett regeringskansli. Den bör initieras
av socialstyrelsen, som bl. a. har tillgång till nödvändig expertis.

Till sist: Forskning och försök på människor utan granskning av en
forskningsetisk kommitté vore en styggelse ur patientskyddssynpunkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 17 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! I det betänkande som nu behandlas föreslås ett tillägg till
lagen om vissa medel avsedda för injektion, härefter kallad injektionslagen.

Tillägget skall ge regeringen rätt att för särskilt fall besluta om dispens från
lagens bestämmelser för att göra en försöksverksamhet möjlig. Som exempel
på försöksverksamhet nämns verksamheten vid antroposofernas vardhem i
Järna, Vidarkliniken.

Upplysningsvis kan nämnas att de antroposofiska läkarna är legitimerade
läkare med vidareutbildning i antroposofisk medicin, som de ser som ett
komplement till skolmedicinen.

Naturmedel för injektion omfattas från den 1 juli 1981 till den 30 juni 1986
av den nämnda injektionslagen. Lagen har haft försökskaraktär. I december
1984 tillsatte statsrådet Sigurdsen alternativmedicinkommittén, som bl. a.
fick direktiv att utvärdera nämnda lag.

Kommittén överlämnade i september i år delbetänkandet Injektion av
naturmedel med förslag att lagen permanentas med endast marginella
förändringar. Förslaget är nu ute på remiss, och regeringen avser att
återkomma med en proposition i ämnet under våren.

Herr talman! Utgångspunkten för kommitténs arbete var helt enligt vad
som sägs i direktiven "att den enskilde så långt det är möjligt får frihet att
själv välja erbjudna behandlingsformer och behandlingsmetoder. Samtidigt
måste den vårdökandes behov och säkerhet beaktas."

I direktiven omnämns också kravet på att rätt diagnos blir ställd och skydd
mot kommersiell exploatering.

Injektionslagen kan sägas ha haft två huvudsyften: att av humanitära skäl
ge de människor, som så önskar, tillgång till injektionsbehandlingar med
naturmedel samt att förbättra samhällets insyn och kontroll, vilket skulle
kunna ge större säkerhet för patienterna.

Kommittén konstaterade för sin del att injektionslagens humanitära syfte
inte kunnat förverkligas fullt ut. Detsamma gäller frågan om ökad insyn.
Utvärderingen har visat att verksamheten är av mycket liten omfattning. De
rapporterade biverkningarna är få och bedömda som harmlösa. Hittills har
godkänts endast tre preparat: Helixor, Iscador och Thymex L., det sistnämnda
i november i år.

Under arbetet med injektionslagen har uppmärksamats att lagen saknar dispensregler. Kommittén har nu föreslagit att det införs en dispensregel i syfte att få till stånd försöksverksamheter på området.

Bakgrunden är att det är angeläget med forskning och utvärdering på det alternativmedicinska området. Det betonas även i utredningsdirektiven, och alternativmedicinkommittén ser det som en av sina viktigaste uppgifter att stimulera den typen av insatser.

Den antroposofiska medicinen bygger på den traditionella skolmedicinen men har därutöver olika andra behandlingssätt. Kostens betydelse för terapin är en viktig del liksom musik, målning och rörelseterapi. Naturmedel spelar en stor roll i den totala läkekonsten, och antroposoferna anser att injektioner av naturmedel är en nödvändig terapi vid vissa sjukdomstillstånd.

Det är av vikt att en utvärdering kan göras av den verksamhet som skall bedrivas vid antroposofernas nya sjukhus i Järna. Det är viktigt att se till helheten i deras verksamhet. Injektion av naturmedel som är en väsentlig del kan då inte utelämnas. Det är därför nödvändigt att genom dispens möjliggöra en försöksverksamhet som omfattar hela verksamheten.

Som lagstiftningen är utformad nu är det svårt att få till stånd försök som kan ge hälso- och sjukvården nya och intressanta erfarenheter på detta område.

I andra länder har antroposofiska preparat använts i över 60 år. I Norge, Danmark och Finland har man en betydligt liberalare inställning. I Finland tillämpas i princip samma tillståndsprövning som här, men där får preparaten säljas under den tid som anmälan handläggs. I Europa förskrivs de antroposofiska injektionsläkemedlen av ca 8 000 läkare och används på 27 sjukhus, och det finns goda erfarenheter. Mot den bakgrunden ter sig våra bestämmelser väl restriktiva.

Det var en kort bakgrund till regeringens förslag om dispens från injektionslagen. I dispensbeslutet får enligt propositionen regeringen uppställa villkor. Om dessa åsidosätts eller om försöksverksamheten bedrivs på olämpligt sätt, får beslutet om dispens återkallas.

Av propositionen framgår också att dispens skall kunna ges från det i injektionslagen inskrivna detaljhandelsmonopolet. Likaså skall dispens kunna ges från de för injektionsmedlen gällande anmälnings- och årliga avgifterna, som ses som ett hinder för försöksverksamhet.

Två motioner har väckts i anslutning till propositionen. Den ena motionen – av Gunnar Biörck i Värmdö – belyser med all önskvärd tydlighet hur kontroversiellt området alternativ medicin kan uppfattas och vilka fördomar och motsättningar som finns.

I den andra motionen skriver Anita Bråkenhielm och Lars Leijonborg sammanfattningsvis att de anser det angeläget att vinna kunskap om naturmedlens terapeutiska fördelar och nackdelar och att försöksverksamhet därför är väl motiverad. Motionärerna anser emellertid att tidpunkten för förslaget är fel vald och att remissomgången borde inväntats. De påpekar vidare att om avsteg skall göras från gällande regler, får det inte leda till ökade risker.

Av propositionen framgår att försöksverksamheten bör vara tidsbegränsad och utvärderas. För att dispens skall beviljas bör enligt propositionen

krävas att tillverkaren eller importören av ett preparat visar att medlet erfarenhetsmässigt inte medför hälsorisker vid normalt bruk. Det bör kunna visas att medlet under en inte alltför kort tid använts i annat land utan beaktansvärda biverkningar.

Det krävs att tillverkningen bör ske med aseptisk teknik och enligt s. k. good manufacturing practice. Priset skall vara skäligt. Behandlingen skall, precis som för närvarande, beslutas av legitimerade läkare och kunna avse även andra sjukdomar än cancer i terminalstadiet. För behandling av barn under 15 år krävs tillstånd från socialstyrelsen.

Läkare är skyldig att anmäla biverkningar, och den som erhåller dispens skall ha försäkring motsvarande patient- och läkemedelsförsäkringarna. Dispensansökan bör remitteras till socialstyrelsen och alternativmedicinkommittén för yttrande innan regeringen fattar beslut. Försöksverksamheten skall följas av kommittén. Dispensen kan ju endast beviljas t. o. m. juni 1986, eftersom lagen inte gäller längre. Men förlängs lagen, anser man att försöksverksamheten skall kunna gälla i fem år och att den skall utvärderas. Vidare säger statsrådet att en dispensregel bör utnyttjas restriktivt.

Utskottet, som delar uppfattningen att en dispensregel bör införas, understryker vikten av de nyss uppräknade villkoren som skall vara förenade med dispensgivandet – detta för att garantera patientens säkerhet. Utskottet har också erfarit att de medel som kan komma i fråga för dispens skall steriltestas. Jag vill betona att det här gäller försöksverksamhet, som noga skall följas. Jag anser att det är helt klarlagt att en sådan dispens från lagen inte leder till ökade risker för dem som använder medlen. Det är egentligen ingen stor förändring i lagen, men eftersom den i vissa läger upplevs som kontroversiell och eftersom felaktiga uppgifter har cirkulerat, har jag valt att vara utförlig i min redogörelse.

Herr talman! Jag vill slutligen yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen av Ingrid Ronne-Björkqvist.

Anf. 18 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort, eftersom jag delar Ingrid Anderssons uppfattning på varje punkt. Vi är ju från parlamentarikerhåll helt eniga i utredningen. Men eftersom det står en del felaktiga saker i motionerna, vill jag rätta till litet där. Det är möjligt att jag upprepar vad Ingrid Andersson har sagt.

Socialdepartementet kommer att få en lista på preparat, och ur den väljer man tillsammans med socialstyrelsens läkemedelsavdelning ut de preparat som skall testas. Man har överläggningar hela tiden, och läkemedelsavdelningen kommer att inspektera fabrikerna i Tyskland. Man kommer att pröva steriliteten hos alla preparat. Däremot gör man inte nu ett toxikologiskt test, eftersom man räknar med den erfarenhet på 50–60 år som redan finns av de här preparaten.

Det har cirkulerat uppgifter om att man vid framställning av preparaten skulle använda delar av människa, och kataloger har varit i omlopp som skrämt människor. Detta är totalt felaktigt. Inget preparat med det ursprunget kommer att användas på Vidarkliniken, som det nu direkt gäller.

Samtliga som där behandlar de sjuka är läkare med svensk legitimation plus påbyggnad från antroposofin.

Ingen kommer att utsättas för behandlingen som inte vill ha den. Patienterna väljer ju att komma till Vidarkliniken. Man är själv övertygad om att dess läkemedel är precis vad man själv behöver.

Det har sagts att det är alldeles fel att låta människor pröva på sådant här. Gunnar Biörck använder i sin motion uttrycket obskurantismens tassemarcker. Men, Gunnar Biörck, obskurantism betyder också att man är fientlig mot tankefrihet.

Vi anser att människor skall få pröva den här möjligheten, och vi anser att det sker under betryggande omständigheter. Vi anser att det är en demokratisk rättighet att få tillgång till naturmedlen. Allt är omgärdat som man kan omgärda. En liten aning äventyrlighet skall man tillåta människor.

Anf. 19 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Den sak vi här behandlar är mycket allvarligare än många tycks föreställa sig. Eftersom statsrådet Sigurdsen undanhållit riksdagen innehållet i de särskilda yttranden som avgivits av alternativmedicinutredningens läkarrepresentanter, vill jag inledningsvis läsa in vissa utdrag ur dessa i protokollet, så att kammaren i alla fall skall veta vad sakkunskapen haft att säga.

Så här säger alltså – i förkortning – den svenska sjukvårdens numera främste företrädare i socialstyrelsen, docenten Viking Falk:

”Jag kan såsom sakkunnig i alternativmedicinkommittén inte ansluta mig till kommitténs förslag om att i lagen (1981:50) med bestämmelser om vissa medel avsedda för injektion, införa en bestämmelse av innebörd, att regeringen skall kunna lämna dispens från lagens föreskrift, om att sådant medel får tillhandahållas för förbrukare, innan socialstyrelsen gett sitt tillstånd till detta. – – –

Till alla preparat som används i medicinskt syfte – läkemedel såväl som naturmedel – knyter sig ur patientens och läkarens synvinkel framför allt två frågor av intresse, nämligen om preparatets medicinska effekt och om dess säkerhet för patienten. Det är bl. a. med tanke härpå som läkemedlen genomgår en synnerligen rigorös kontroll innan de registreras. När det gäller naturmedel bortser man från den terapeutiska effekten. Däremot är spörsmålet om att ett naturmedel kan vålla skador av största betydelse. Man måste härvid beakta, att den potentiella skaderisken är större, när det gäller medel avsedda för injektion – läkemedel såväl som naturmedel – än då fråga är om medel som skall tillföras patienten på annat sätt. – – – De antroposofiska injektionsmedlen – vilka det här närmast gäller – framställs av natursubstanter som från början inte är sterila. Framställningen sker aseptiskt, vilket inte är någon garanti för att produkten är steril.

När kommittén konstaterar att man under hand fått klart för sig att socialstyrelsen inte kommer att vara beredd att ge dispens för användande av naturmedel för injektion i avvaktan på styrelsens slutliga bedömning av medlet, är skälet att styrelsen inte är beredd att ge avkall på säkerheten för patienterna. Av kommitténs direktiv framgår att några sänkta säkerhetskrav inte bör accepteras. Att regeringen i stället för socialstyrelsen skulle ge sådan

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Injektion av natur-
medel*

dispens ökar ju inte säkerheten för patienten. –

Det bör också påpekas, att regeringskansliet saknar tillgång till den expertis, som krävs för att rätt kunna bedöma, huruvida ett visst naturmedel för injektion kan släppas fritt – – . Denna expertis finns hos socialstyrelsens läkemedelsavdelning. – – –

Slutligen sägs det att dispensen skall beviljas för att möjliggöra försöksverksamhet. – – – Forskning – – – bör naturligtvis stödjas, men då måste krav finnas på godkännande av forskningsetisk kommitté. Kommittén skall därvid bl. a. göra en analys av om forskningsuppläggningsen är sådan att den är meningsfull så att den kan ge svar på ställda frågor. Såvitt jag förstatt har man inte några sådana avsikter och då är försöksverksamheten inte heller meningsfull.”

I ett gemensamt yttrande, avgivet av avdelningsdirektören Birgitta Baltzar, docenten i kirurgi Thomas Ihre, tillika ordförande i Sveriges Läkärförbund, professor Lars G. Nilsson – farmakolog – och professorn i psykiatri Rolf Öhman, anförts bl. a. följande:

”Vi anser det oacceptabelt ur säkerhetssynpunkt att naturmedel som tillverkats under betingelser som inte är kända och där produktkontroll, steriltester etc. inte redovisats, skall få injiceras på patienter i Sverige. – – –

Enligt vår mening möjliggör Socialstyrelsens nuvarande regler om läkemedelsprövning just den typ av försöksverksamhet som vore välkommen för att bevisa den påstådda effekten av naturmedel. Medlen och försöken skulle då också komma att rätteligen bli bedömda av etisk kommitté. – – –

Ett av skälen till särskilda dispensregler anges vara Vidarklinikens behov av ca. 1 200 preparat för injektion. Det är enligt vår mening viktigt att inte en enskild fråga såsom Vidarklinikens verksamhet, får påverka den nya lagens utformning. Detta synes nu vara fallet.

Sammanfattningsvis anser vi att alla naturmedel som avses för injektion måste genomgå toxikologisk prövning och att de dessutom skall steriltestas före de får användas. Den av kommitténs ledamöter föreslagna dispensregeln bör ej godkännas.”

Till yttermera visso har två av kammarens läkarledamöter, Anita Bråkenhielm och jag själv, motionerat om avslag på propositionen, och den tredje läkaren här, dr Ronne-Björkqvist, i socialutskottet reserverat sig till förmån för avslag på propositionen. Detta har inte skett av några skrahänsyn utan som ett uttryck för vanlig anständighet i handhavandet av riksdagens lagstiftningsmakt.

Statsrådet Sigurdsen vet att hon har praktiskt taget hela den svenska läkarkåren emot sig i denna sak. Det är därför hon inte har besvärat sig med att iaktta bestämmelsen i 7 kap. 2 § regeringsformen: ”Vid beredningen av regeringsärenden skall behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig.” Det är därför hon inte har avvaktat remissvaren på betänkandet om injektion av naturmedel och inte redogör för de sakkunnigas särskilda yttranden, och det är rimligtvis med tanke på denna proposition som hon i somras avlägsnade den eminent läkemedels-sakkunniga generaldirektören i socialstyrelsen Barbro Westerholm från hennes befattning. Såväl det nu föreliggande ärendets behandling i

regeringskansliet som avlägsnandet av generaldirektör Westerholm kommer emellertid att granskas av konstitutionsutskottet. Jag kan inte neka mig att i det sammanhanget citera vad min värderade utskottskamrat i konstitutionsutskottet Wivi-Anne Cederqvist (s) anförde här i kammaren så sent som förra veckan: "Vad är det för mening med att tillsätta en utredning om man sedan inte inväntar remissyttrandena och utvärderingen av denna utredning?"

Den här propositionen har främst tillkommit för att otillbörligt gynna en privat klinik, som kallar sig Vidarkliniken, i Järna. Själva lagförslaget har emellertid givits en *generell* utformning. I 10 § heter det nämligen: "Regeringen får för särskilt fall besluta om dispens från denna lag för att möjliggöra försöksverksamhet med användning av medel som avses i lagen." Vilken regering som helst – dvs. i realiteten vilken socialminister som helst – kan, om denna lag antas, meddela dispenser åt någon annan troslära eller något geschäft, som man önskar gynna. När mina läkarkolleger och jag inte vill acceptera denna uttunning av patientskyddet, är det således inte specifikt Vidarkliniken som vi – eller i varje fall jag – riktar oss mot. Den står dess bättre inte under min tillsyn, men statsrådet Sigurdsen gör det, och det är min skyldighet att utkräva ansvar av henne.

I min motion 1985/86:105 har jag redovisat en del av den kvalitetsuttunning som – under socialdemokratisk ledning – drabbat svensk sjukvård under senare år. Vi hade i 305 år, från 1663 till 1968, här i landet en medicinalstyrelse som leddes av läkare och som har en stor del av äran av den svenska sjukvårdens uppbyggnad och utveckling i hägnet av det som i den "allmänna läkarinstruktionen" kallades "vetenskap och beprövad erfarenhet". Socialdemokraterna lyckades att 1968 demolera detta fina ämbetsverk och slå ihop det med socialstyrelsen under den senares namn, därför att en inflytelserik socialdemokrat i riksdagen då tyckte att ordet social var ett så mycket finare ord än något som hade med medicin att göra.

Det nya verket fick i alla fall en socialdemokratisk anatomiprofessor som generaldirektör i tio år och därefter en docent i farmakologi, dvs. läkemedelslära, som också varit medicinalråd och expert i det statliga Apoteksbolaget, som generaldirektör i sex år, intill dess statsrådet Sigurdsen, som nu lagt fram denna bedrövliga proposition, fann för gott att avlägsna denna på detta område sällsynt kunniga verkschef. Så snart detta skett, och sedan Barbro Westerholm mot sin vilja tvingats att lämna ansvaret för den svenska sjukvården, och socialstyrelsen i motsvarande mån försvagats, fann statsrådet Sigurdsen för gott att – på sätt som nämnts – raskt sjösätta en proposition som alltså ger regeringen, dvs. henne själv, rätt att i särskilda icke närmare definierade fall besluta om dispens från lagen med bestämmelser om vissa medel avsedda för injektion – dvs. den lag som skall skydda svenska folket från att besprutas med okontrollerade injektionspreparat. "Man märker avsikten och blir beklämd", för att parafrasera en gammal tysk diktare, vars sista ord sagts vara: "Mehr Licht!" (Mera ljus!) Här är det emellertid inte fråga om att sjunga "från mörkret stiga vi mot ljuset" utan tvärtom: Med Gertrud Sigurdsens proposition sänker vi oss från ljuset ned mot mörkret: det ljusskygga tillstånd som inte kan tåla en sakkunnig genomlysning, inte den grundliga prövning som alla andra läkemedel i vårt land genom en av

riksdagen stiftad lag är underkastade, men vilken här alltså godtyckligt skall kunna sättas ur spel.

Och detta skriver alltså t. o. m. Daniel Tarschys – som verkat vid ett universitet, vars devis varit: "Att tänka fritt är stort, att tänka rätt är större" – under på och föreslår riksdagen att anta! Jag har visserligen med tungt hjärta men med ålderns rätt nu lämnat Bibelkommissionen, men jag kan inte underlåta att för honom läsa ur Jakobs brev 4:17: "Den som vet hur man handlar rätt, men inte gör det, han begår en synd." Och detta gäller da även alla andra som är beredda att släppa Gertrud Sigurdsen, eller dem som må komma efter henne, loss i de 1 200 injektionspreparatens djungel – medan all övrig svensk sjukvård inalles endast har tillgång till 500, noga prövade injektionspreparat – och detta utan hörande av sakkunniga myndigheter. Ja, det anges t. o. m. att de för Vidarkliniken avsedda medlen skall kunna importeras direkt från tillverkarna, bland vilka lär befinna sig allehanda utländska företag, vilkas "sortiment" fyllt sakkunskapen med förfäran och vämjelse.

Men vad gör det? Ty där sägs finnas – jag förmodar i motsats till landets övriga sjukhus – kunskaper inte blott om den *fysiska* människan utan också om den *andliga*. Vilken ohöjd ringaktning av all den människokunskap, den psykologiska förståelse och det existentiella stöd som har otaliga företrädare inom vida kretsar inom dagens svenska sjukvård! Vilken förmätenhet på deras vägnar, som här begär att få undslippa den samhälleliga insyn som svensk medicin i övrigt självklart och utan konstner underkastar sig! Och samtidigt: Vilket eländigt svaghetstecken!

Herr talman! Företrädare för Vidarkliniken har i brev till mig fordrat att jag skulle ta tillbaka min motion, vid hot att eljest, som man skriver, "vidtaga de åtgärder vi finner erforderliga". Jag har inte tagit tillbaka min motion, men om något skulle hända mig efter detta anförande, så vet kammaren i varje fall var man kan börja söka upphovet.

Herr talman! Det är för mig ett anständighetskrav att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till doktor Ronne-Björkqvists modiga reservation. Heder åt den flickan!

Anf. 20 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi vet att det är så att många människor efterfrågar alternativ medicin, och då är det viktigt att samhället får insyn och vidtar åtgärder för att garantera säkerheten. Det vi nu diskuterar är ett led i detta. Om villkoren för godkännande är alltför stränga, motverkar lagen sitt eget syfte såväl humanitärt som säkerhetsmässigt, och då får man också räkna med att den illegala verksamheten kan breda ut sig.

Det krävs med andra ord att olika intressen som ibland kontrasterar mot varandra läggs samman i en helhetsbedömning. Om all utveckling skulle vara beroende av att experter – och för all del också läkare – skulle vara eniga, så skulle det inte hända så mycket. Ibland måste vi fatta politiska beslut när vi har sammanvägt helheten.

Angående de 1 200 preparaten är det så att det är 50 preparat som kommer i fråga. Socialstyrelsens läkemedelsavdelning skall göra inspektion i de två fabriker som kommer i fråga.

När det gäller utvärderingen har jag hört mig för, och jag vet att man arbetar i departementet med målet att en medicinsk institution skall vara intresserad och arbeta med det här och att projektet skall prövas av en etisk kommitté.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Injektion av natur-
medel*

Anf. 21 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Det kan naturligtvis synas litet onödigt att de tre läkare som finns i riksdagen engagerar sig i denna fråga, och dessutom så att säga på samma sida, för reservationen. Men det är egentligen inte i min egenskap av läkare som jag tycker att jag vill säga någonting i den här debatten, utan därför att jag en gång har varit medansvarig för lagen om naturmedel för injektion. Jag var en av dem som var med och utformade den i socialutskottet och förändrade en hel del i förhållande till det regeringsförslag som då förelåg. Har jag inte gjort någon annan insats i svensk politik, så har jag i alla fall gjort en egen lagparagraf, den som skyddar barn under 15 år från att bli behandlade utan myndighetsinsyn i det enskilda fallet.

Vad som gör mig förbryllad är: Vad skall det här tjäna till – en dispensmöjlighet som skall gälla ett halvår? Den enda motivering jag kan hitta i utskottsbetänkandet är att det är för att alternativmedicinkommittén skall kunna följa en försöksverksamhet. Då vill jag fråga utskottets talesman: Varför kan man inte vänta ett halvår på den nya lag som måste komma och träda i kraft till den 1 juli 1986? Eller är det så att inga dispensmöjligheter skall finnas i den nya lagen? Gör man här en lucka under ett halvårs tid för att släppa fram en grupp – jag förstår att den här lagen är anpassad till en enda grupp; den gäller inte alla – genom ett hål att slinka igenom, undan bl. a. de ekonomiska förpliktelser som man annars skulle åläggas?

Jag vill också fråga utskottets talesman: Gäller lagen alla? Kan herr Sandberg i Aneby, som verkligen inte har varit föremål för någon större välvilja under de år som har gått sedan lagen om injektionsmedel kom till – egentligen för hans skull – söka dispens och själv som tillverkare visa att tillverkningsmetoderna är tillfredsställande, själv som tillverkare visa att hans medel inte medför några hälsorisker?

Sedan förstår jag inte heller varför dispensen plötsligt skall gälla Apoteksbolagets försäljningsmonopol. Jag vet att Apoteksbolaget inte är särskilt lyckligt över att få ta hand om den här försäljningen, men om man nu skall göra det, kan då de som tillverkar Thymex-L, Helixor och Iscador också begära dispens från Apoteksbolagets försäljningsmonopol? Gäller lagen lika för alla?

Det står också att en sådan här försöksverksamhet kan utsträckas i upp till fem år. En försöksverksamhet kan alltså få dispens i fem år framåt. Alternativmedicinkommittén skall alltså tydligen sitta i fem år, för den skall ju följa försöksverksamheten.

Motivet till min motion och till att jag över huvud taget blandade mig i det här är att jag inte kan begripa vad det här halvåret skall tjäna till. Gäller det mer en sofistikerad påtryckargrupp som har lättare för att uttrycka sig och nå högt uppsatta makthavare än en ensam gammal man i Småland med sina anhängare som inte mött någon förståelse från det ena eller andra hållet under dessa år? Det känns litet konstigt för mig att stå här i riksdagens

kammare och tala för herr Sandberg i Aneby, men jag gör faktiskt det i dag. Jag tycker också att det är egendomligt att regeringen skall kunna ge dispens från kraven att det skall vara invändningsfritt påvisat att medlet inte medför hälsorisker och att det skall vara påvisat att tillverkningen sker på ett tillfredsställande sätt. Detta sägs visserligen inte, men socialstyrelsen skall inte behöva visa det. Sedan skall socialstyrelsen kunna ge dispens beträffande avgifterna för prövning. Vore det inte bättre kompetensmässigt tvärtom att den vetenskapliga och läkemedelstekniska expertis som finns inom socialstyrelsen beviljade dispens från kraven på den vetenskapliga sidan, medan regeringen, som sitter på pengarna i landet, beviljade dispens från avgifterna? Förslaget innebär att man fördelar kompetensen i samhället på ett alldeles orimligt sätt.

Jag satt och läste det här betänkandet i går, eftersom jag ville begripa vad det egentligen handlar om. Det var då jag bestämde mig för att jag ändå måste säga något. Det här är i och för sig en liten fråga, men den är principiellt viktig. Det är en fråga om renlighet, en fråga om lagar som skall gälla lika för alla, en fråga om att inflytelserika påtryckargrupper inte skall kunna tillskansa sig förmåner som inte gäller för andra och som dessa andra så vitt jag förstår inte heller har möjlighet att söka.

Jag vill givetvis yrka bifall till reservationen, och jag tycker att vi också skall driva det hela till votering och rösträkning, för att se hur många det finns som tycker att vi skall hålla fanan högt i sådana här fall och inte falla till föga för tillfälliga innesströmningar – detta sagt med den största respekt för att människor skall ha rätt att söka hjälp i alternativ medicin. Jag har stor erfarenhet av att ha sett herr Sandbergs verksamhet; jag har sett vad en förmåga att inge förtroende och hopp hos människor kan betyda, oavsett om preparaten har någon verkan eller inte.

De preparat som vi talar om här har den sortens koncentration och utspädning att man – som det sades oss när vi i socialutskottet behandlade lagen om injektion av naturmedel – kan jämföra med att koka kaffe på en kaffeböna och då använda den vattenmängd som finns i Vättern. Verksamheten är alltså kanske inte så farlig, men jag tycker att principen och sättet att gå till väga är felaktiga.

Anf. 22 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det var egentligen Gunnar Biörcks i Värmdö mycket känsloladdade inlägg här i talarstolen som fick mig att begära ordet.

Det är med en viss förvåning som man lyssnar till en debattör som gör anspråk på att vara företrädare för upplysning och saklighet och sedan hör att hans inlägg i så hög grad präglas av utfall och invektiv mot sina meningsmotståndare, ja, t. o. m. antydningar om att han skulle vara utsatt för personligt hot från dem.

Jag tycker det är viktigt att vi för debatten i just det lugna och sakliga tonläge som t. ex. Anita Bråkenhielm alldeles nyss talade i.

Det är inte så att vi med den aktuella lagen släpper loss en mängd okända och oprövade preparat för användning. De preparat som är aktuella för dispens är sådana som har använts i vår omvärld i årtionden och som det alltså finns gedigen erfarenhet av. Det är inte heller så att det står en enig läkarkår

mot en samling dilettanter och amatörer. Som har framhållits här tidigare är alla som skall använda dessa preparat legitimerade läkare. Det föreligger alltså åsiktsskillnader i läkarkåren. Då är det naturligtvis befogat att man skapar möjlighet också för minoriteten bland läkarna att arbeta under rimliga förhållanden.

Verksamheten vid Vidarkliniken skall inte heller bedrivas utan myndighetsinsyn. Socialstyrelsen och andra myndigheter har alla möjligheter till insyn i och kontroll över verksamheten.

Anita Bråkenhielms viktigaste frågeställning var vad dispensen tjänar till. Jag tycker att detta är ett utmärkt exempel på hur man låter det sunda förnuftet, det praktiska förståndet, ta överhanden över paragrafrytteri. En klinik står färdig i Järna. Det finns patienter som vill bli vårdade vid kliniken, och det finns läkare som vill göra en vårdinsats. Jag har själv haft tillfälle att se kliniken och besöka patienter där.

Det gäller nu att inte onödigtvis fördröja verksamheten genom att avvakta en formell process. Vi har kunskap nog för att veta att de aktuella preparaten kan användas utan fara för patienten. Då måste man ställa sig frågan: Skall vi av formella och byråkratiska skäl undanhålla patienterna denna möjlighet till vård under en viss bestämd tid?

Jag tycker att regeringen har all heder av att man har velat finna en smidig lösning på det praktiska problemet att möjliggöra att verksamheten kommer i gång utan onödiga dröjsmål.

Reaktionen på regeringens förslag till dispens har varit ganska kraftig från visst läkarhåll. En hel del av inläggen i denna debatt, också utanför riksdagens kammare, har präglats av starka övertoner. Möjligen kan detta vara ett uttryck för att det alltid finns ett slags etablerad konservatism som bromsar nya och annorlunda idéer.

Det är bara den praktiska erfarenheten som visar vad nya idéer är värda. Genom att anta den nu föreslagna dispenslagstiftningen åstadkommer man ett underlag för att vi skall få dessa praktiska erfarenheter. Det, om något, måste skapa mera ljus av det slag som Gunnar Biörck, åtminstone i någon del av sitt anförande, efterlyste.

Anf. 23 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Det var med anledning av Anita Bråkenhielms anförande som jag ville säga några ord, men jag kan nästan nöja mig med att instämma i vad Pär Granstedt nyss har framfört. Jag vill dock tillägga att det från början är sagt att dispensregeln skall användas restriktivt. Självfallet får varje ansökan behandlas efter sin kvalitet och med hänsyn tagen till alla de säkerhetsaspekter som vi här i dag har talat om.

Anf. 24 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Jag vill fortfarande veta om dispensregeln skall finnas kvar även efter den 1 juli 1986 och alltså tas in i den nya lagen. Om så inte är fallet, blir det mycket bråttom för alla dem som inte har haft underhandskontakter med kommittén och departementet, eller vilka det nu är som kontakterna har tagits med, och som därför inte har kunnat förbereda sina ansökningar.

Jag vill även veta om det är möjligt för andra än den klinik som nu är

aktuell att ansöka om dispens också när det gäller undantaget från detaljhandelsmonopolet.

Jag vill också fortfarande veta varför man inte kunde vänta ett halvår och skriva in dispensregeln i den nya lagen. Det hade i och för sig varit fullständigt vansinnigt att göra detta, eftersom man naturligtvis i stället skulle ha utformat en ny lag som inte krävde att socialstyrelsen blandades in med någon kontroll. Är det kanske det som alternativmedicinkommittén avser att göra? I så fall är detta ett logiskt sätt att handla på. Men om man tänker införa en ny lag där det inte finns några dispensmöjligheter och enligt vilken socialstyrelsen återigen skall inträda och ha ett kontrollansvar, då är det här förslaget ännu mer härresande. I så fall skapar man under ett halvt års väntetid ett kryphål som bara en enda klinik, en enda verksamhet, har möjlighet att utnyttja.

Det är dessa frågor jag vill ha svar på.

Anf. 25 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Alternativmedicinkommittén, vars betänkande nu är ute på remiss, är enigt i fråga om att lagen skall permanentas. Men kommittén föreslår en del smärre förändringar, däribland den dispensregel som vi diskuterar. Det ankommer sedan på regeringen att skriva en proposition i ämnet, och en sådan kan vi förvänta oss till våren.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialutskottets betänkande 8.)

Anf. 26 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 8 om försöksverksamhet inom hälso- och sjukvårdens område.

Försöksverksamhet inom hälso- och sjukvården

Anf. 27 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 2 och 3, som är fogade till betänkandet nr 8 från socialutskottet.

Försöksverksamheten inom hälso- och sjukvården avser i första hand primärvården. Från moderat sida tycker vi att det är bra om man kan mjuka upp de nuvarande riktlinjerna och få en försöksverksamhet till stånd. Vi har länge arbetat för detta. Men vi tycker samtidigt att det är mycket märkligt att verksamheten skall behöva begränsas på ett sådant sätt som föreslås i propositionen och som utskottsmajoriteten ställer sig bakom.

Enligt vår mening skulle försöksverksamheten vara av betydligt större värde om alla kommuner kunde delta i försöket. När det gäller frågor som tangerar den primärkommunala hälso- och sjukvård som landstingen handhar kan nämligen den primärkommunala verksamheten bedrivas på olika sätt beroende på vilken kommun det gäller och beroende på vilken fråga det är som är aktuell. Vi menar att vi inte får ut det positiva i försöksverksamheten om vi begränsar den enbart till försökskommunerna. Det finns därför,

som vi ser det, ingen som helst anledning att göra en sådan begränsning, utan varje kommun bör ges möjlighet att bedriva försöksverksamheten som sådan.

Jag tycker vidare att utskottsmajoriteten i det här betänkandet faktiskt har gjort ett avsteg från de huvudprinciper för försöksverksamhet av detta slag som utskottet tidigare har uttalat. Jag citerar från utskottsbetänkandet på s. 4, där det står följande:

”Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat frågan om huvudmannaskapet för primärvården. Utskottet har därvid understrukt betydelsen av samverkan mellan kommuner och landstingskommuner. I betänkande SoU 1984/85:28 framhöll utskottet att det behov som föreligger av samverkan och samordning mellan primärvården och primärkommunala organ borde kunna tillgodoses genom olika samverkansavtal och modeller.”

Utskottsmajoritetens tidigare uttalande avser givetvis alla primärkommuner och alla landstingskommuner. Men nu säger utskottet plötsligt – jag citerar från s. 5:

”Utskottet anser därför i likhet med propositionen att försöksverksamheten tills vidare bör begränsas till de kommuner som omfattas av frikommunförsöket.”

Utskottet backar således betänkligt när det gäller den principiella inställningen till försöksverksamheten som sådan. Det är en mycket beklaglig försiktighet som utskottsmajoriteten står för. Jag vill än en gång understryka att jag tror att begränsningen kommer att inverka menligt på försöksverksamheten.

Från moderat sida har vi också velat understryka att det i samband med beslutet om försöksverksamheten finns anledning för riksdagen att klart poängtera nödvändigheten av enskilda alternativ inom sjukvården. Även på den punkten skriver utskottsmajoriteten litet välvilligt. Man hänvisar till tidigare uttalanden, och man hänvisar till departementschefen, som också anser att som komplement kan den alternativa privata vården vara bra. Jag beklagar att vi moderater är ensamma om den reservation där vi kräver att i samband med denna försöksverksamhet också alternativen skall aktualiseras på ett alldeles speciellt sätt. Vi kräver detta helt enkelt därför att vi vet att det råder en mycket stor njugghet både från riksdagsmajoriteten och från vissa majoriteter i kommuner och landsting när det gäller initiativ och ökade möjligheter för privata alternativ inom hälso- och sjukvården. Det är mycket beklagligt att utskottet uttalar att det ankommer på kommunerna att avgöra huruvida det skall vara privata alternativ och i vilken omfattning.

Enligt moderat uppfattning ankommer det i första hand på patienterna att avgöra vilken vård de vill ha. Det är kommunernas och landstingskommunernas skyldighet att tillhandahålla vård och se till att vården kommer patienten till godo utifrån de önskemål som patienten har. Tyvärr är vi moderater ensamma om att klart poängtera detta i reservation 3 till utskottets betänkande. Det hade varit positivt att just i samband med denna försöksverksamhet kunna vidga försöken till att omfatta privata alternativ inom äldreomsorgen, som behöver sjukvårdsanknytning, för att ta ett enda exempel.

Jag försäkrar kammarens ledamöter att från moderat sida kommer vi att

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Försöksverksamhet
inom hälso- och sjuk-
vården*

fortsätta att slåss för patienternas valfrihet, oaktat om det gäller begränsade försök eller försök som omfattar hela landet.

Med detta, herr talman, ber jag än en gång att få yrka bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 28 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Den proposition och det utskottsbetänkande som vi nu behandlar öppnar möjligheter för försöksverksamhet på hälso- och sjukvårdens område i de kommuner som ingår i det s. k. frikommunsförsöket. En landstingskommun och en kommun kan träffa avtal om att kommunen på försök får bedriva primärvårdsverksamhet. Landstingskommunen har huvudmannaskapet, vilket är en garanti för att sjukvården blir enhetlig. I propositionen sägs – och det stöds av utskottsmajoriteten – att en förutsättning är att regeringen godkänner det avtal som är träffat mellan landstingskommunen och kommunen. Från centerns sida anser vi att detta är en onödig åtgärd och litet av centralstyrning. Det gäller ju frivårdskommunerna, och vi menar att i en försöksverksamhet skall resp. kommun och landstingskommun kunna klara av detta utan att först få ett ja från regeringen.

I propositionen hänvisar man till – även på den punkten ansluter sig utskottsmajoriteten till propositionens förslag – omsorgslagen för psykiskt utvecklingsstörda, där det står att det har öppnats möjligheter för landstingen att träffa avtal med kommuner om att dessa skall ta hand om vissa omsorger. Detta gäller emellertid generellt för kommunerna och för landstingen. Jag menar därför att denna motivering inte är hållbar, eftersom det är frikommunerna vi nu diskuterar. Vi har i en motion, som vi följt upp i reservation 1, hävdad att det är en onödig åtgärd att avtalet skall överlämnas till och godkännas av regeringen. Detta har vi motiverat i reservationerna 1 och 4, som centerns representanter i utskottet står för.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till dessa två reservationer.

Anf. 29 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Detta betänkande handlar, som tidigare talare har sagt, om en proposition från regeringen som gäller försöksverksamhet inom hälso- och sjukvård. Utskottet har med anledning av denna proposition skrivit ett betänkande. Det är ett kort betänkande, och jag skall därför inte bli långgrandig denna speciella dag.

Tidigare talare har redogjort för propositionens innehåll. Den gäller ett lagförslag som öppnar möjlighet för försöksverksamhet i de kommuner som ingår i frikommunsförsöket. Kommunen och landstinget skall kunna träffa avtal om att kommunen på försök får bedriva primärvård. Huvudmannaskapet skall ligga kvar på landstinget, och regeringen skall godkänna avtalet. Utskottsmajoriteten har tillstyrkt propositionen på samtliga punkter.

Jag skall kortfattat beröra de reservationer som tidigare talare har tagit upp.

I reservation 1 från centern kräver man att försöksverksamhet skall få bedrivas utan att regeringen godkänner avtalet. Utskottsmajoriteten har emellertid uppfattningen att den här föreskriften snarare är ett stöd för de avtalsslutande parterna än ett uttryck för någon form av centralisering, som

det står i reservationen. Inte minst ur patientens synpunkt är det viktigt att det inte uppkommer några nya oklarheter när det gäller vem som har ansvar och skyldighet för hälso- och sjukvården.

I reservation 2, som är en moderat reservation, tar man upp frågan om att försöksverksamhet skall kunna bedrivas även i andra kommuner än i dem som ingår i frikommunsförsöket. Utskottsmajoriteten menar att det ligger i sakens natur att en försöksverksamhet har en begränsad omfattning. Försöksverksamheten skall kunna utvärderas. Avsikten med utvärderingen är att den skall kunna ge underlag för en bedömning om huruvida försöksverksamheten bör utvidgas till fler kommuner än dem som ingår i det ursprungliga försöket.

Göte Jonsson påstår att utskottsmajoriteten är inkonsekvent. Men det här är ju inte det enda uttrycket för samarbete och samverkan mellan kommuner och landsting som förekommer i landet. Det finns många andra former av samverkan och samarbete. Det pågår sådan verksamhet på många håll i landet. Jag kan därför inte inse att detta skulle innebära någon inkonsekvens från utskottsmajoritetens sida.

Slutligen skall jag kommentera reservation 3 om ökad användning av enskilda vårdalternativ. I utskottsbetänkandet konstaterar vi att när detta avtal mellan kommunen och landstinget har upprättats är det, som Göte Jonsson sade, upp till kommunen att avgöra i vilken utsträckning det är lämpligt att utnyttja enskilda vårdalternativ. Denna hållning står i överensstämmelse med den principiella inställning som utskottet många gånger tidigare har redovisat när det gäller relationerna mellan offentlig och privat hälso- och sjukvård. Den inställningen ger man uttryck för i utskottsbetänkandet med hänvisning till tidigare ställningstaganden och med hänvisning till regeringens proposition om hälso- och sjukvård. Den inställning som utskottet har haft sedan lång tid tillbaka är således bekant.

Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 30 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker personligen inte att det ligger i sakens natur att en försöksverksamhet skall vara begränsad så till vida att den skall gälla enbart vissa kommuner. Det är ju inte alls säkert att det bästa resultatet av en försöksverksamhet kan uppnås just inom dessa kommuner. Det kan ju hända att flera av de övriga kommunerna skulle kunna bidra med betydligt bättre försöksalternativ när verksamheten skall utvärderas.

Jag delar utskottsmajoritetens och departementschefens uppfattning att en försöksverksamhet skall utvärderas, men det faktum att försöket nu är begränsat till några kommuner gör att utvärderingens resultat blir mera osäkert än om flera kommuner hade fått delta i försöksverksamheten.

Yvonne Sandberg-Fries säger att utskottsmajoritetens inställning när det gäller privata alternativ är välbekant. Ja, den är välbekant, men för den skull är den inte bra. Det är av den anledningen som vi moderater har avgivit en reservation där vi föreslår att försöksverksamheten skall utvidgas också på det området.

Anf. 31 RÜNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Yvonne Sandberg-Fries upprepar det som utskottsmajoriteten säger, nämligen att regeringens godkännande skulle ge ett stöd för avtalsparterna och eliminera oklarhet om ansvaret. Jag förstår inte detta resonemang. Huvudmannaskapet ligger ju alltså kvar hos landstingskommunen, och det bör garantera att några oklarheter inte uppstår.

Hela denna argumentering är mycket svag. Om det är fråga om försöksverksamhet i frikommuner bör de få ansvaret att klara ett sådant här avtal utan att regeringen skall behöva godkänna det.

Anf. 32 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Till Göte Jonsson vill jag först säga, att om man inte vill begränsa försöksverksamheten till de kommuner som ingår i frikommunsförsöket innebär det ett ifrågasättande av hela uppläggningsen av frikommunsförsöket. Jag tror att det finns en stor majoritet för att arbetet skall ske på detta sätt. Försöket har kommit till efter initiativ från kommuner och landsting, som har redovisat sitt intresse för olika försöksverksamheter. Därmed har det också kommit förslag från lokalt håll som har vandrat vidare genom beslutsordningen. Jag anser fortfarande att det är rimligt att försöksverksamheten har en begränsad omfattning, just för att man skall kunna säkerställa en ordentlig utvärdering.

Sedan till frågan om regeringens godkännande av avtal. När man i praktiken skall bedriva en omfattande försöksverksamhet, som det blir fråga om på det lokala planet när det gäller hela primärvården och dess sätt att fungera, är det ingen okomplicerad operation man ger sig på. Det är många lagar och bestämmelser som styr detta område, och jag tror att de avtalslutande parterna inte heller har något att invända mot att de får stöd av regeringen, genom att den prövar om man lokalt har kommit ihåg alla detaljer i det avtal som sluts. Därför tror jag att det här är en vettig ordning.

Anf. 33 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! När vi moderater föreslår att alla kommuner skall få vara med i försöksverksamheten är det inte ett tecken på att vi har en bristande tilltro till försöksverksamheten. Däremot tycker jag att majoritetens begränsning tyder på en begränsad ambition när det gäller att uppnå resultat med försöksverksamheten.

Anf. 34 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte undvika att drabbas av misstanken att det bakom moderaternas förslag ligger sådana resonemang som vi vet har förts inom moderata samlingspartiet, där de över huvud taget ifrågasätter landstingens ansvar för hälso- och sjukvården. Vi har från utskottsmajoritetens sida den uppfattningen att det är landstingen som har ansvaret, och därför vill vi inte heller släppa loss någon vildvuxen försöksverksamhet på detta område, med mindre än att vi vet vad vi gör. Det bör vi ta reda på först.

Talmannen anmälde att Göte Jonsson anhöllit att till protokollet fa antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 35 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Bakgrunden till den här diskussionen är att regeringen tog till litet för snävt när man kom till riksdagen och bad om tillstånd för frikommunsförsöket. Man begärde möjlighet att ge dispens från vissa lagar. Sedan har man upptäckt under utvecklingens gång att det behövs ytterligare modifikationer av olika lagar för att möjliggöra detta försök.

Vi diskuterar nu ett förslag; det kom nyligen ytterligare en proposition på riksdagens bord, som en eftersläntrare till den första propositionen om frikommunsförsöket. Den fråga vi från folkpartiets sida ställt oss är om detta är rätt tillfälle att motionera våra käpphästar. Vi tycker inte det. Det är fel tillfälle att motionera våra käpphästar. Regeringen har lagstiftningstekniskt sett betett sig litet klumpigt genom att den inte har lyckats täcka hela frågan i en proposition utan fått ta till flera. Men vi har en gång gett klartecken till det här försöket. Låt det då fullföljas, och låt oss sedan återkomma i andra sammanhang med våra principiella ståndpunkter om hur samhället bör utvecklas på olika områden.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialutskottets betänkande 9

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 (nedsättning av avgift)

Utskottets hemställan bifölles med 308 röster mot 17 för reservation 1 av Inga Lantz.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 4 (förslaget till lag om särskild ersättning för sjukhusvård)

Utskottets hemställan bifölles med 255 röster mot 69 för reservation 2 av Göte Jonsson m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 och 6

Utskottets hemställan bifölles.

På grund av tekniskt fel på voteringsanläggningen beslöt kammaren kl. 11.02 på förslag av talmannen att ajournera sina förhandlingar till kl. 11.15.

Omröstningarna fortsattes kl. 11.15.

Mom. 7 (avgift vid läkemedelsinköp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Inga Lantz – bifölles genom uppresning.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Försöksverksamhet
inom hälso- och sjuk-
vården*

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.

Mom. 8 (utredning om en livsvarig sjukförsäkring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Socialutskottets betänkande 7

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls genom uppresning.

Socialutskottets betänkande 8

Mom. 1 (regeringens godkännande av avtal)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Runc Gustavsson och Rosa Östh – bifölls genom uppresning.

Mom. 2 (försöksverksamhet även utom frikommunförsöket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (ökad användning av enskild vård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

3 § Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1985/86:11 om skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m. (prop. 1985/86:61 delvis) och

skatteutskottets betänkande

1985/86:16 om differentierad bensinskatt m. m. (prop. 1985/86:61 delvis).

Anf. 36 TALMANNEN:

Jordbruksutskottets betänkande 11 och skatteutskottets betänkande 16 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 37 KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Bland de frågor som vi politiker har att behandla är utan tvivel de stora överlevnadsfrågorna de viktigaste. Det handlar här om att inte utsätta natursystemet för alltför stora belastningar och att inte överutnyttja ändliga och begränsade naturtillgångar.

Luftföroreningarna utgör i dag de största miljöhoten. De är också mer än andra miljöproblem gränsöverskridande, dvs. verkligen globala problem. Bland luftföroreningarna tillhör utsläppen av försurande ämnen de allvarligaste. Kväveoxidernas roll för försurningen förväntas öka. Därför måste

insatser snarast göras för att begränsa dessa utsläpp.

Bilavgaserna innehåller bl. a. försurande kväveoxider. Bilismen svarar i dag för en mycket stor del av utsläppen av kväveoxider och är den dominerande källan till luftföroreningarna i våra tätorter. Det är alltså mycket angeläget och mycket brådskande att skärpa avgasreningskraven när det gäller bilar, både för att värna vår egen miljö och för att få en ökad trovärdighet och slagkraft i vår strävan att påverka vår omvärld i samma riktning.

Låt mig först slå fast de plusvärden som regeringens proposition och dagens betänkande från jordbruksutskottet ändå innebär:

- bilar med bättre avgasrening kommer att bli tillgängliga fr. o. m. 1987 års modeller
- blyfri bensin kommer att finnas tillgänglig fr. o. m. den 1 juli 1986.

Utskottet föreslår även att riksdagen ger regeringen till känna betydelsen av att överföra mera av godstrafiken till järnväg.

Men, herr talman, dessa plusvärden kan ändå inte förta det grundläggande intrycket att regeringens åtgärder är för svaga och för långsamma. Miljöministern har uttalat att de skärpta avgasreningskraven av hälso- och miljöskäl skall införas så snart som möjligt. Vid den utfrågning som jordbruksutskottet hade med representanter för naturvårdsverket och industrin framkom visserligen synpunkter som tyder på vissa svårigheter om obligatoriet genomförs så att det gäller redan fr. o. m. 1988 års bilmodeller. Svårigheterna borde emellertid kunna bemästras. Den försening av införandet, som majoriteten i utskottet nu föreslår, motiveras bl. a. med hänsyn till internationellt samarbete. Det är då viktigt att påpeka att såväl teknik som regelsystem under flera år tillämpats i länder som USA och Japan och att EFTA-länder som Schweiz och Österrike beslutat om införande av hårdare krav, att gälla fr. o. m. 1987 års modeller resp. från den 1 januari 1987.

Vid utskottets behandling av införandetidpunkten förelåg det förutsättningar för att oppositionen skulle få majoritet för att införa ett obligatorium, att gälla fr. o. m. 1988 års modeller. Detta skulle stå i god överensstämmelse med vad den svenska miljöopinionen nu kräver av oss som beslutsfattare. Tyvärr har efter hand grupp efter grupp fallit undan för samma administrativa och ekonomiska hänsyn som regeringen tidigare hänvisat till. Att moderaterna skulle ta större hänsyn till industrin än till miljön är kanske inte ägnat att förvåna. Mera skada lider då den miljöprofil som vpk eventuellt haft av partiets ställningstagande i denna fråga.

Jag yrkar bifall till reservationen 1, som innebär att obligatoriskt skärpta avgasreningskrav införs, att gälla fr. o. m. 1988 års modeller.

Herr talman! Man kunde inte bara ha gått snabbare fram, man kunde även ha gått längre. Det gäller exempelvis avgaserna från tunga dieselfordon. Från centerpartiet anser vi att reningskrav som motsvarar de federala kraven i USA borde ha blivit obligatoriska fr. o. m. 1989 års modeller av dessa fordon och att man nu bör utreda kostnader och effekter av införande av ännu hårdare regler, exempelvis de s. k. Kalifornienkraven. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Inblandning av etanol i bensin är ett sätt att höja oktantalet utan att använda bly; en förutsättning för den nu tillämpade katalytiska avgasrening-

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Skärpta avgasrenings-
krav för personbilar,
m. m.*

en är ju att man inte har bly i bensinen. Mycket tyder också på att renetanoldrift av vissa delar av den tyngre fordonsflottan skulle vara fördelaktig ur miljösynpunkt. Det kan gälla stadsbussar och eventuellt traktorer. Därför borde redan nu fattas beslut om satsning på en första fullskalanläggning för etanolproduktion för att få till stånd en mera omfattande inhemsk drivmedelsproduktion om några år. Jag yrkar bifall till vår reservation 5.

Sammanfattningsvis yrkar jag alltså bifall till reservationerna 1, 4 och 5 och för övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 38 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Den fråga riksdagen nu behandlar är av utomordentligt stor vikt och kommer på sikt att beröra de flesta människor.

Regeringens proposition om skärpta avgasreningskrav innehåller förslag om hur vi skall genomföra en utveckling mot väsentligt lägre utsläpp från fordon, till fromma för miljön.

Luftföroreningarna har stått i centrum för riksdagens miljödebatter på senare år. Tiotusentals sjöar i vårt land är skadade. Vattnets pH-värde har successivt sjunkit, och djupgående biologiska förändringar har ägt rum. Fiskbestånden är utdöda eller starkt påverkade i 10 % av landets totala sjöareal. Groddjur är utsatta för fortplantningsskador, inte minst i samband med att snösmältningen ger försurningschocker i småsjöar och vattensamlingar. Vid lågt pH-värde utfälls metaller. Så tas t. ex. aluminium upp genom födan av bäcksländor, som i sin tur är huvudföda för flugsnapparhonorna, som vid höga halter av aluminium förlorar fortplantningsförmågan och kan dö.

De västtyska skogsskadorna förbluffade oss alla genom det hastiga skadeförloppet. På ett par år ökade skadorna i vissa sydtyska delstater från ett par procent till långt över 50 % av all skogsareal med granbestånd. Även om förhållandena i Västtyskland är annorlunda än här i vårt land, blev händelseförloppet där en väckarklocka för oss. Den tid vi har på oss för att minska luftföroreningarna är kanske kortare än vi tänkt oss.

Det har också mer och mer stått klart att det är luftföroreningarnas direktverkan på barr och blad som stör fotosyntesen och ger skador. I ökad utsträckning har vi också fått klart för oss att även människor påverkas på olika sätt. Svaveldioxid kan underhålla och förstärka kroniska infektioner. Falsk krupp, som drabbar småbarn och ger andningsbesvär, anses kunna framkallas av luftföroreningar, och plötslig spädbarnsdöd tycks också ha ett samband med luftföroreningar.

Många ämnen som bildas vid förbränning är cancerframkallande. Cancerkommittén beräknar att 100–1 000 cancerfall per år härrör från luftföroreningarna. Allt detta har gjort det självklart att på alla sätt begränsa skadorna av luftföroreningarna.

Moderata samlingspartiet har lagt fram en rad förslag för att åstadkomma detta. Bl. a. har vi tillsammans med centerpartiet krävt en väsentlig skärpning av gränsvärdena vid kolförbränning.

Vår reservation när riksdagens majoritet tog beslutet om kärnkraftens avveckling senast år 2010 grundade sig också på uppfattningen att alternati-

ven från miljösynpunkt var sämre och att därför endast säkerhetsskäl skall avgöra takten i kärnkraftsavvecklingen.

För ett antal luftföroreningar är fordon den dominerande källan. I vår motion Miljö och energi från januari i år konstaterar vi: "I Västtyskland har den borgerliga regeringen tagit på sig ledarrollen i Europa när det gäller bilavgasrening. Redan från den 1 juli i år får bilar med katalytisk avgasrening en skattebefrielse under en period på mellan 4 och 10 år. Samtidigt ges den blyfria bensinen en skatterabatt på ca 12 öre per liter." Jag kan parentetiskt säga att den rabatten nu är höjd till 21 öre per liter.

Vi fortsätter i motionen: "Avsikten med skatterabatterna är att bilköpare som skaffar en bil med avgasrening ekonomiskt skall jämnställas med dem som väljer en bil utan avgasrening. Först 1989 måste alla nya bilar vara försedda med utrustning för avgasrening, så att de klarar de uppställda kraven.

I Västtyskland använder man fullt ut det instrument för miljövärdstimulanser som moderata samlingspartiet pläderat för under flera år.

Ett system med miljövärdstimulanser enligt den västtyska modellen ger möjlighet till en mjukare övergång mot ökade avgasreningskrav utan att ge skadeverkningar på ekonomin i dess helhet.

Enligt moderata samlingspartiet bör Sverige så snart som möjligt följa de västtyska åtgärderna på detta område. Det torde vara praktiskt möjligt att under 1986 införa skatterabatter på bilar, som uppfyller ställda reningskrav."

Regeringens proposition om avgasrening uppfyller flera av de krav vi framfört. I Västtyskland ges skattebefrielse under en period på mellan fyra och tio år. Regeringen har i stället valt att minska bilaccisen med 5 200 kr. för avgasrenade bilar. Det är en administrativt enkel åtgärd, och stimulanseffekten ligger på samma nivå som i Västtyskland. Kostnaden för statskassan är dock väsentligt högre än i Västtyskland, eftersom skattebefrielsen där är utsträckt i tiden.

Vad gäller tidpunkten för införandet av obligatoriska bestämmelser förbehöll vi oss rätten att noga pröva regeringens motiv för att välja 1989 års bilmodeller. I propositionen ges ju bara följande ledtråd: "Det är enligt min bedömning inte möjligt att göra de skärpta avgasreningskraven obligatoriska för 1987 och 1988 års bilmodeller."

Den ledtråden är påfallande tunn. Ja, den är så tunn att man börjar undra om det låg någon saklig bedömning bakom ställningstagandet – detta så mycket mer som delar av socialdemokratin under valrörelsen gick ut med kravet på obligatorisk avgasrening redan för 1987 års bilmodeller, alltså två år tidigare. Det har varit viktigt för moderata samlingspartiet att hitta den miljömässigt bästa lösningen i avgasfrågan. Efter den noggranna genomgången i jordbruksutskottet den 28 november, med en rad experter, av de problem som aktualiserades av propositionen och väckta motioner, föreföll oss de miljömässiga fördelarna av en tidigareläggning av avgasreningskraven vara något större än de nackdelar som var förknippade med en sådan åtgärd.

En av nackdelarna om riksdagsmajoriteten beslutade om en tidigareläggning skulle självfallet vara att regeringen då tvingades ta upp nya förhandlingar med den Gemensamma marknaden, som ytterst motvilligt accepterat regeringens tidsplan.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.

Vi stödde i det preliminära beslutet den 3 december tanken på en tidigareläggning just av miljöskäl.

Den 28-29 november hölls ett rådsmöte med EG:s miljöministrar, där bl. a. det s. k. bilavgasdirektivet skulle antas och EG:s tidsplan för övergång till avgasrenade bilar fastställas. Så blev inte fallet. När mötet efter en nattsession avslutades på fredagsmorgonen den 29 november hade danskarna reserverat sig till förmån för mera långtgående avgasreningskrav.

Detta var inte känt av oss när vi tog det preliminära beslutet. Man tycker att det borde ha legat i regeringens intresse att så fort som möjligt informera utskottet om denna utveckling. En kommentar från Sveriges delegation vid EG i Bryssel nådde ju UD måndagen den 2 december. Jordbruksutskottet fick inte kännedom om denna kommentar förrän en vecka senare.

Utgången av EG:s rådsmöte i Bryssel har med all sannolikhet ökat EG:s känslighet för en svensk tidigareläggning av den obligatoriska avgasreningen. Reaktionen från EG:s sida, eventuellt i form av handelshinder, kunde ha skapat svårigheter för svensk industri och dess anställda.

Det har också alltmer stått klart att ett obligatorium för 1988 års bilmodeller dessutom skulle ha lett till en omfattande dispensgivning, så att miljövinsterna blivit obetydliga. En ökad byråkrati hade tvingats fram. Vi hade dessutom stått inför svårigheten att kommande år successivt minska dispensgivningen. En rimlig övergångstid kan också ge industri och bilhandel möjligheter att uppnå ett bättre tekniskt och miljömässigt resultat med ökad livslängd på utrustningen, lägre bränsleförbrukning m. m.

Mot bakgrund av dessa fakta har vi funnit att det är rimligt att stödja kravet på ett obligatorium fr. o. m. 1989 års bilmodeller, vilket vi alltså gör. Vi accepterar därmed regeringens tidsplan.

I utskottsbetänkandet slås det fast att riksdagens beslut gäller skärpta avgasreningskrav för Sverige. Vi anpassar oss till världens största bilmarknad i USA och därmed till de hårdaste krav som uppställts av något land. Detta är bra. Riksdagen tar däremot inte ställning till hur kraven skall uppnås.

I den regeringsförklaring som lämnades vid riksmötets öppnande fastslog regeringen att alla nya personbilar skall vara försedda med katalytisk avgasrening vid utgången av innevarande mandatperiod.

Det var en olycklig formulering. Även om denna teknik fordras i dag för att vi skall uppnå kraven, går utvecklingen snabbt och kan snart ge oss billigare och bättre tekniska lösningar. Det förekommer uppgifter om att vissa japanska bilmotorer klarar avgaskraven utan katalysatorer. Genombrottet för ny, bättre teknik kan komma snabbare än vi tänkt oss.

Eftersom priset på den katalytiska avgasreningen är högt, kommer starka marknadskrafter att verka för alternativa system. Ett antal länder i Västeuropa, inkl. vårt eget, kommer snart att stödja dessa marknadskrafter.

I utskottsbetänkandet har vi tillrättalagt den felaktighet som angivandet av katalytisk avgasrening som tekniskt system innebär.

Det finns ett annat skäl att hälsa en teknisk utveckling mot alternativa system med tillfredsställelse. Vårt beroende av import från Sydafrika av metaller till katalysatorer, t. ex. platina, skulle då minska.

Under reservation 2 vill vi markera att vi tycker det är onödigt med ett tillkännagivande till regeringen om överförande av trafik från landsväg till

järnväg. Där en sådan övergång är motiverad från ekonomisk synpunkt är vi positiva till den. Vi kan däremot inte tänka oss den långtgående styrning som tycks föresväva majoriteten.

I reservation 4 stöder vi kraven på en utredning om de s. k. Kalifornienkraven för att få fram ett underlag för beslut om miljökrav när det gäller tyngre dieselfordon.

Under utskottets hearing framfördes också tanken på etanoldrift av bussar och lastbilar. Ett sådant bränsleval fordrar i dagsläget någon form av katalytisk avgasrening för att man skall kunna få bort aldehyderna i avgaserna. Det finns dock all anledning att undersöka detta alternativ närmare. I Västtyskland diskuteras etanolanvändning för bussar.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja framföra som min bestämda uppfattning att föreliggande förslag på sikt kommer att ge effekter som är mycket positiva för bilismen. Luftföroreningarna från bilar kommer i mitten av 1990-talet att ha minskat radikalt och ett allvarligt miljöproblem, som länge kastat sin skugga över bilismen, går då mot sin lösning. Detta är positivt, då ju bilen betyder oerhört mycket för många människor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 4.

Anf. 39 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag sade i mitt förra anförande att jag inte var förvånad över moderata samlingspartiets ställningstagande när det gäller tidpunkten för införandet. Den bedömningen gör jag väl fortfarande. Men att efter att ha lyssnat till Ivar Virgins bitvis engagerade anförande när det gällde miljöproblemen, t. ex. de svåra skogsskadorna, och betydelsen av ett miljöarbete kan jag inte annat än beklaga att inte den uppfattningen vann gehör inom hela den moderata gruppen. Som Ivar Virgin sade är den ledtråd om tidpunkten som propositionen ger ganska tunn, men även argumentet är tunt. Det finns ju teknik och möjligheter att administrativt hantera det hela, varför kraven hade kunnat införas tidigare.

Det här blir bra på sikt säger Ivar Virgin. Ja, det tror också jag. Men det kunde ha blivit det snabbare.

Anf. 40 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Av den hearing som jordbruksutskottet anordnade för att komplettera redovisningen i propositionen framgår att bensinbolagen är helt inställda på att blyfri bensin skall kunna finnas i hela landet fr. o. m. den 1 juli 1987.

Folkpartiet har länge drivit kravet på övergång till blyfri bensin. Redan på folkpartiregeringens tid togs det fram en departementsutredning som visade att det fanns tekniska möjligheter att införa krav på användning av sådan bensin. Årligen återkommande motionskrav i ärendet från folkpartiet har emellertid avslagits. Det är först nu, när den nu fungerande tekniken för avgasrening kräver just blyfri bensin, som övergången sker. Det är bra och tillfredsställande. Blyet i bensinen innebär en stor miljörisk, och den kommer att försvinna när allt fler bilar körs på blyfri bensin. Det som för ett par år sedan ansågs vara tekniskt omöjligt är nu genomförbart, och från folkpartiet konstaterar vi detta med tillfredsställelse.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.

Folkpartiet har under tidigare riksdagsbehandling hävdat att nya gränsvärden för avgasrening borde införas fr. o. m. 1987 års modeller. Det har nu gått en tid sedan riksdagen fattade sitt beslut om 1989 års modeller, och då är det i och för sig tillfredsställande att förslaget nu avser ett obligatoriskt krav fr. o. m. samma års modeller. Men från folkpartiet hävdar vi att de nya reglerna borde ha kunnat få gälla fr. o. m. 1988 års modeller. Det har redovisats att svårigheter finns att hålla sig inom denna tidsram, med hänvisning till förhandlingar bl. a. med EG.

Jag har, herr talman, nyss konstaterat att blyfri bensin finns tillgänglig i hela landet fr. o. m. den 1 juli 1987. Detta framgick ännu klarare vid den hearing som vi hade med representanter för bensinindustrin. Bensinen är sålunda inget hinder. Jag är medveten om att det kan finnas svårigheter att forcera fram detaljbestämmelser för bilindustrin. Nya förhandlingar måste tas upp. Svårigheter är till för att bemästras, och jag kan inte vare sig av propositionen eller av de kompletterande hearingarna finna att problemen är större än att de borde kunna bemästras. Även om dispenser måste tillgripas, ligger det stora miljövärden i att redan ett år tidigare gå över till obligatorisk rening. Österrike och Schweiz har beslutat att gå över tidigare. Det borde gå också i Sverige. Folkpartiets ställningstagande måste ses mot bakgrunden av att vi tidigare hävdat övergång från 1987 års modeller och att skogsdöden och försurningen är så allvarliga hot mot vår stora nationaltillgång skogen att så kraftfulla insatser som möjligt måste göras.

I detta sammanhang är det anmärkningsvärt att utskottets majoritet inte kunnat ställa sig bakom yrkandet att Kalifornienkraven för dieselfordon närmare bör utredas. De tunga dieselfordonens betydelse för luftföroreningarna får inte underskattas. Utskottet föreslår ett tillkännagivande om omläggning av trafiken från landsväg till järnväg. Det är enligt folkpartiets uppfattning självklart att miljöfrågor alltid skall beaktas i trafikplanering. Tillkännagivandet grundar sig inte på en redovisande beskrivning i propositionen eller på kompletterande utredning i utskottet. Trafikfrågorna handläggs ju också av annat utskott, som rimligen borde ha fått anföra synpunkter. Enligt vår uppfattning är tillkännagivandet löst och allmänt tillkommet, och från folkpartiets sida har vi därför inte kunnat ställa oss bakom förslaget om tillkännagivande. Allmänt sett är det naturligtvis bra att så långt som möjligt utnyttja järnvägarna för transporter.

Det är bra att såväl majoritetsskrivning som reservationer endast talar om skärpta avgaskrav. Den nu användbara tekniken är katalysatorrening. Teknikutvecklingen kommer säkerligen att medföra att vi i framtiden får andra och kanske bättre och billigare system. Vi är också tillfredsställda med att utskottet än en gång poängterar att monopolsituation inte får uppkomma på området. De frågorna måste noga bevakas för framtiden.

Herr talman! Sammanfattningsvis yrkar jag bifall till reservation 1 till jordbruksutskottets betänkande 11, vari föreslås obligatorisk övergång till skärpta avgasreningskrav från 1988 års bilmodeller. Jag yrkar också bifall till reservation 2 om landsvägstrafiken, en fråga som vi inte anser vara tillräckligt utredd i propositionen eller av utskottet. Jag yrkar slutligen bifall till reservation 4, som innebär en skärpt inställning till avgasrening för dieselfordon.

Anf. 41 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Alla framkomliga vägar måste sökas för att vi skall komma till rätta med utsläpp och luftföroreningar som hotar livsbetingelserna på vår jord. Försurning och skogsdöd är två av de problem som under senare tid har diskuterats livligt. Luftföroreningar är ofta, för att inte säga alltid, ett internationellt problem, som också måste få internationella lösningar. I en del fall har Sverige här varit pådrivande – det kan nog inte bestridas –, men detta kräver också att vi föregår med goda exempel på åtgärder mot luftföroreningar och andra miljöförbättrande åtgärder.

Vi har i vårt land gjort en hel del vad det gäller att minska utsläppen av svaveldioxid. Dock bör det enligt vår mening vara möjligt att göra mera. Det har vi också i andra sammanhang fört fram förslag om.

När det gäller utsläppen av kväveoxider är bilden inte densamma. Utsläppen är nu totalt dubbelt så stora som på 1950-talet, och bilarnas bidrag har ökat fyra gånger sedan dess. Fordonstrafiken svarar för två tredjedelar av våra kväveoxidutsläpp. De åtgärder som tidigare har vidtagits för att minska utsläppen från biltrafiken har uppvägs av den samtidiga ökningen av den svenska bilparken.

Vårt parti har därför i olika sammanhang pekat på den betydelse trafikpolitikens inriktning har när det gäller att minimera dessa miljöförstöringar. När regeringens proposition om skärpta avgasreningskrav nu lades på riksdagens bord, framhöll vi åter att andra åtgärder också måste vidtas. Vi hälsar naturligtvis med tillfredsställelse att regeringen nu äntligen har kommit till skott vad gäller skärpta avgasreningskrav för personbilar. Det har varit åtskilliga turer kring den här åtgärden. Men detta får väl nu betraktas som historia – nu handlar det om att gå vidare.

I vår motion i anledning av propositionen yrkade vi på att avgasreningen enligt propositionens förslag tidigareläggs, så att den kan vara genomförd 1988 i stället för 1989. Vi yrkade även att riksdagen skulle hemställa om ett förslag till omläggning av trafiken från landsväg till järnväg samt att en sänkning av hastighetsgränserna skulle genomföras.

Under behandlingen i utskottet har vi fått ge och ta vad det gäller våra motionsyrkanden. Vi har här sett till helheten och till vad olika åtgärder som det är möjligt att vidta skulle kunna betyda på det här området. Resultatet av detta har blivit att vi anslutit oss till propositionens förslag om att göra de skärpta avgasreningskraven obligatoriska för 1989 års modeller. Vi har i stället fått förståelse för den stora betydelse den framtida utvecklingen av trafikmängder, trafikstruktur och samhällets satsningar på olika trafiksystem har för att begränsa olika miljöförstöringar. Jag vill här understryka vad utskottet anför, nämligen att samhället i trafikplaneringen besitter ett mycket viktigt miljöpolitiskt redskap.

Det är därför av stort värde att utvecklingen när det gäller att överföra gods från väg till järnväg nog följs och att vid behov åtgärder vidtas för att uppställda målsättningar skall kunna förverkligas.

Vi anser det också vara viktigt att förslag till stora, resurskrävande motorvägssystem, vilkas syfte är att prioritera landsvägstrafiken, blir föremål för en omsorgsfull och kritisk prövning. Det är ett framsteg när miljöaspekterna särskilt måste beaktas i arbetet med vägplanerna för tiden fram till år

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.

1997. Jag ser det som ett kvitto på ett framsteg i miljöarbetet, när moderaterna och folkpartiet har känt sig manade att reservera sig.

Utskottet har även uttalat sig om hastighetsreglernas betydelse när det gäller att mildra miljöföroreningarna från bilavgaserna. Så långt som till att föreslå ändrade hastighetsgränser har man inte velat gå, men man vill att regeringen initierar breda och återkommande informationskampanjer. Det är ändå ett steg i rätt riktning – det vill vi notera.

Herr talman! Det är således en helhetssyn som styrt vårt handlande vid utskottsbehandlingen. Mycket återstår att göra på det här området, men vi ser hemställan i jordbruksutskottets betänkande 11, med undantag av hemställan i mom. 5, som ett första och viktigt steg på detta område. Jag vill yrka bifall till reservation 3 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 42 ULF LÖNNQVIST (s):

Herr talman! Riksdagen behandlade i våras regeringens program mot luftföroreningar och förurning. Ett väsentligt inslag i programmet var förslag om genomförande av skärpta avgasreningskrav för personbilar samt om införande av blyfri bensin. Riksdagen anslöt sig till förslagen.

Den proposition som vi i dag har att ta ställning till innehåller förslag till riktlinjer för genomförandet av den skärpta avgasreningen och införandet av blyfri bensin. De biltyper som är godkända på den amerikanska marknaden skall kunna användas också i vårt land. Därigenom kommer den bästa avgasreningsteknik som i dag finns i produktion att kunna utnyttjas till fördel för vår miljö.

Den tidsplan för genomförandet som regeringen presenterade riksdagen i våras läggs nu fast. Det är en pressad tidsplan, som för att kunna genomföras ställer stora krav på både myndigheter och industri. Den innebär frivillig övergång till förbättrad reningsteknik – i det här fallet katalytisk avgasrening – redan fr. o. m. 1987 års bilmodeller. Fr. o. m. 1989 års modeller blir detta obligatoriskt. För att påskynda övergången till de nya, skärpta avgasreningskraven föreslås att bilar som har katalytisk avgasrening skall få en så mycket lägre bilaccis att den merkostnad som den skärpta avgasreningen innebär elimineras. Samma testmetoder som tillämpas i USA skall också användas i Sverige.

I propositionen redovisas vidare att regeringen beslutat om förbud mot import och tillverkning av blyad regularbensin för användning inom Sverige fr. o. m. den 1 januari 1986. Fr. o. m. den 1 juli 1987 blir det förbjudet att sälja blyad bensin vid stationer med flera bensinpumpar om inte blyfri bensin samtidigt tillhandahålls. Blyfri bensin kan i dag användas av ungefär en tredjedel av den svenska bilparken. För att påskynda övergången till blyfri bensin föreslås också en differentiering av bensinskatten så att blyfri bensin blir billigare. Fr. o. m. den 1 januari 1986 får blyfri bensin 16 öre lägre skatt.

I ett antal parti- och gruppmotioner yrkas att obligatoriet med skärpta krav på avgasrening i enlighet med de amerikanska normerna skall införas ett år tidigare än regeringen föreslagit, dvs. fr. o. m. 1988 års modeller. Utskottet har före ställningstagandet i denna viktiga fråga låtit företrädare för myndigheter, bilindustrin, Petroleum Institutet och Industriförbundet utveckla sina synpunkter inför utskottet. Från naturvårdsverkets sida deklare-

rades därvid mycket klart att det skulle vara nära nog omöjligt att införa ett obligatorium redan från 1988 års modeller, beroende på att de detaljbestämmelser som krävs för detta tar tid att utarbeta. Ett obligatorium kräver ju, till skillnad från en frivillig lösning, klara och exakta detaljbestämmelser om avgasreningskraven samt hur dessa skall kontrolleras.

Det är viktigt, framhöll naturvårdsverket vid hearingen, ur miljösynpunkt att föreskrifterna är bra från början. Därför måste vi få tid på oss, menade man. Bestämmelser kan vara klara och redovisade enligt internationella regler tidigast sent under år 1986. 1988 års bilmodeller certifieras tidigt 1987. Normalt behövs, sade man, två år innan bestämmelser slår igenom på färdig bilmodell. Det är alltså ett pressat tidsschema även för 1989 års bilmodeller, menade naturvårdsverket.

Från Bilindustriföreningens sida hävdades att ett tidigareläggande av obligatoriet skulle medföra stora svårigheter för bilindustrin. Från Petroleum Institutet, vilket Lars Ernestam hänvisade till, vädjade man till utskottets ledamöter att inte frångå den tidsplan som riksdagen lagt fast under våren och som man nu arbetar efter.

Det var således mycket klara besked som lämnades från både myndigheter och industriföreträdare inför utskottet. Man menade att ett obligatorium från 1988 var en omöjlighet. Likväl vidhåller mittenpartierna sina förslag i det avseendet. Folkpartiet och centerpartiet är tydligen beredda att lämna sakskalet åt sidan för nöjet att, som de tycks tro, framstå som miljövänligare än de andra partierna.

Men det är i det läget inte miljöns talan som man för. Man är tydligen beredd att med öppna ögon söka få riksdagen att fatta ett beslut som i realiteten är omöjligt att genomföra. Resultatet om riksdagen skulle fatta beslut enligt mittenpartiernas förslag skulle kunna bli en försämring av miljön, eftersom den mängd av dispenser som med nödvändighet skulle följa i spåren på ett beslut i enlighet med mittenpartiernas önskemål skulle vara svåra att avveckla ett år senare. Och kvardröjande dispenser betyder ökande utsläpp.

Det är därför med tillfredsställelse som vi kan notera att vpk och moderaterna, som anslutit sig till det av regeringen framlagda tidschemat, är beredda att ta ett miljöansvar när de nu övertygats om att verkligheten är en annan än vad partierna från början förutsatte. De frångick sina krav och ställde upp för realismens miljöriktiga linje. Det är värdefullt att det har gått att uppnå en bred enighet om ett ansvarstagande för miljön i denna viktiga fråga.

Det är för övrigt märkligt att mittenpartierna nu har så bråttom att visa kraft att de gör ett års tidigareläggning till sin stora miljöinsats. Det är märkligt därför att de när de satt i regeringsställning minsann inte hade så bråttom. Våra motionskrav om åtgärdsprogram mot bilismens föroreningar avslogs då regelmässigt.

När produktkontrollnämnden föreslog en begränsning av blyhalten i bensin tog den dåvarande borgerliga regeringen lång tid på sig att fatta beslutet, och när man väl gjorde det lämnade man så långtgående övergångstider att beslutet var fullt genomfört i Sverige först efter drygt tre år. När riksdagen 1978/79 stödde ett socialdemokratiskt motionsförslag om ett

åtgärdsprogram mot bilismens föroreningar lät regeringen detta bero. Det kom aldrig något förslag från mittenregeringarnas sida.

I augusti 1979 överlämnades betänkandet Bensin utan bly till den dåvarande regeringen. Enligt förslaget skulle oblyad bensin, om beslut fattades då, kunna vara införd fr. o. m. januari 1983. Men det betänkandet lade man åt sidan. Om nu folkpartiets önskemål om att genomföra blyfri bensin, som Lars Ernestam gjorde ett stort nummer av från denna talarstol för en kort stund sedan, var så angeläget, varför genomförde ni inte reformen när ni hade möjlighet till det i regeringsställning? Då hände ingenting.

I den proposition om åtgärder mot föroreningen som ni lade fram i februari 1982 togs bilavgasproblemet över huvud taget inte upp.

Det skorrar något falskt när samma partier nu vill göra sig till miljövännernas företrädare genom ett försök att tidigarelägga reformen ett år – ett försök som dessutom bygger på en orealistisk grund.

Fru talman! Jag ber att få yrka avslag på motionerna 200 yrkande 3, 204 yrkande 1 och 205 yrkande 1. I motion 200 tas frågan om en omläggning av tunga transporter från landsväg till i första hand järnväg upp. Riksdagens beslut våren 1985 om nya riktlinjer för järnvägspolitiken bygger i väsentlig del på en satsning på kombitrafik, dvs. transport av trailrar på järnväg. Enligt vad utskottet erfar har statens järnvägar efter riksdagens beslut satt som en av sina uppgifter att söka överföra dieseldrivna vägfordonstransporter till järnväg. Från miljösynpunkt är denna omläggning av stor betydelse.

Det är också angeläget att miljöaspekterna särskilt beaktas i arbetet med vägplanerna, vilket vägverket nu står i begrepp att påbörja. Utskottsmajoriteten vill att detta skall ges regeringen till känna.

I motion 204 yrkande 2 hemställs om utredning av de s. k. Kalifornienkraven för tunga dieselfordon. Precis detta utreds på regeringens uppdrag av naturvårdsverket, som lämnar en första delrapport i början av 1986. Det vore att slå in öppna dörrar att bifalla ett krav som redan är tillgodosett. Därför hemställs om avslag på detta motionsyrkande.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande 11 och därmed till förslagen i propositionen.

Under detta anförande övertog förste vice talmanen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 43 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Ulf Lönnqvist vill gärna framställa sig som miljövän, men då är det väl ändå ett märkligt argument att säga att vad som inte gjordes på 1970-talet nu skall vara en förevändning för senfärdighet på 1980-talet. Han talar här om den pressade tidsplanen, men det är faktiskt så, att tekniken i allra högsta grad är känd och använd.

Ulf Lönnqvist säger att det är svårt för naturvårdsverket. Men det är väl samma sak här. Vi måste ändå komma ihåg vad som föreslås i princip, nämligen att det i Sverige införs bestämmelser som redan tillämpas i andra länder. Det kan ju inte ta årtal att läsa och studera vad man har gjort på annat håll för att få en tillämpning av det i Sverige.

Sedan skulle jag också gärna vilja kommentera talet om att vi inte har tagit

hårt på sakskalen, utan det skulle vara något slags nöje att driva miljökrav. I och för sig driver jag dem själv med stort nöje. Men här står faktiskt en stor del av svenska folket bakom de hårdare kraven. Det är centerpartiet, det är folkpartiet, det är stora delar av moderata samlingspartiet, det är sannolikt stora delar av det socialdemokratiska partiet, i första hand Kvinnoförbundet och Broderskapsrörelsen. Och häromdagen läste jag på ledarsidan i Aftonbladet, som ändå står socialdemokratin nära, att man beklagade att oppositionen denna gång inte lyckats få gehör för sina krav på tidigareläggning av denna miljöpolitiska åtgärd.

Jag tror, Ulf Lönqvist, att det är många som tycker som vi i mittenpartierna och som står kvar vid kravet att vi borde vidta dessa åtgärder tidigare.

Anf. 44 IVAR VIRGIN (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja replikera på en del synpunkter som Ulf Lönqvist framförde i sitt inlägg.

Till att börja med tror jag inte att en tidigareläggning på något sätt hade varit omöjlig. En sådan hade varit fullt möjlig. Andra länders inställning i dessa frågor och tidigare införande av avgasreningskrav visar att det är möjligt. Österrike och Schweiz är exempel på detta. Det är just det som var anledningen till vårt preliminära ställningstagande. Däremot när vi analyserade frågan noggrannare och fick del av bl. a. EG-beslutet tyckte vi ändå att nackdelarna vägde över. Därför vill jag verkligen inte skriva under på Ulf Lönqvists beskrivning av skillnaden mellan de här båda förslagen. Dessutom kan det kanske vara nyttigt för Ulf Lönqvist att påminna sig att stora delar av socialdemokratin mitt under valrörelsen gick ut med ett krav i denna fråga som gick ännu längre än det som centern och folkpartiet har pläderat för, nämligen ytterligare ett års tidigareläggning.

Menar Ulf Lönqvist att de över huvud taget inte hade studerat den här frågan eller funderat kring den? Var det bara ett s. k. utspel, ett miljöutspel som inte hade någon verklighetsbakgrund? Det kan väl ändå inte vara riktigt. Man hade säkert gjort en värdering och kommit fram till detta. Fru talman! Vi har efter allvarligt övervägande kommit till den ståndpunkten att regeringens förslag trots allt är mest realistiskt. Det har tagit en viss tid och det har krävt en hel del tankemöda.

Sedan vill jag i vad gäller järnvägsreservationen verkligen hävda att vi tror på marknadsekonomin, inte minst från miljösynpunkt. Att använda resurser på ett rimligt sätt är miljövänligt enligt vårt sätt att se.

Anf. 45 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja påminna kammaren om att ett och ett halvt år är en ganska lång tid. Om vi går över till obligatorium för 1988 års bilmodeller, så är de tillgängliga ungefär vid halvårsskiftet 1987. Det är självklart en fråga om vad man vill prioritera i arbetet i naturvårdsverket, vad man upplever som väsentligt. Upplever man detta som en stor fråga, kan man naturligtvis ändra sina rutiner. Jag förstår att man har lagt ned mycket arbete på detta förslag. Man har lagt upp en tidsram, och man har förhandlat. Men ibland kan man få börja om igen, om man därmed kan uppnå större miljövärde.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Skärpta avgasrenings-
krav för personbilar,
m. m.*

Ulf Lönnqvist säger att detta är den fråga som mittenpartierna har gjort till den stora miljöfrågan. Jag vill säga att det är en bland många miljöfrågor för folkpartiets del, Ulf Lönnqvist.

Vi har talat om naturvården, vi har talat om avfallshanteringen, vi har talat om luftvården, och vi har haft reservationer och egna synpunkter på en lång rad miljöfrågor utöver denna.

Ulf Lönnqvist talar också litet grand om blyfri bensin. Jag tycker hans diskussion i dag är lika märklig som den har varit när vi har diskuterat denna fråga tidigare. Ulf Lönnqvist frågar: Varför har det inte kommit förslag tidigare?

Enligt departementsutredningen skulle blyfri bensin vara tillgänglig 1983, och då hade såvitt jag förstår socialdemokraterna majoriteten och regeringsansvaret.

En annan sak som bör observeras i detta sammanhang är att vi har haft bilavgaskommittén, som under socialdemokratisk ledning har arbetat under denna period. Den kommittén brydde sig inte ens om att ta upp betänkandet Blyfri bensin i sina diskussioner. Och i en tidigare diskussion här har Ulf Lönnqvist sagt: Ja, det är riktigt, men det fanns ingen anledning att ta upp den frågan förrän nu när vi skulle införa katalysatorrening. Det tycker jag är anmärkningsvärt, Ulf Lönnqvist.

Anf. 46 ULF LÖNNQVIST (s) replik:

Fru talman! Nej, Karl Erik Olsson, det var ingen förevändning för senfärdighet, utan det var en exemplifiering av ert handlande som jag försökte ge.

Naturligtvis är detta en fråga om att ha miljökraven som utgångspunkt. Det har präglat socialdemokratins handlande. Därför har också propositionen kommit till. Det var den ni inte orkade med under de sex år ni satt i regeringsställning, trots att ni fick riksdagskrav på er. Den socialdemokratiska regeringen har alltså ingen anledning att söka senarelägga detta viktiga miljökrav en enda dag mer än vad som krävs för att det skall vara praktiskt möjligt att hantera och genomföra. Det är en självklarhet.

Nu finns det i handling visat hur man kan ta fram ett sådant här program. Nu finns det framme, och då är det synd att inte också Karl Erik Olsson och centerpartiet kunnat ansluta sig till den plan som redovisats, för det är den realistiska planen.

När Ivar Virgin säger att moderaterna kom till sitt ställningstagande efter allvarligt övervägande, så är det utmärkt. Regeringen övervägde detta allvarligt innan propositionen lämnades. Det var det som var skillnaden. Men det är bra att moderaterna ansluter sig till den.

Till Lars Ernestam vill jag säga: Ja visst, 1983 skulle bestämmelsen om blyfri bensin ha varit i kraft – under förutsättning att mittenregeringarna orkat ta beslut i frågan. Man räknade nämligen med att det skulle ta ungefär tre år från beslut fram till dess att det var i praktiken genomfört. Hade man orkat ta det beslutet 1979/80 när man hade underlaget, så hade vi haft blyfri bensin 1983.

Det var det, Lars Ernestam, som jag ville ha sagt i sammanhanget.

Anf. 47 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Det är viktigt att komma ihåg, Ulf Lönngqvist, att vad det handlar om är framtiden. Vi har noterat under tidigare regeringars tid och under den nuvarande att det tycks vara svårt att få en majoritet i väljaropinionen att slå igenom i handlingskraftiga åtgärder från regeringen. Det är beklagligt. Från centerpartiets sida har vi under många år haft planer som har inneburit en snabb hantering av dessa frågor. Jag tycker att man måste klara ut att vad vi som politiker skall göra är att företräda väljarna, medlemmarna, men också att företräda naturen, som har rätt att överleva. Vi får inte bara hänvisa till industrin och till administrativa problem, som Ulf Lönngqvist gör. Jag vill understryka vad jag tidigare har sagt, att samma handlingskraft behövs i fortsättningen när det gäller att hantera frågan om dieselfordonen och när det gäller att komma till skott i fråga om inhemskt bränsle. Jag tror, Ulf Lönngqvist, att man behöver stöta på regeringen i de här frågorna.

Anf. 48 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Fru talman! Jag uppfattar Ulf Lönngqvists senaste inlägg som ett erkännande av att socialdemokraterna glömt bort frågan om blyfri bensin under den senaste regeringsperioden.

Anf. 49 ULF LÖNNQVIST (s) replik:

Fru talman! Det handlar om framtiden, säger Karl Erik Olsson. Ja visst gör det det – miljöfrågorna handlar om framtiden. Som ett uttryck för kraften i värnandet av miljövärdena, framtiden och kommande generationer är denna proposition ett utmärkt exempel. Det är handlingskraft visad genom den.

Naturen har rätt att överleva, säger Karl Erik Olsson. Ja visst har den det. Också det är propositionen ett uttryck för. Men, Karl Erik Olsson, naturen hade väl rätt att överleva också under de borgerliga regeringsåren, även om det var mycket klenk med de initiativ som gör det möjligt för naturen att överleva.

Till Lars Ernestam vill jag bara säga att jag begriper mindre och mindre av vad det är som han åsyftar. Förslaget lämnades 1979. Då var det borgerlig regering. En förutsättning för att blyfri bensin skulle kunna finnas tillgänglig 1983 var att förslaget då genomförts. Det var ju det ni missade. Det är därför vi inte har blyfri bensin fullt ut i landet i dag. Det hade vi haft om ni hade orkat ta ställning den gången. Försök inte gömma folkpartiets målande om införandet av blyfri bensin bakom påståendet att socialdemokraterna inte agerar. Det var ni som hade bollen, men ni glömde att sparka den i mål. Nu sitter den i målet, och det hade varit bra om också forwarden Ernestam hade varit med då.

Förste vice talmannen anmälde att Karl Erik Olsson och Lars Ernestam anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.

Anf. 50 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Fru talman! En övergång till blyfri bensin och katalytisk avgasrening kommer att få stor betydelse för både miljö och hälsa. Om detta är samtliga partier i denna kammare överens.

Det här är ingen ny fråga, ingen ny enighet. Alla partier har länge talat om hur angeläget det är att åstadkomma en sådan här övergång. Redan 1979 presenterades också utredningen om blyfri bensin. Något konkret förslag att ta ställning till har dock inte funnits, som framgått av debatten här i dag – inte förrän nu.

De förslag som den socialdemokratiska regeringen nu arbetat fram innebär att katalytisk avgasrening äntligen blir en realitet.

Det innebär att vi redan om knappt två veckor kommer att kunna köpa blyfri bensin till lägre pris än den blyade om än tills vidare på få försäljningsställen.

Det innebär att regularbensinen försvinner.

Det innebär att de som köper 1987 och 1988 års bilmodeller och frivilligt går över till katalytisk avgasrening kommer att gynnas skattemässigt.

Det innebär slutligen att det fr. o. m. 1989 års bilmodeller – dvs. de modeller som finns i handeln redan hösten 1988 – blir obligatoriskt med avgasrening.

Tidtabellen för denna genomgripande omställning – som kommer att påverka alla bilägare redan om någon vecka, som kommer att påverka vår egen bil- och petroleumindustri, vår handel med andra länder och i förlängningen våra skogar och vår livsmiljö – är mycket snäv, så snäv att vi i vår iver att klara den mött reaktioner från lagrådet. Det har dock inte fått oss att avstå från den. Vi skall klara obligatoriet till 1989. För denna tidtabell har vi också naturvårdsverkets starka stöd.

Det som nu händer är alltså att en politisk vilja som länge rört sig på det verbala planet omsätts i praktisk politik. Men vad händer då? Jo, två av riksdagens partier förklarar sig vara missnöjda med förslaget. De säger att detta icke duger. Detta är samma två partier som regerade landet, men lugnt "satt med armarna i kors" när andra länder, som här har nämnts, inledde det mödosamma arbetet med att förbereda en övergång till blyfri bensin och till katalytisk avgasrening. Det var samma två partier som för sex år sedan gömde utredningen om blyfri bensin allra längst ned i byrålådorna i stället för att låta ordsvallet och det känsliga miljösamvetet utmynna i politiskt handlande.

I och med detta har denna miljöfråga enligt min mening kommit att utvecklas också till en fråga om politisk heder.

Efter att i politisk ansvarsställning inte ha gjort ett dyft – och därmed försenat hela den här omställningen – väljer centern och folkpartiet nu att framställa sig som de verkliga miljöradikalerna. Det ni egentligen demonstrerar är dock en till intet förpliktigande fraseradikalism.

Vad ni kräver är att obligatoriet för den katalytiska avgasreningen skall börja gälla ett år tidigare, nämligen 1988. Det gör ni trots att naturvårdsverket och hela dess expertis säger att det är fullständigt uteslutet att vi skulle kunna klara det. Det gör ni trots att det skulle innebära att vi tvingades släppa fram massvis med dispenser – och därmed i praktiken medge att obligatoriet

inte var ett obligatorium! Detta obestridda faktum har dock inte kunnat få er att sakligt pröva frågan. Tvärtom framhåller ni märkligt nog just en generös dispensgivning som något eftersträvänsvärt!

Kontentan av ert krav på obligatorium redan från 1988 skulle följaktligen bli:

- att vi fick en bilavgaslag som i praktiken avväpnats genom ett dispensförfarande,
- att vi därigenom fick begränsade miljöeffekter, sannolikt inga alls, och
- att vi dessutom fick en våldsam byråkrati kring hela dispensapparaten.

Med andra ord: Ert förslag skulle bli precis de stora ord på papperet – och det tomma slag i luften – som kännetecknar all sann fraseradikalism. Miljövinsterna skulle bli lika med noll, och den kortsiktiga politiska effekten möjligen utslag i SIFO-siffrorna.

Att centern handlar på detta sätt – och särskilt just nu – har jag något lättare att förstå. Att folkpartiet gör det är svårbegripligare.

Hur har ni – som de senaste åren marknadsfört er som den politiska hederlighetens banerförare – resonerat när ni bestämt er för denna demonstrationspolitik?

Har ni hållit tummarna för att vpk och moderaterna skulle sluta upp bakom regeringens politik?

Har ni tröstat och försäkrat de folkpartistiska bildirektörerna om att era krav inte kommer att vinna majoritet i riksdagen?

Vad har ni haft för experter att tillgå – som gett råd som på så väsentliga punkter avviker från dem som exempelvis naturvårdsverkets expertis gett oss i regeringen och utskottet?

Eller – hemska tanke – har ni kanske över huvud taget inte diskuterat sakfrågan? T. ex.: Hur skall man kunna återta de många dispensererna för icke avgasrenade bilar 1989? Hur övertygar man exempelvis den europeiska bilindustrin om att man menar allvar 1989 – fastän man inte gjorde det året före? Hur klarar man det konststycket, utan att hela obligatoriet uppfattas som en lätsaslek?

Fru talman! Jag väntar med spänning på vad folkpartiets representanter har att säga i denna fråga, som ytterst handlar om vår miljö – men i denna stund också om politisk heder och politiskt ansvar.

Anf. 51 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Ingvar Carlsson klagar över att mittenpartierna är missnöjda, och det finns naturligtvis ett missnöje inbyggt. Jag vill emellertid peka på vad jag sade i mitt inledningsanförande, där jag först slog fast de plusvärden som propositionen och utskottsbetänkandet har. Det vore fel om intrycket av denna debatt skulle vara att ärendet endast handlar om en tidpunkt. Det är bra att det händer någonting.

Vad gäller tidtabellen har jag redan i debatten med Ulf Lönnqvist sagt vad jag tycker, och det behöver jag inte upprepa.

Frågan om dispenser är intressant. Jag har uppfattat att det inte heller 1989 kommer att vara fullständigt omöjligt att bevilja dispenser. Vi vet inte hur stor skillnaden är mellan ett frivilligt införande och ett obligatorium, men det

handlar sannolikt om 100 000 fordon som under sin livstid i Sverige skulle kunnat ha ett bättre avgasreningsystem. Jag tror inte att det är oviktigt.

Ingvar Carlsson talar om fräsradikalism, och jag vet inte riktigt vad ordet innebär. När Ingvar Carlsson använder detta ord sätter han en beteckning på en mycket stor del av svenska folket.

Jag har tidigare från denna talarstol sagt att det är två partier som helt står bakom detta förslag: vpk står bakom det i sin motion, och delar av moderaterna står säkert bakom det. Jag upplever det så att en stor del av socialdemokraterna också står bakom kravet att införandet av skärpta avgasreningskrav skall ske snabbt, men från regeringens och utskottsmajoritetens sida har man fallit undan för administrativa skäl och en del av industrins skäl.

Låt mig avslutningsvis ta upp en fråga som jag har försökt ta upp tidigare och även hänvisa till ett par reservationer från vår sida, och det gäller framtiden. Det har från socialdemokratins sida talats mycket om vad som inte gjordes förr, och då är det viktigt att peka på vad som borde göras i framtiden. Det handlar om de dieseldrivna tunga fordonen, och det handlar om att satsa på en svensk drivmedelsproduktion. Kunde vi få någon kommentar från statsrådet på den punkten vore det bra.

Anf. 52 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Fru talman! Jag blev mycket förvånad när jag hörde statsrådet Ingvar Carlssons inlägg. Jag kommer från Örebro, och under valrörelsen höll socialdemokraterna en miljökonferens där. Stora delar av partiet, Kvinnoförbundet, Broderskapsrörelsen och SSU uttalade sig där för att bilavgasrening borde införas från 1987. De uttalade detta dessutom i närvaro av statsråd från regeringen av vilkas anföranden man kunde läsa ut ungefär samma sak.

Socialdemokraterna tog alltså upp dessa frågor i valrörelsen, och då skall de inte komma och tala om politisk heder när det gäller folkpartiet. Vi har konsekvent – jag vet inte om statsrådet Ingvar Carlsson känner till det – under föregående mandatperiod år efter år motionerat just om blyfri bensin. Vi har också motionerat om och reserverat oss för en övergång från 1987 års bilmodeller. Det är klara besked, och det är konsekvent att stå fast vid de ställningstaganden man har gjort i dessa miljöfrågor.

Jag förstår också att det finns problem när man skall ändra arbetsschema, tidsschema m. m. och att det kan bli fråga om dispenser. Den här frågan är trots allt, statsrådet Ingvar Carlsson, så viktig och har så stor betydelse i samband med skogsdöden att vi måste vidta de åtgärder som är nödvändiga. Därför har vi vidhållit de ställningstaganden som vi från folkpartiets sida har gjort under föregående valperiod.

Anf. 53 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Jag noterar med tillfredsställelse Karl Erik Olssons positiva bedömning av propositionens allmänna uppläggning och att vi nu äntligen kommer till ett beslut i riksdagen. Detta är naturligtvis det helt avgörande i sakfrågan och för miljöpolitiken. Jag tycker det var ett viktigt yttrande från utskottets ordförande – att det naturligtvis trots allt är detta positiva som blir

den långsiktiga och reella effekten av beslutet i riksdagen i dag. Det meningsutbyte vi nu har skall inte undanskymmas vad som är positivt.

Jag skulle också vilja svara Karl Erik Olsson att avgaskraven för de tunga fordonen utreds av naturvårdsverket. Jag vill gärna säga att jag ser det som en viktig andra etapp, att vi kan komma fram till åtgärder även på det området. Framför allt inom vissa regioner är det från den delen av trafiken vi får en betydande del av utsläppen.

Sedan skulle jag vilja göra några ytterligare kommentarer. Här har ordats rätt mycket om grupper inom socialdemokratin som har önskat sig ett tidigare obligatorium. Det är alldeles riktigt. Det finns också partier här i riksdagen som har uttalat sig för ett tidigare obligatorium. Det är klart att vi är väldigt många som egentligen skulle önska att vi hade kunnat genomföra ett obligatorium för både 1987 och 1988 års modeller. Men det finns en avgörande skillnad. Sedan naturvårdsverkets experter gjort en genomgång har jag fått besked om att ett obligatorium för 1988 skulle vara en direkt fara för ett effektivt genomförande och därmed för en bra miljöpolitik. Samma redovisning har riksdagens partier fått. Det intressanta är att tre partier då tar till sig dessa fakta och är beredda att gå ut till allmänheten och redovisa varför vi anser att det just från miljöpolitiska utgångspunkter vore olyckligt med ett obligatorium för 1988 års modeller, medan två partier inte har velat ta till sig dessa fakta. Framför allt är jag förvånad över folkpartiet, som genom sina personliga relationer har bättre möjligheter än kanske något annat parti att tränga in i bilindustrins problem.

Jag erkänner, fru talman, att jag tog ganska starka ord i min mun i mitt inledningsanförande, men de var mycket noga övertänkta. Detta handlar för mig väldigt mycket om det ansvar som vi som parlamentariker måste ha. Vi måste skilja mellan det som kan ha varit ett önskemål inom sidoorganisationer eller inom stora befolkningsgrupper och ansvaret för det politiskt möjliga beslutet. Jag vill för ordningens skull också få med i protokollet att vi i det socialdemokratiska valmanifestet, det som vi gick till val på, har uttalat oss för att det just är fr. o. m. 1989 års modeller, dvs. i slutet av denna valperiod, som obligatoriet skulle kunna förverkligas.

Jag skulle också gärna vilja ställa två frågor. Naturvårdsverkets experter har alltså gett oss i riksdagen och i regeringen bestämda besked om att det vore olyckligt att försöka genomtrumfa ett beslut för 1988 års modeller. Vilka experter har folkpartiet till sitt förfogande som säger motsatsen? Ni måste rimligen ha någon expertis som bygger under era ståndpunkter. Jag skulle gärna i riksdagen vilja ha klart för mig vilken expertis det kan vara, det vore intressant att komma i kontakt med den.

Den andra frågan är inte mindre viktig: Hur skulle Sverige, om vi hade släppt fram dessa betydande dispenser för 1988 års modeller, kunna gå ut till Europas billänder efter ett år och säga att nu tar vi tillbaka dem. Jag vill väldigt gärna ha reda på hur ni har tänkt er att det skall gå till i praktiken. Hur skall det genomföras?

Eftersom jag, när jag tillträdde, allvarligt ville pröva om det fanns en praktisk möjlighet att nå enighet om 1988 har jag faktiskt undersökt denna fråga mycket noga och blivit fullständigt övertygad om det praktiskt omöjliga. Därför tycker jag att det är principiellt viktigt att få klargjort vad de

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Skärpta avgasrenings-
krav för personbilar,
m. m.*

två partier i riksdagen som vidhåller sin uppfattning grundar sitt ställningstagande på. Jag har lyssnat noga till debatten. Jag har inte fått ett enda sakskäl för denna ståndpunkt. Det går nog, sägs det. Och vidare: Naturvårdsverket har inte prioriterat detta. – Det är inom parentes en oförskämdhet mot naturvårdsverkets tjänstemän, som känner mycket starkt för den här frågan. Det vet jag. Men det finns inte något faktiskt underlag. Därför skulle jag, fru talman, gärna vilja ha svar på följande två frågor:

Vilken expertis har ni till ert förfogande?

Hur skulle ni klara att för 1989 återta dispenser för 1988 års modeller?

Anf. 54 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag skall till att börja med inte hänvisa till expertis. Jag har inte haft tillgång till någon sådan. Jag hänvisar bara till ett vanligt logiskt resonemang.

Våra krav för 1989 kan ju inte försvagas av att vi när det gäller modeller från året dessförinnan ställer något lägre krav på vissa bilar. Det är ändå en ganska begränsad del av den svenska bilparken som importeras från länder i Sydeuropa, nämligen en del mindre bilar. Jag kan inte se att det skulle vara omöjligt att ge sådana dispenser.

Såsom jag uppfattade det vid den hearing vi hade i utskottet med bl. a. naturvårdsverkets experter var det svårt, dock inte omöjligt, att genomföra det vi ville. Jag är av den uppfattningen att när det gäller frågor av den här karaktären bör man anstränga sig. Man bör göra det som är svårt om det inte är omöjligt. Det skulle alltså gå att uppfylla våra önskemål i detta fall.

Låt mig återigen ta upp frågan om tunga dieselfordon. Jag ser det som positivt vad statsrådet sade, nämligen att arbetet med detta pågår. Jag vill gärna fråga: Kan det tolkas så att resultatet kan bli ungefär det som vi från centerpartiet kräver i vår motion, som dock sannolikt blir avslagen, nämligen att krav motsvarande de federala kraven i USA kan införas från 1989 och att man på sikt kan införa något liknande Kalifornienkraven?

Jag tog upp en annan fråga i min förra replik, men den kommenterade statsrådet inte. Jag avser frågan om inhemsk bränsleproduktion – etanolproduktion. Vid den hearing vi hade uttrycktes såväl från naturvårdsverket, bilindustrin som petroleumbranschen glädjande nog en positiv inställning till möjligheterna på detta område. Det skulle vara välgörande om regeringen tog steg också på den här vägen.

Anf. 55 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra statsrådet Ingvar Carlsson att jag inte på något sätt vill vara oförskämd mot några tjänstemän i naturvårdsverket. Jag anser att det här är regeringens ansvar. När det gäller möjligheterna att införa olika krav instämmer jag helt i vad Karl Erik Olsson nyss har sagt. Vi upplevde det så att det fanns teoretiska möjligheter.

Sedan kan man här i riksdagen komma till olika ställningstaganden i skilda frågor. Ingvar Carlsson, vilket har skett i denna fråga. Vi har gjort vår bedömning utifrån propositionen och annat tillgängligt material, och man får acceptera att partierna kan ha olika uppfattningar.

Sedan hävdade Ingvar Carlsson att vi har goda kontakter med bilindustrin.

Det är vi tacksamma för att vi har, men det är kanske svårt för statsrådet att förstå att folkpartiet är ett oberoende parti, som måste ta ställning till miljöfrågorna utan tanke på vad olika partsintressen säger. Vi anser att försurningen är så allvarlig att vi har gjort den här bedömningen. Och ett politiskt parti bör givetvis ha rätt att inta en ståndpunkt efter egen bedömning.

Slutligen några ord om hederligheten. Vad menar statsrådet med det här? Vi har konsekvent drivit dessa frågor år efter år i riksdagen. Är det ohederligt att göra det?

Statsrådet hänvisar till socialdemokraternas valmanifest. Då vill jag ställa frågan: Var det meningen att lägga ut någon form av dimridåer i anslutning till valmanifestet, eftersom man gick ut med dubbla budskap?

Anf. 56 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Skälet till att vi har gett ett uppdrag till statens naturvårdsverk är att de amerikanska kraven när det gäller de dieseldrivna tyngre fordonen håller på att ändras. Vi ser fram mot ett förslag från naturvårdsverket som tar hänsyn till de ändrade kraven. Vi anser det väldigt viktigt att ha en så god koordination med de amerikanska kraven som möjligt. Som jag sade i mitt tidigare inlägg avser vi att återkomma så snart det går med de praktiska förslagen, när vi har fått del av synpunkterna från vår miljöexpertis.

Etanolfrågan – jag förstår att det är den Karl Erik Olsson syftar på – är föremål för en statlig utredning, och jag tror att vi har anledning att återkomma till denna fråga en bit in på nästa år.

Jag skall, fru talman, inte fortsätta polemiken, eftersom det här blir mitt sista inlägg på denna punkt, då mina meddebattörer från folkpartiet och centern inte har möjlighet att ge ytterligare repliker. Jag skall bespara talarna besväret att resa sig upp och tala om detta. Låt mig bara konstatera att på de två punkter, där jag ställde frågor om vilken annan expertis än naturvårdsverkets som ligger till grund för folkpartiets och centerns ställningstagande och hur man i praktiken skall klara av att ta tillbaka dispenser mot i det här fallet tunga EG-länder som har bilproduktion, har jag inte fått något svar. Jag konstaterar som sagt bara detta och fortsätter inte polemiken på den punkten.

Förste vice talmannen anmälde att Karl Erik Olsson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 57 KARL BJÖRZÉN (m):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 16 behandlas frågan om differentierad bensinskatt m. m., dvs. åtgärder på skatteområdet som hänger samman med de miljöskyddsåtgärder på biltrafikområdet som nyss har behandlats av representanter för jordbruksutskottet.

Partierna tycks numera vara överens om att användningen av blyfri bensin och även frivillig anskaffning av bilar med bättre avgasrening måste stimuleras med hjälp av skatterabatter. Partierna är också i stort sett överens om hur stora dessa rabatter behöver vara.

Men på ett område råder oenighet mellan oss i moderata samlingspartiet

och övriga partier. Det gäller de förslag till skattehöjningar som propositionen och utskottets förslag innebär. Vad som inträffar nu närmast är ju att efter den 1 januari drabbas de allra flesta bilägare av en bensinskattehöjning. Det rör sig bara om ett par ören, men det är ett steg på vägen; man kan av texten utläsa att i varje fall regeringspartiet avser att det skall bli ytterligare höjning senare. Dessutom drabbas väldigt många av ökade kostnader därför att regularbensinen försvinner.

Vi moderater har tyckt att det här är ganska orimligt mot bakgrund av att bilismen är så kraftigt överbeskattad som den nu är. Svenska vägföreningen beräknar t. ex. överbeskattningen till ca 8 miljarder kronor om året. Även om man kan tvista om detaljer i denna beräkning, kan man säga att det i varje fall handlar om flera miljarder om året. En mindre del av denna överbeskattning kan man, om man så vill, kalla för en miljöavgift, som kan anses rimlig. Det är klart att biltrafiken åstadkommer skador på miljön.

Vi hävdar emellertid att bilismen redan nu flera gånger om betalar vad som kan betecknas som skäliga miljöavgifter. Det är därför inte rimligt att bilisterna nu skall betala ännu mer. Många drabbas oförskyllt, och överbeskattningen innebär inte en rättvis fördelningspolitik. Skatten tar ju inte hänsyn till bärkraft, utan den drabbar i första hand barnfamiljer, människor som bor i glesbygd eller som i övrigt har sådana boende- eller arbetsförhållanden att de är mer beroende av bilen än andra. Detta är skälet till att vi moderater har avgivit tre reservationer.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 4.

Anf. 58 BRUNO POROMAA (s):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande nr 16, som riksdagen nu behandlar, är föranlett av regeringens proposition nr 61, bil. 2, om en differentiering av bensinskatten i syfte att främja införandet av den blyfria bensinen.

Som Karl Björzén sade, råder inom utskottet en total enighet om att den blyfria bensinen bör erhålla en förmånligare beskattning än annan bensin, så att det kan uppnås en så stor försäljning och användning som möjligt av detta från miljösynpunkt mindre skadliga bränsle. Så långt är vi inom majoriteten överens med Karl Björzén.

För närvarande utgår det en bensinskatt med 2:27 kr. per liter. Skattesatsen är densamma oavsett bensinkvaliteten.

I propositionen föreslår regeringen att bensinskatten differentieras så, att skatten på blyfri bensin blir 16 öre lägre än skatten på annan bensin. Det skattebortfall som kommer att uppstå genom sänkningen av skatten på blyfri bensin bör, för att statens samlade inkomster av bensinskatten skall förbli oförändrade, enligt utskottsmajoriteten kompenseras genom en höjning av skatten på blyhaltig bensin. Man bör samtidigt beakta att blyfri bensin i initialskedet kommer att finnas tillgänglig endast i begränsad omfattning, varför skatten på denna bensin till en början bör sänkas med betydligt mer än vad den höjs för annan bensin.

De skattesatser som enligt regeringens förslag skall gälla fr. o. m. årsskiftet – en sänkning av skatten på blyfri bensin med 14 öre per liter, medan skatten på annan bensin höjs med 2 öre per liter – finner utskottsmajoriteten väl avvägda och tillstyrker därför regeringens förslag också i denna del.

Utskottet förutsätter att differentieringen av skattesatserna också slår igenom i konsumentpriserna och utgår från att regeringen med uppmärksamhet följer denna fråga.

Moderaterna kan i reservation nr 1 inte biträda en skattehöjning på den blyade bensinen, utan anser att differentieringen i sin helhet bör genomföras som en skattesänkning på blyfri bensin. Moderaterna talar ju ofta om nödvändigheten av att budgetunderskottet måste minskas. En minskning av statsinkomsterna är inte ett sätt att minska budgetunderskottet. Man kunde av Karl Björzéns anförande få uppfattningen att vi socialdemokrater är fientligt inställda till bilismen. Så är ingalunda fallet. Totalt sett är detta ingen skattehöjning för bilisterna utan en omläggning av den nuvarande skatten. De totala skatteintäkterna kommer att bli i stort sett oförändrade.

Om bensinskatten är orimligt hög i dag, Karl Björzén, så har de borgerliga i mycket stor utsträckning medverkat till det. Under de sex borgerliga åren höjdes bensinskatten faktiskt sex gånger. Totalt höjde ni den med 88 öre per liter. Socialdemokraterna har höjt bensinskatten sedan 1954 med ca 6 öre per liter. De borgerliga höjde bensinskatten i genomsnitt med 15 öre per år. Så man får fråga sig: Vem är egentligen fientlig gentemot bilisterna?

Den generositet med statens finanser som moderaterna föreslår kommer obönhörligen att ge negativa återverkningar på statsinkomsterna i takt med den förväntade ökningen av användningen av den blyfria bensinen, varför jag yrkar avslag på reservationen.

I propositionen föreslår regeringen också att ytterligare ett steg tas i skattedifferentieringen den 1 juli 1987, då den blyfria bensinen i huvudsak skall finnas tillgänglig överallt. Utskottet anser det dock vara en fördel att i dag vänta med ett beslut om denna justering tills säkrare uppgifter kan erhållas om konsumtionen av blyfri resp. annan bensin. Regeringen bör därför under hösten 1986 återkomma med förslag i denna del när uppgifter om konsumtionen förväntas föreligga. Inriktningen bör dock vara att de totala skatteinkomsterna ej skall minska till följd av reformen.

I konsekvens med sin första reservation har moderaterna i reservation 2 en annan motivering, och med hänsyn tagen till vad jag sade om den första reservationen får jag yrka avslag även på denna.

I reservation 3 har även vpk en annan motivering, till vilken jag yrkar avslag. Vi har med tanke på det statsfinansiella läget och vår strävan att pressa ned budgetunderskottet helt enkelt inte utrymme i vår ekonomi att låta skatteinkomsterna minska till följd av denna reform.

Fru talman! Med vad jag har sagt yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 59 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Fru talman! Bruno Poromaa sade att bilisterna genom det föreliggande förslaget inte får någon skattehöjning utan att det bara är en omfördelning. Ja, så kan man se det, om man betraktar bilisterna som ett jättestort kollektiv. Men det är ju ofrånkomligen så att många bilister får skattehöjning och kostnadsstegringar med det här förslaget.

Så sade Bruno Poromaa att moderaterna ju är så angelägna om att få ner budgetunderskottet och att man måste tänka på statens inkomster. Visst

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Skärpta avgasrenings-
krav för personbilar,
m. m.*

måste man tänka på det, men det finns olika sätt att komma till rätta med de problemen. Bl. a. kan man ju spara i stället för att höja skatter.

Man måste också se på hur skatterna fungerar. Jag nämnde tidigare att vi betraktar det som orättfärdigt ur fördelningssynpunkt att ha så höga skatter på bilismen. Skatten drabbar inte efter bärkraft.

Bruno Poromaa sade vidare att moderaterna var med och höjde bensinskatten så mycket. Det är riktigt att vi deltog i flera beslut om höjningar. Men det var på den tiden beskattningen på bilismen låg på en sådan nivå att diskussionen rörde frågan hurvida bilismen betalade sina kostnader.

Sedan dess har socialdemokraterna höjt skatterna många gånger och som sagt kommit upp i en klar överbeskattning på flera miljarder kronor per år. Det är inte bara bensinskatten det då är fråga om. Bilaccisen t. ex. har höjts med 110 % under treårsperioden.

Sedan är det väl också så att man vidtar de åtgärder som nu är aktuella för att få en bättre miljö. Den bättre miljön är väl också något värd. Värdet av bättre miljö bör vara så stort att det inte skall behövas ytterligare skattehöjningar.

Anf. 60 BRUNO POROMAA (s), replik:

Fru talman! Totalt sett är det inte fråga om någon skattehöjning, även om det för vissa enskilda blir en marginell höjning av bensinskatten.

Jag vill upprepa vad jag sade tidigare om de skattehöjningar som skedde under de borgerliga åren. Jag tror inte att bensinskatten hade varit så hög, om vi inte hade haft de borgerliga regeringarna under de sex åren. Vilka bensinskatte hade vi i dag fått betala, om olyckan hade varit framme 1982 och 1985 och vi hade fått borgerliga regeringar? Vi har egentligen stoppat bensinskattehöjningarna!

Jag vill upprepa: Med mina begränsade matematiska kunskaper kan jag inte se att det totalt sett är någon skattehöjning. Jag vågar göra gällande att om jag vore lärare i matematik och Karl Björzén min elev, skulle jag underkänna hans matematiska kunskaper.

Anf. 61 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Fru talman! Jag måste upprepa för Bruno Poromaa att de skattehöjningar som skedde under de borgerliga regeringarnas tid skedde på en annan nivå. Frågan var ju, huruvida bilismen då verkligen betalade alla sina kostnader. Sedan socialdemokraterna har genomfört en massa skattehöjningar har vi fått en klar överbeskattning. Om socialdemokraterna hade fått som de ville, skulle vi väl ha haft ännu högre bensinskatte. Man ville höja bensinskatten med 1 kr. vid ett tillfälle, men eftersom man inte fick något annat parti med på det blev höjningen bara 50 öre. Nog tycker jag att socialdemokraterna har visat vem det är som driver upp bensinskatten.

Anf. 62 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 16 om differentierad bensinskatt behandlas också en motion av Karl Erik Olsson och några andra centerpartister, som kräver att etanol producerad av inhemsk råvara befrias från skatt. Skatteutskottet har tidigare, i sitt betänkande 1984/85:14,

behandlat denna fråga på grundval av en centermotion och då enhälligt uttalat:

”Vad slutligen angår den av (c) och (vpk) aktualiserade frågan om skatten på vissa motoralkoholer vill utskottet gärna instämma i syftet med motionerna. För en särbehandling i skattechänseende av bl. a. etanol talar inte minst miljöpolitiska skäl. Utskottet förutsätter därför att regeringen ingående prövar möjligheterna att skapa reella ekonomiska förutsättningar för utnyttjande av alternativa drivmedel och frågan om skattefrihet för motoralkoholer producerade av inhemska råvaror.

Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.”

Ett enhälligt skatteutskott gjorde detta uttalande. Regeringen har inte tillgodosett riksdagens önskemål på annat sätt än genom att tillsätta en ny utredning, den s. k. motoralkoholkommittén. Denna kommitté har i uppdrag att undersöka möjligheterna att använda motoralkoholer som drivmedel eller som låginblandningskomponent i bensinen. Utskottet förutsätter nu i sitt betänkande 16 att kommittén kommer att redovisa sina överväganden hösten 1986 och att det då finns anledning att återkomma till denna fråga.

Centern anser i dag som tidigare att det redan nu finns tillräckligt underlag för att besluta om användning av etanol som den naturliga oktanhöjande beståndsdel i den blyfria bensinen. I en del länder används etanol på detta sätt. Därför borde också vi i Sverige kunna utnyttja den möjligheten. Även i vårt land har etanolen nu prövats så länge att beslut snarast borde kunna fattas.

Man säger i utskottet att man förväntar sig att utredningen presenterar sitt förslag i höst. I väntan på detta har vi avstått från att reservera oss. Vi förutsätter dock att regeringen, när utredningen kommit med sitt förslag, verkligen snabbt vidtar åtgärder för att förverkliga det riksdagen uttalade 1984.

Anf. 63 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Först vill jag säga att jag ställer mig litet undrande till talarordningen. Vpk, som har en reservation, har inte getts möjlighet att tidigare delta i debatten i detta skatteavsnitt.

Det är framför allt av miljömässiga skäl som också vänsterpartiet kommunisterna har accepterat att vi nu skall göra den föreslagna förändringen, dvs. att vi sänker priset på blyfri bensin med 14 öre och kompenserar detta med att höja priset på blyhaltig bensin med 2 öre. Vi är överens om att använda skatten som styrmiddel för övergång till miljömässigt bättre drivmedel. Däremot är vi inte överens med regeringen om att man redan nu skulle fatta ett beslut som innebar att man bestämde sig för att den 1 juli 1987 höja skatten på både blyfri och blyhaltig bensin med 6 öre per liter. Utskottet har inte heller ansett att det finns anledning att göra det. Det tycker vi är riktigt. Man har därvidlag tillstyrkt vår motion.

Vad vi däremot fortfarande är oense med utskottet om är vad som skall vara bestämmande för bedömningen av om en eventuell höjning skall göras den 1 juli 1987. Vi har även i detta sammanhang ansett det viktigt att man tar de olika miljöhänsyn som bör tas. Man kan inte utan vidare utgå från att en övergång till blyfri bensin, som utskottet tydligen anser inte skulle få några

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Skärpta avgasrenings-
krav för personbilar,
m. m.*

positiva statsfinansiella verkningar. Man har i utskottet sagt att vi måste få statsfinansiell neutralitet. Vi från vår sida menar att man, när man resonerar så, inte bara kan se på bensinskatten och hur mycket man skall höja priset för att skapa denna neutralitet. Man måste också ta i beaktande hur mycket av miljövårdande insatser som inte behöver göras, därför att vi får ett miljömässigt bättre drivmedel.

Vi är inte heller benägna att i ett sådant läge kräva statsfinansiell neutralitet. Det skulle kanske innebära att man i stället för att höja priset med 6 öre, som regeringen föreslår, på blyfri resp. blyhaltig bensin skulle få höja det med 5 eller 7 öre per liter. Vi tycker alltså inte att det finns anledning att ta ställning till detta i dag. Vi måste framför allt se hur utvecklingen kommer att te sig.

Det intressanta i det sammanhanget är vilket resultat motoralkoholkommittén kommer fram till. Vi har från vpk:s sida i rätt många år vid det här laget hävdad att man kan byta ut blyet som oktanhöjande medel mot olika typer av motoralkoholer. Det var också grunden till att riksdagen i samband med beslutet förra året att höja bensinskatten inte höjde skatten på motoralkoholer. I det här sammanhanget kan man alltså använda skatten som ett styrmedel, och det finns skäl att titta på vad det kan komma att innebära i en framtid.

Med detta vill jag, fru talman, klara ut att vi är för att man inte skall göra någon bedömning i dag av hur det skall se ut den 1 juli 1987 och att vi inte heller är beredda att skriva under på att det av bensinskattemässiga skäl skall vara neutralitet.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 64 BRUNO POROMAA (s) replik:

Fru talman! Beträffande det andra steget är vi ju överens om att regeringen skall återkomma med förslag i den frågan.

Men, Tommy Franzén, vi kan faktiskt inte blunda för verkligheten. Det statsfinansiella läget är sådant att vi inte har möjlighet att vara så generösa som önskvärt vore.

Motoralkoholkommittén blir klar med sitt arbete först om ett år. Låt oss inte föregripa detta arbete utan avvakta resultatet av det. Jag förmodar att regeringen kommer med förslag när arbetet i kommittén är klart.

Anf. 65 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Låt mig då än en gång tala om för Bruno Poromaa, att när det gäller att vara generös eller inte för att subventionera en viss typ av drivmedel, kan man inte bara se på frågan från bensinskattemässiga utgångspunkter. Som jag sade i min inledning, måste man också göra en bedömning av hur det har tett sig miljömässigt.

Jag utgår från, och är övertygad om, att den oblyade bensinen kommer att medföra en bättre miljösituation än om man hade fortsatt i samma takt med blyad bensin. Av detta kan man väl dra den slutsatsen, Bruno Poromaa, att man inte behöver vara speciellt generös med insatser för att klara miljövärden, då man har fått ett miljömässigt mindre dåligt drivmedel.

Anf. 66 BRUNO POROMAA (s) replik:

Fru talman! Inte minst Tommy Franzén framställer många gånger förslag till olika åtgärder som kostar statskassan pengar. Skall man ha möjlighet att genomföra alla de förslag som Tommy Franzén bidrar med, måste man ha en god ekonomi, men en god ekonomi får man absolut inte genom att minska intäkterna.

Anf. 67 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Man kan ju också göra så, att man vidtar åtgärder som minskar utgifterna på andra områden. Det är ganska enkelt. Eftersom Bruno Poromaa tidigare talade som om han skulle vara lärare, kan han säkert rent matematiskt förstå att man även kan gå till väga på det sättet.

Anf. 68 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det är en efterlängtd och bra proposition som vi just nu behandlar. I den finns dock, har vi i utskottet upptäckt, några luckor, som utskottet har täppt till.

En sådan lucka är parken med begagnade bilar. Detta påpekar Maj-Lis Löfow m. fl. i motion 206. Propositionen talar om att bilar fr. o. m. 1989 års modell skall förses med katalytisk avgasrening. Men vi vet att t. ex. Volvo har en medellivslängd på 16 år, och det kommer att finnas många begagnade bilar utan avgasrening långt in i framtiden. Det problemet är icke löst med dagens beslut. Motionärerna menar att det bör ankomma på regeringen att som nästa steg ta itu med parken med begagnade bilar. För att ge underlag till denna åtgärd bör en utredning om problemet tillsättas, och detta vill motionärerna ge regeringen till känna. Det kravet biträder utskottet.

Så till frågan om hastigheterna, som inte tidigare har diskuterats särskilt mycket här. Om du som bilist får kunskap om följande: om du sänker hastigheten från 110 till 90 km/tim, så halverar du kväveoxidutsläppen, hur reagerar du då? Jag anser mig själv vara en ganska representativ bilförare – jag kör gärna och fort. Men jag måste erkänna att jag numera lättar litet på gasen, nu när jag har denna kunskap. Och jag är säkerligen inte ensam om det. Jag är övertygad om att många bilförare frivilligt kommer att reducera sin hastighet efter sådan information.

I Västtyskland, där man nyligen har avvisat hastighetsbegränsning över huvud taget, kan man längs Autobahn läsa: Sänk hastigheten – rädda skogen. Sådana vägskyltar borde vårt svenska vägverk sätta upp, och som medlem i verksstyrelsen där skall jag föra fram det kravet.

Majoriteten i utskottet menar att kunskap kommer att ge respekt för nuvarande hastighetsgränser och kanske åstadkomma en frivillig sänkning av hastigheterna. Därför avvisar vi kravet från vpk på en generell begränsning.

Till slut kravet på information: På nyåret kommer naturvårdsverket att ge alla bilägare en information om dagens beslut. Utskottet anser att sådan information bör bli något återkommande, en typ av kampanj, dels för att stimulera till frivillig katalytisk avgasrening, dels för att propagera för en hastighetssänkning.

Detta har utskottet – i likhet med vad som framförs i motionen av Maj-Lis Löfow – ansett att vi bör ge regeringen till känna. Jag kan tillägga att jag såsom

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Skärpta avgasrenings-
krav för personbilar,
m. m.*

medlem i en av de tre socialdemokratiska sidoorganisationerna Kvinnoförbundet, Broderskapsrörelsen och Unga örnar, som står bakom motionen, ser detta samt skrivningarna och tillkännagivandena om järnväg och motorvägar som en stor framgång för de socialdemokratiska sidoorganisationernas krav.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 3.

Anf. 69 ALF SVENSSON (c):

Fru talman! Jag begriper mycket väl att det inte förbättrar miljön i den här anläggningen om man nu tar till orda och håller långa anföranden, och därför skall jag fatta mig mycket kort.

Jag kan emellertid inte låta bli att också litet grand ge en historieskrivning – jag har förstått att det inte är så ovanligt att man gör det från den här talarstolen. Det har också försiggått visst historieskrivande under denna debatt.

Jag erinrar mig mycket väl valrörelsen 1982. Då drev vi från kds kravet på katalytisk avgasrening. Jag kan inte tänka mig att särdeles många som följde valrörelsedebatten 1982 kunde undgå det. Men då – det är detta jag vill erinra om, eftersom det kan vara roligt för mig att någon gång få göra det – var det fullständigt utopiskt att komma med sådana idéer och förslag. I dag är det, som väl är, annorlunda.

Jag vill gärna ha sagt att det beslut som kommer att fattas här om en stund i allra högsta grad är ett steg framåt för svensk miljövård. Men jag vill också ha sagt, fru talman, att det skall bli intressant att se hur de sidoorganisationer som det har talats så mycket om kommer att rösta i samband med voteringen. Det råder ju ingen som helst tvekan om att Broderskapsrörelsen har varit mycket radikalt pådrivande på partiet och berömt sig av att ha en annan och mer radikal syn än vad moderpartiet har i kampen, som man brukar kalla det, mot det onda.

Det är också intressant att lägga märke till att i en fråga som denna har moderata samlingspartiet och socialdemokraterna inte alls svårt att finna varandra.

Fru talman! Jag hade tänkt säga en del också om de dieseldrivna fordonen. Men jag är verkligen tillfreds med vad statsrådet har låtit oss få veta och även vad herr Lönnqvist tog fram tidigare. Man känner sig ju inte riktigt tillfreds och nöjd förrän det vidtas rejäla åtgärder. Och den dieseldrivna trafiken är i allra högsta grad den dominanta i stadskärnorna.

Jag vill också erinra om – det kommer vi säkert ihåg allesammans – att Olof Palme, vår statsminister, här i kammarken den 1 oktober markerade: "Värnet av vår livsmiljö är avgörande för vår framtid. Åtgärder mot luftföroreningarna och föroreningen måste ges hög prioritet."

Fru talman! Jag kan inte hävda att det steg, förvisso i rätt riktning, som tas här i dag är i analogi med det resoluta uttalande som statsministern den 1 oktober gjorde i regeringsförklaringen. Det borde ha varit något raskare och även längre kliv framåt.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna 1 och 4 i jordbruksutskottets betänkande 11.

Överläggningen var härmed avslutad.

Jordbruksutskottets betänkande 11

Mom. 2 (införande av nya skärpta avgasreningskrav)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 85 för reservation 1 av Karl Erik Olsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (omläggning av trafiken från landsväg till järnväg m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 205 röster mot 116 för reservation 2 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Mom. 5 (sänkta hastighetsgränser)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 17 för reservation 3 av John Andersson.

Mom. 6 (utredning av Kalifornienkraven)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 155 för reservation 4 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 9 (fullskalanläggning för etanolproduktion)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 38 för reservation 5 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 16

Mom. 1 (bensinskatten den 1 januari 1986)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (bensinskatten den 1 juli 1987)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, som ställdes mot

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda motiveringen.

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 3 av Tommy Franzén anförda motiveringen, bifölls med acklamation.

Mom. 3–7

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Arbetsmarknads- och arbetslivsfrågor

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:7 om anslag på tilläggsbudget I för budgetåret 1985/86 (prop. 1985/86:25 delvis).

Anf. 70 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 71 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Detta betänkande handlar om litet olika saker. Det behandlar frågan om inrättandet av arbetsförmedlingsnämnder i s. k. frikommuner, frågan om ytterligare pengar för olika insatser när det gäller beredskapsarbeten och frågan om det särskilda lönebidraget till offentligt skyddat arbete m. fl. mindre frågor. Jag skall fatta mig ytterligt kort, eftersom detta är det sista ärendet före helgen, och börjar med några små funderingar.

Vad lycka är upplevs olika. Men för de allra flesta människor är det en lycka att ha ett arbete och att få lön för det. Så inleddes en serie på tre program för ett par dagar sedan om bl. a. ungdomsarbetslöshet i en av TV-kanalerna. Det är bra att massmedia uppmärksammar något av det allra värsta som kan hända en människa – att inte behövas, att inte få jobb. Än värre är det när en ung människa möts av kalla handen: Vi har inget jobb för dig, du behövs inte. Tänk att ha slutat skolan och sin utbildning och få veta att man inte behövs.

Vi har påbörjat en ny mandatperiod. Skall vi om tre år återigen få höra löftena om att vi politiker prioriterar frågan om sysselsättningen? Skall vi då liksom nu konstatera att regeringen inte klarar uppgiften? Skall vi då liksom nu tvingas säga att visst finns det arbete, men ...?

Fru talman! Det finns 300 000 företag i Sverige. Ca 280 000 av dem är småföretag. Tänk om bara vart och ett av 50 000 småföretag anställde en ung människa!

Hur ofta träffar vi inte småföretagare som säger: "Visst har jag arbete för ytterligare en eller två." Det finns undersökningar som visar att många småföretagare har arbete för fler människor. Men varför säger de då nej till arbetssökande? Varför säger de nej när det kommer förfrågningar från arbetsförmedlingarna?

Låt mig bara få peka på en av många orsaker. Vet ni, mina kolleger i kammaren – särskilt ni socialdemokratiska kolleger som är besjälade av att människor skall ha jobb – att avgifts- och skattebelastningen på småföretagen i Sverige ökade med 15 miljarder under de tre senaste åren. då Anna-Greta Leijon varit arbetsmarknadsminister? Jag tror, och jag vill tro, att hon vill göra allt för att det skall skapas arbeten, riktiga arbeten. Men vad skall hon ta sig till när de övriga statsråden med Olof Palme i spetsen ökar de redan höga kostnaderna för Sveriges småföretagare med 15 miljarder på bara tre år? Vad skall hon göra när en sådan politik saboterar möjligheterna för tiotusentals ungdomar att få arbete? Skall hon avgå i protest? Nej, sådant förekommer sällan i Sverige, och det kanske inte heller är så konstruktivt. Men är det egentligen så konstigt att småföretagen tar till drastiska åtgärder, dvs. de gör ingenting? De anställer inte – i protest. Är det så konstigt att benägenheten hos småföretagare i Blekinge eller i Värmland att anställa mer folk är så liten?

Det här är en nyckelfråga för oss som sysslar med närings- och arbetsmarknadspolitik. Jag förutsätter att Anna-Greta Leijon, Lars Ulander, Marianne

Stålberg, Lahja Exner och alla ni andra socialdemokrater som verkligen vill skapa jobb inte företrädesvis grubblar på vilka arbetsmarknadspolitiska åtgärder som är bäst. Med de konjunkturprognoser och de tillväxtproblem som vi kan se eller ana framför oss måste vi än mer ingående och konstruktivt sätta oss in i de vardagsproblem som exempelvis småföretagen har. Jag är övertygad om att här finns en produktionspotential och framför allt tiotusentals riktiga jobb. De finns i Blekinge, i Värmland, i Gävleborgs län och i alla andra län där arbetslösheten är på tok för stor.

Fru talman! Arbetsmarknadspolitik rymmer många olika aspekter på vår tillvaro. Jag sade i min inledning att det är en lycka att just ha ett jobb. Det märkliga är, när vi nu står inför en ny mandatperiod på tre år, att det kommer allt fler rapporter om att många människor som har ett arbete inte alls är lyckliga i sitt arbete. Jag tänker på "utbrändheten". Det kallas så, och är ett slags vanmakt, uppgivenhet och hopplöshet, som människor känner i sitt arbete. Experter kallar det för "psykisk trötthet". Här nämns socialarbetare, poliser och lärare – yrken där man har hand om andra eller hjälper andra människor. Många av oss har säkert stött på en socialarbetare eller lärare i 50-årsåldern som säger: Hur i hela världen skall jag orka ända fram till pensionen?

Så sent som i går lyssnade jag till en föredragning om just s. k. utbrändhet inom arbetsmarknadsverket – det som vi har inom vårt område. T. o. m. på denna typ av arbetsplats förekommer nu denna företeelse. Det hade jag inte väntat. Tidpunkten är emellertid inte, fru talman, den allra lämpligaste att djupare gå in i detta problem i dag. Vi får återkomma.

Jag skall därför begränsa mig till att när det gäller arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 7 peka på två principer som är särskilt viktiga för mig som moderat. Den ena gäller frågan vem som skall ha ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Självfallet måste det finnas samverkan med alla arbetsgivare inom både den enskilda och den offentliga sektorn, men detta får exempelvis inte leda till att kommunerna övertar ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Nej, den skall stå under statlig ledning. Det är staten som skall ha ansvaret. Denna princip slår vi fast i reservation nr 1, som jag nu yrkar bifall till. Samtidigt ber jag att få yrka bifall till alla övriga moderata reservationer.

Den andra principen som jag särskilt vill peka på i detta korta anförande behandlas i det särskilda yttrandet nr 3. Här understryker vi vikten av att arbetshandikappade får anställning på vanliga arbetsplatser och med gängse villkor. Så har också skett alltmer under senare år med ett lönebidragssystem, som enligt vår mening kan utvecklas ytterligare. Inte minst bör man kunna öka flexibiliteten, dvs. ta än större hänsyn till de olika förutsättningar som kan finnas hos olika arbetshandikappade. Dessutom anser vi att lönebidragets storlek skall bero på den enskildes handikapp och inte av vem som är arbetsgivare.

Anf. 72 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Innan jag går in på de konkreta enskilda frågor som behandlas i utskottets betänkande vill jag – så här i avslutningen av riksdagsarbetet för i år – ta tillfället i akt och mycket kort kommentera utvecklingen på arbetsmarknaden.

Man kan konstatera att antalet arbetslösa genomsnittligt har varit klart högre under de socialdemokratiska regeringsåren sedan hösten 1972 än när de icke-socialistiska partierna regerade Sverige och då folkpartiet i regeringsställning hade ansvaret för arbetsmarknadspolitik.

Särskilt besvärlig är situationen för ungdomar, äldre, långtidsarbetslösa och arbetshandikappade. Antalet förtidspensionärer ökar drastiskt.

Denna utveckling är särskilt anmärkningsvärd med tanke på att vi under senare år har levt mitt uppe i en betydande högkonjunktur. Under några år tidigare var situationen en annan. Vi levde i en besvärlig lågkonjunktur med vikande efterfrågan på våra produkter som följd. Trots det kan man säga att vi lyckades hålla arbetslösheten nere på en lägre nivå än vad den socialdemokratiska regeringen nu har klarat av.

Denna utveckling är också anmärkningsvärd med tanke på de utfästelser som socialdemokraterna gjorde, innan svenska folket gick till valurnorna. Med en socialdemokratisk regering skulle minsann situationen på arbetsmarknaden förbättras kraftigt. Man gick t. o. m. så långt att man beskyllde de icke-socialistiska partierna för att medvetet skapa arbetslöshet.

Nu har vi lärt oss att det som sägs från socialdemokratiskt håll omedelbart före valdagen inte skall tas alltför allvarligt. Det har vi finansministerns ord på. Den verkliga bilden av läget i landet serveras i stället det svenska folket tiden närmast efter ett val. Jag har en stark känsla av att det kommer att belysas på ett särskilt sätt när vi får ta del av regeringens budgetproposition i januari.

Fru talman! Vad som särskilt oroar mig är hur vi skall klara av de påfrestningar på arbetsmarknaden som väntar när konjunkturen vänder nedåt. Vi har inte sett några nya djärva grepp från regeringen, trots de stora problem vi har haft och har på arbetsmarknaden. Vilken beredskap finns det för att möta de problem på arbetsmarknaden som följer av en väntad konjunkturavmattning?

Enligt den statliga PK-bankens prognoser har vi att vänta tre år med mycket låg ekonomisk tillväxt och en kraftigt ökad arbetslöshet. I PK-bankens prognos görs bedömningen att vi i vårt land skulle ha omkring 230 000 personer utan arbete 1988, dvs. mer än 5 % av befolkningen i arbetsför ålder. Låt vara, fru talman, att det handlar om just prognoser, men det är ett allvarligt tidens tecken att seriösa bedömare har en så pessimistisk syn på arbetsmarknaden för de allra närmaste åren. I hur det går beror också i hög grad på vilken näringspolitik och vilken ekonomisk politik som förs i vårt land. Med de internationella fenomenen har vi litet att beställa, men den nationella arbetsmarknadspolitik kommer att spela en stor roll. I det avseendet ser jag tre oroande tecken:

1. Regeringens politik saknar en långsiktig offensiv inriktning. Socialdemokraternas nej häromdagen till ökad satsning på den tekniska utbildningen vid högskolorna är en defensiv hållning.
2. Socialdemokratins allt större tolerans mot den öppna arbetslösheten oroar.
3. Njuggheten mot de handikappade på arbetsmarknaden återkommer så ofta att den ser ut att bilda ett mönster som känns främmande, för att inte

säga skrämmande. Jag tänker på såväl motståndet mot att släppa fram tillräckligt antal lönebidrag för arbetshandikappade som den under flera år misskött frågan om bilstöd till handikappade.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Arbetsmarknads- och
arbetslivsfrågor*

Det betänkande som vi just nu behandlar gäller förslaget om tilläggsbudget I samt ett antal motioner som väckts i anslutning till dessa delar av propositionen. Då fler talare från folkpartiet tar till orda i denna debatt – där bl. a. ungdomsarbetslösheten kommer att behandlas – skall jag nöja mig med att kommentera de båda reservationer som folkpartiet initierat.

Reservation 5 kan man säga är överspelad genom att riksdagsmajoriteten för ett par dagar sedan sade nej till en angelägen utbyggnad av resurser för den tekniska utbildningen som folkpartiet har föreslagit. Vi menar att sysselsättningen, både på lång och kort sikt, är starkt beroende av den tekniska utbildningen och att denna inte får eftersättas på ett sådant sätt som det nu faktiskt finns risk för. Jag tror att denna negativa hållning är en mycket dålig hushållning med nationens resurser.

I reservation 10 följs folkpartimotionen om ett ökat antal platser med introduktions- och särskilda lönebidrag upp. Här får vi stöd från centerpartiet, medan socialdemokraterna och moderaterna – jag höll på att säga i vanlig ordning – säger nej till denna angelägna förstärkning. Alf Wennerfors talade om den ökade flexibiliteten. Men det handlar ju inte bara om flexibiliteten, det handlar också om det antal och det utbud man kan ställa till förfogande.

Det handlar, som sagt, om svårt handikappade, som skulle få en chans till sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden. Alternativet är att förtidspensionera, och det är ur många synpunkter en dålig lösning. Den är inhuman för den enskilde, och den innebär samhällsekonomiskt ett stort slöseri.

Med den förstärkning som arbetsmarknadsverket har äskat och som folkpartiet har ställt sig bakom, skulle återslussen till ett aktivt förvärvsliv underlättas för många arbetshandikappade. Vi har också tagit upp frågan om finansiering, där det beträffande bidragsgivning som sker över budgeten är klara och snäva begränsningar. Däremot finns det ingen motsvarande inskränkning av medel till förtidspensionering. Därför borde vi försöka hitta ett system genom vilket resurser kunde överföras från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadssektorn. Där skulle de användas till förstärkta åtgärder för att främja sysselsättning för arbetshandikappade, som annars skulle vara hänvisade till sjukbidrag eller förtidspensionering. De tekniska svårigheter som här kan finnas får lösas i särskild ordning.

Fru talman! När jag nu yrkar bifall till reservation 10, innebär det också en vädjan till kammaren att betänka att det här handlar om att ge de svagaste på arbetsmarknaden en rejäl chans. Vårt sätt att hantera sådana här frågor är också ett mått på vilken grad av omsorg vi från samhällets sida vill ge dem som har särskilda svårigheter. Det förhållandet att dessa människor inte alltid är tillräckligt röststarka för att hävda sina intressen får inte leda till att de kommer på undantag. Ytterst handlar det om allas möjligheter till delaktighet i samhället. Rätten till arbete måste gälla alla!

Som jag konstaterade inledningsvis kommer regeringen om drygt tre veckor att presentera sin budgetproposition. Det finns anledning att ha

förväntningar på den. Vilka initiativ kommer regeringen att presentera för att möta de stora problem på arbetsmarknaden som vi uppenbarligen har att vänta? Ett är säkert: den hittills förda politiken kommer inte att vara tillräcklig för att hävda en hög sysselsättning och begränsa arbetslösheten. I den gynnsamma situation vi har haft har regeringen inte klarat det. Den har lyckats mycket dåligt. För att vi skall klara framtidens arbetsmarknad behövs en mer offensiv inriktning av arbetsmarknadspolitik, en högre ambition när det gäller att begränsa arbetslösheten och en större generositet mot de svagaste på arbetsmarknaden.

Anf. 73 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Jag skulle bara vilja säga några ord till Elver Jonsson, eftersom han nämnde att jag talat om flexibilitet när det gäller de arbetshandikappade. Elver Jonsson säger att det inte är tillräckligt. Nej, jag är medveten om det, herr vice ordförande i arbetsmarknadsutskottet. Men dels vårt särskilda yttrande, som handlar just om denna fråga, dels det förhållandet att jag särskilt uppmärksammade detta i mitt anförande skall, Elver Jonsson, uppfattas som en markering från vår sida av att vi ser positivt på utvecklingen när det gäller den här verksamheten i fortsättningen.

Anf. 74 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Det känns ändå hugnesamt att Alf Wennerfors ställer upp till försvar för den här ståndpunkten och hänvisar till moderaternas särskilda yttrande, som enligt honom har ett positivt innehåll. Det kan han naturligtvis hävda. Problemet är bara att vi inte har någon möjlighet att rösta om de positiva synpunkter som framförs i det särskilda yttrandet. Den ståndpunkt som Alf Wennerfors och övriga moderater intar är ju att ni avvisar den förstärkning som folkpartiet har föreslagit. I denna fråga räcker det inte att markera med allmän välvilja. Det gäller också att ställa upp konkret, och enda möjligheten är då att rösta på reservation 10.

Anf. 75 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Det som Elver Jonsson säger tar jag på allvar. Det jag säger bör Elver Jonsson ta på allvar.

Anf. 76 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ta Alf Wennerfors på allvar, och en långt gående tolkning av det han säger skulle vara att han är beredd att rösta på reservation 10. Det skulle vara mycket positivt om så skedde!

Anf. 77 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Inledningsvis ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3, 6, 10, 16, 17, 19 och 21.

Jag vill utveckla centerpartiets ställningstagande i reservation 21 som berör anslaget till regionala utvecklingsinsatser. Regionalpolitiken måste inriktas så att den långsiktigt kan bidra till en decentraliserad samhällsstruktur. Regionalpolitiken måste vara ett instrument för decentralisering och medverka till att bryta koncentrationsutvecklingen som nu präglar centrala delar

av samhällets organisation. Regionalpolitiken kan aktivt bidra till att lösa landets ekonomiska, sociala och miljömässiga problem. Den kan ge ett avgörande bidrag till lösningar av problemen för boende såväl i storstad som i glesbygd.

Den socialdemokratiska regeringspolitiken under de senaste åren har dock lett till att flyttlassen nu rullar i samma takt som under de värsta 60-talsåren. Hela tiden är det unga människor som tvingas flytta för att få arbete. Kvar blir de gamla. Det är också fråga om samma kommuner som drabbades av 60-talsutflyttningen.

Enligt vår mening är detta ohållbart, och regeringens politik klarar inte alls av att leva upp till de regionalpolitiska mål som riksdagen fastställt. Centern kommer under den allmänna motionstiden att lägga förslag för riksdagen om en bättre regionalpolitik.

I anslutning till tilläggsbudget I har vi i det korta perspektivet, fram till den 1 juli 1986, begärt en förstärkning av de regionalpolitiska länsanslagen med 112 milj. kr. Efterfrågan på såväl lokaliseringsbidrag som glesbygdssöd är omfattande, och de ramar som länsstyrelserna fått räcker inte alls till för de åtgärder som behöver vidtas för att skapa fasta jobb i utsatta områden.

Enligt vår mening är det god riksekonomi att tillse att de regionalpolitiska medlen förstärks. Det är inte rimligt att allt större belopp går till flyttningsbidrag och att allt mindre görs för att skapa jobb i utsatta regioner. En politik som leder till en för tät tätort och en för gles glesbygd är inte bra för någondera ortstypen.

Centern yrkar därför på att länsanslagen till regionala utvecklingsinsatser förstärks med 112 milj. kr. för första halvåret 1986.

Anf. 78 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Mot vpk:s röster har socialdemokraterna och de borgerliga partierna beslutat att inrätta den nya organisationen för arbetsmarknadsutbildningen som träder i kraft vid årsskiftet och som berör tusentals lärare och elever.

Redan de i betänkandet behandlade regeringsförslagen om provisorier i fråga om verksamhetens finansiering under inledningsskedet visar att det har gått trögt med förberedelserna. Problemen är dock större än så. Chefer för de nya regionala AMU-myndigheterna utsågs först i november, och någon planering på det regionala planet har inte kommit i gång. För de anställda vid AMU-centra har utlovats att de allra flesta skall erbjudas anställning i den nya organisationen, men avtalsförhandlingarna om anställningsvillkoren pågår, vilket gör att man kan befara att tjänstetillsättningarna inte blir klara förrän efter årsskiftet. Detta skapar hos personalen en berättigad oro, som förstärks av vetskapen om att det kommer att bli uppsägningar på grund av övertalighet i den nya organisationen.

Som vpk har framhållit tidigare kommer den nya organisationen att innebära en kvalitativ förändring av AMU-verksamhetens mål och en ännu större företagsanpassning än tidigare, vilket innebär att AMU omvandlas till ett serviceorgan för näringslivet.

Arbetsmarknadsutbildningens högtidligt proklamerade fördelningspolitiska mål, som innebär stöd till dem som har den svagaste ställningen på

arbetsmarknaden, skjuts i bakgrunden till förmån för de tillväxtpolitiska målen.

Detta vill man uppnå genom en förskjutning av tyngdpunkten för AMU-insatserna från den målgrupp som består av arbetslösa eller dem som löper risk att bli arbetslösa till sådana som redan finns i arbete.

Denna inställning framkommer tydligt i de avsnitt i betänkandet som behandlar dels frågorna om introduktionsbidrag och särskilt lönebidrag, dels statsbidrag till offentligt skyddat arbete.

Vpk har under en lång följd av år tagit upp frågorna om den enorma arbetslösheten bland funktionshindrade och dessa gruppers lika rätt till arbete. Vi har skarpt kritiserat benägenheten att använda förtidspensioneringen som ett instrument för att avföra funktionshindrade från arbetsmarknaden. Vi har tagit upp frågorna om tillgänglighet till arbetsplatserna, arbetsbiträde och användning av ny teknik för att bereda funktionshindrade möjlighet till arbete. Vår grundinställning är, att om de resurser som vårt högt utvecklade samhälle kan erbjuda används på ett riktigt sätt, kan arbetslösheten bland funktionshindrade nedbringas högst väsentligt. Svårigheten att avskaffa den helt ligger inte i funktionshinder hos den enskilde, utan i arbetsmarknadens oförmåga att bereda alla arbete.

Alternativet till arbete är för den funktionshindrade vanligtvis sjukbidrag eller förtidspension. Detta måste enligt vår mening vägas in när man beräknar kostnaderna för att bereda arbete åt funktionshindrade. Man måste också väga in värdet av det utförda arbetet, liksom värdet av en meningsfull uppgift och av att komma in i ett socialt sammanhang och bryta tidigare isolering.

AMS har föreslagit att antalet platser med introduktionsbidrag skall ökas med 400 till 3 400 och att antalet platser med särskilt lönebidrag skall ökas med 1 300. Bakgrunden är att introduktionsbidragen behövs för att fler skall kunna lämna Samhällsföretag och gå ut på den ordinarie arbetsmarknaden. Introduktionsbidraget övergår i sin tur ofta i anställning med särskilt lönebidrag. AMS har för dessa åtgärder beräknat en kostnad av 100 milj. kr., som dock inte behöver belasta statsbudgeten förrän budgetåret 1986/87. Den faktiska utgiften för staten kommer emellertid att utgöras av enbart en mindre del av de 100 miljonerna.

Vpk anser att man inte bör låsa fast något tak när det gäller antalet platser för vare sig introduktionsbidrag eller särskilt lönebidrag. Vi anser att riksdagen bör uttala att sådana tak ej bör finnas. Vi är emellertid medvetna om att det av budgettekniska skäl bör anges ett riktmärke för statens utgifter. Riksdagen bör därför uttala sig för att man vid beräkningarna av budgeten för budgetåret 1986/87 bör utgå från en utökning av antalet platser med introduktionsbidrag med 400 och med särskilt lönebidrag med 1 300.

AMS har efter kartläggning beräknat att det behövs en utökning av antalet platser för socialmedicinskt handikappade i offentligt skyddat arbete till 5 300. Det innebär en utökning med 1 500 platser i förhållande till den beräkning som låg till grund för budgeten för innevarande budgetår. Också för dessa grupper gäller att långvariga sjukskrivningar, sjukbidrag och förtidspension är alternativen till arbete. Det bör i detta sammanhang

påpekas att arbetslösheten kan verka förödande på och sabotera sociala rehabiliteringsförsök.

Riksdagen bör enligt vår mening öka anslaget till statsbidrag till offentligt skyddat arbete med 50 milj. kr.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 79 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Betänkandet som utgör underlag för de beslut som skall fattas är inte speciellt omfattande. Till betänkandet har dock fogats 22 reservationer. Trots mängden av reservationer kan jag konstatera att utskottet totalt sett står ganska samlat kring betänkandet. Det är nog så att moderaterna har en grundsyn på arbetsmarknadspolitiken som är speciell. Det stora antalet moderatreservationer ger belägg för detta påstående.

Jag skall, fru talman, för att spara tid gå direkt på att kommentera några av reservationerna. Mona Sahlin kommer senare i debatten att beröra de reservationer som gäller särskilda ungdomsinsatser.

Reservation 1 från moderaterna tar upp frågan om ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Moderaterna vill ha ett tillkännagivande till regeringen för att markera att det är staten som har detta ansvar.

I sak finns det inte någon delad mening om att staten skall ha huvudansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Det konstaterandet görs ju också i regeringens proposition. Även i betänkandet slås det fast mycket klart att huvudansvaret inom arbetsmarknadspolitiken ligger hos staten. Med detta konstaterande faller också resten av argumenten i reservation 1. Det går inte att använda ansvarsfrågan som intäkt för att avvisa de försök som propositionen föreslår i de s. k. frikommunerna, för de har ingenting med ansvarsfrågan att göra.

I reservation 4 argumenterar moderaterna för att avslå regeringens begäran om mer pengar till beredskapsarbeten. Betyder inte moderaternas ståndpunkt att dessa pengar får delas ut två gånger, dels till arbetsmarknadsutbildning, dels som kontantstöd? Eller tror moderaterna att det är identiskt samma människor som går på AMU och som får beredskapsarbete?

Vi har dessutom fattat beslut om att de som hotas av utförsäkring från arbetslöshetskassan skall tillförsäkras arbete. Det går som bekant inte att finansiera beredskapsarbeten med luft.

Folkpartiet har en mer realistisk inställning till finansieringen av beredskapsarbeten. I reservation 5 ställer folkpartiet sig bakom medelsanvändningen i huvudsak. Dock vill man plocka pengar ur rekryteringsstödet, alltså beredskapsmedlen, för att överföras till teknisk utbildning. Vi kan utläsa i reservationen, att riktigt säker är man inte att det är rätt anslag att tulla. Utskottets konstaterande att det är olämpligt att ytterligare skära ned kommande insatser i form av beredskapsarbeten täcks upp av att reservationen ger rådet att regeringen kan återkomma i anslagsfrågan, om det blir nödvändigt – ett ganska besvärligt tillvägagångssätt.

Även centern vill i reservation 6 använda beredskapsmedel till andra ändamål än beredskapsarbete. Argumenten för avslag på centerns förslag är i stort sett desamma som för avslag på reservation 5.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Arbetsmarknads- och
arbetslivsfrågor

Reservationerna 9, 10 och 11 tar upp frågor i anslutning till antalet platser med introduktionsbidrag och särskilt lönebidrag. Vpk vill lyfta av taket på platsantalet. Samtidigt föreslår de att medelstilldelningen skall begränsa antalet platser. Hur många platser som skall ställas till förfogande är en bedömningsfråga. I regeringens förslag, som utskottet ställer sig bakom, har antalet platser utökats. Jag delar uppfattningen att vi här befinner oss på ett mycket viktigt område och förutsätter att regeringen följer denna fråga och vidtar de åtgärder som kan bli nödvändiga.

Folkpartiet och centern föreslår också att antalet platser skall utökas. När det gäller finansieringen har folkpartiet och centern tagit ett okonventionellt grepp. De har kommit på att det i anslaget till förtidspensioneringen finns resurser. Problemet är bara det att det inte finns något anslag till förtidspensioneringen. Kostnaderna är beroende på antalet förtidspensionerade. Förutseende föreslås att problemen i samband med denna överföring bör lösas av regeringen.

Vid tidigare tillfällen har folkpartiet föreslagit samma finansieringsmetod. Socialförsäkringsutskottet avstyrkte enhälligt detta förslag. Det blev också riksdagens beslut. Jag kan konstatera att varken vpk eller centern-folkpartiet har finansierat de förslag som finns i dessa reservationer.

Reservation 12 kan läggas till handlingarna med konstaterandet att den kritik som moderaterna för fram saknar grund, dvs. att en sammanhållen utgiftsprövning av statsbudgeten är idealläget. Men vi bör veta att det finns tillfällen när det inte går att realisera, och därför finns det ingen grund för moderaternas kritik.

Moderaterna och centerpartiet har i reservationerna 15 och 16 framfört en del inte helt sammanfallande uppfattningar om anslaget till lokaliseringsbidrag i Uddevallaregionen. Moderaternas slutsats – ett lägre lokaliseringsstöd samt att inga medel för offertstöd skall utgå – har inte samlat någon utskottsmajoritet.

I reservation 17 från centern föreslås en utvidgning av stödområdet i Uddevallaregionen. Det beslut som riksdagen fattade i våras finns det ingen anledning att riva upp. Liksom i våras anser utskottet att insatserna måste koncentreras till de delar av regionen där de negativa effekterna av varvsnedläggningen är som störst. Mot den bakgrunden finner utskottet den nu gällande regionavgränsningen väl avvägd.

Vpk:s reservation 20 tar upp principerna för insatsernas utformning vid regionala kriser. Jag tycker att vpk har ganska dåliga argument för sin kritik av handläggningen av varvskrisen i Uddevalla. De åtgärder som behövde vidtas vidtogs i nära anslutning till nedläggningen. Vpk kritiserar också att regeringen vid varvsnedläggningen lokaliserade ett stort företag till Uddevalla. Jag tror inte att den kritiken väcker någon stor sympati i Uddevallaregionen.

Centern föreslår i reservation 21 att anslaget Regionala utvecklingsinsatser skall tillföras 102 milj. kr. Utskottet konstaterar att det betraktar medelsanvisningen till länsanslaget som en prioriterad fråga, men är inte berett att i nuvarande läge tillstyrka en utökning. Utskottet utgår ifrån att regeringen följer utvecklingen och vid behov återkommer till riksdagen med de förslag som kan föranledas därav.

Fru talman! Till sist reservation 22 från moderata samlingspartiet. Denna reservation är något annorlunda än de andra som bifogats detta betänkande. Litet om bakgrunden: Den 5 juni 1985 träffades ett avtal på det statliga området. Förutsättningarna för att avtalet skulle bli gällande var att riksdagen godkände det förslag som förhandlats fram. Den 2 juli sammanträdde riksdagens lönelegation. Enligt protokollet bestod lönelegationen av Ivar Nordberg (s), Alf Wennerfors (m), Per-Olof Strindberg (m), Birgitta Johansson (s), Eric Hägelmark (fp) och Elis Andersson (c). Enligt protokollet valdes Alf Wennerfors till ordförande för detta sammanträde i lönelegationen.

I 2 § i protokollet sägs följande:

Ett protokoll från förhandlingarna mellan statens arbetsgivarverk samt Centralorganisationen SACO/SR och Statsanställdas förbund, enligt vilket parterna har slutit avtal om höjning av löneplansbelopp m. m. från den 1 december 1985 samt kommit överens om att ta upp överläggningar om särskilda medel för personalutvecklingsåtgärder/förnyelsefonder.

Lönelegationen beslöt att på riksdagens vägnar godkänna de avtal och överenskommelser som framgår av förhandlingsprotokollen.

Fru talman! Något märkligt är att moderaterna ställer kravet att dels skall sådana överenskommelser inte få träffas, dels skall den här överenskommelsen brytas. Ännu märkligare är att moderaternas främsta representant i utskottet, Alf Wennerfors, är första namn på den reservation som ställer dessa krav. Alf Wennerfors godkände det avtal som nu föreslås bli uppsagt den 2 juli 1985 i riksdagens lönelegation.

Vilka effekter tror moderaterna att ett sådant handlande kan få för kommande förhandlingar? En uppsägning av nu gällande avtal är en fråga där båda parter måste vara överens, om det skall vara möjligt att få en förändring. Vad tror moderaterna skulle hända, om det moderata förslaget skulle vinna gehör? Hur mycket är moderaterna beredda att satsa i skadestånd för avtalsbrott? Rent sakligt är också moderaternas reaktion på avtalet obegriplig. Kan det vara så, att så fort det står *fonder* slår en negativ signal till och utlöser en reflexmässig reservation? Skulle inte staten ha satsat pengar på personalutvecklingsåtgärder, hade dessa pengar utgått i form av lön. Jag tycker att de möjligheter som de anställda får för de medel som placeras i dessa fonder är bra. Samhällsekonomiskt är dessa utvecklingsåtgärder också att föredra.

Till slut: Vad menar moderaterna när de i reservationen säger: "Kollektivavtal med denna typ av utfästelser bör inte accepteras"? Är det en signal om att moderaterna är beredda att förbjuda vissa inslag i avtalsförhandlingarna?

Fru talman! När vi nu nått slutet av år 1985 kan det finnas anledning att konstatera att situationen på arbetsmarknaden under året har stabiliserats. Antalet sysselsatta har ökat och uppgick i november till 4,28 miljoner. I Sverige har en större andel av befolkningen sysselsättning än i kanske alla andra länder. Antalet arbetslösa har sjunkit. I november var 2,6 % av arbetskraften utan arbete, vilket är en väsentligt lägre siffra än för ett par år sedan.

Samtidigt har antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder minskat. Utvecklingen i Europa går åt motsatt håll, med ökad arbetslöshet och

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Arbetsmarknads- och
arbetslivsfrågor*

åtföljande utslagning av inte minst ungdomarna.

Även om utsikterna för den svenska ekonomin 1986 enligt de senaste bedömningarna har förbättrats, finns det anledning att räkna med fortsatta kraftfulla sysselsättningspolitiska insatser även nästa år. Man räknar med att ytterligare ca 50 000 personer kommer ut på arbetsmarknaden under de närmaste två åren. Det är ett resultat av att befolkningen i arbetsför ålder ökar och att kvinnornas arbetskraftsdeltagande fortsätter att öka. Samtidigt måste särskild uppmärksamhet riktas mot de svaga grupperna på arbetsmarknaden. Jag tänker då bl. a. på ungdomarna, de äldre och de arbetshandikappade.

Jag försäkrar att vi socialdemokrater oförtrutet kommer att fortsätta vårt arbete med att skapa balans i den svenska ekonomin och ytterligare reducera arbetslösheten. Det blir anledning att återkomma till de mer övergripande sysselsättningspolitiska frågorna efter årsskiftet, sedan regeringen lagt fram sin budgetproposition. Jag ser, fru talman, fram mot en fortsatt stimulerande diskussion i dessa frågor med de politiska företrädarna i arbetsmarknadsutskottet.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 7.

Anf. 80 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Det är bra att Lars Ulander bekräftar att ansvaret för arbetsmarknadspolitiken skall ligga hos staten.

Socialdemokraterna tar pengar från rekryteringsstödet och för över dem på beredskapsarbeten. Vi moderater menar, som vi skriver i vår reservation 4, att vi skall ta pengar från rekryteringsstödet och låta dem gå till arbetsmarknadsutbildning. Vår huvudinställning, Lars Ulander, är att vi prioriterar arbetsmarknadsutbildning framför kortsiktiga insatser på beredskapsarbeten. Det är viktigt att göra de arbetslösa rustade att möta arbetsmarknadens krav. Det är alltså detta som ligger bakom vår inställning.

Vi sade nej till förnyelsefonder i det privata näringslivet. Vi sade nej till tvångsstyrning av resurser på det sätt som tänktes, nej till ytterligare fackligt inflytande och fackligt kontrollerade fonder som förstärker korporativismen och minskar marknadsekonomin. Nu har förnyelsefonder tillkommit även inom det statliga området genom avtal. Syftet avviker faktiskt väsentligt från syftet inom den privata sektorn. Det finns andra pengar som kan användas för detta ändamål.

Det var olyckligt att ärendet kom att behandlas av riksdagens löne delegation i stället för av riksdagen. Det borde, menar vi, ha behandlats av riksdagen i sin helhet. Nu blev det inte så, och gjort är gjort. Men det hindrar inte att vi ser negativt på det. Nu måste vi se framåt och undersöka om det finns möjligheter att på sikt säga upp avtalet. Det är vår inställning, Lars Ulander.

Anf. 81 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Utskottets ordförande säger att vi från folkpartiet vill plocka bort 50 miljoner enligt vårt förslag i reservation 5. Jag sade faktiskt inledningsvis att förslaget nu är inaktuellt. Vi vill använda 50 milj. kr. till en

förstärkning av en kvalificerad teknisk utbildning inom högskolorna. Det sade socialdemokraterna och kommunisterna nej till för några dagar sedan. Därmed har frågan för den här gången fallit.

Det innebär att folkpartiet disponerar ett lika stort anslag som regeringen och socialdemokraterna på den här punkten.

Sedan är det naturligtvis ingenting originellt att regeringen kan återkomma i tilläggsbudget. Det är ju därför vi har den ordningen.

Lars Ulander hade också en fundering om finansieringen av ökningen av lönebidrag för arbetshandikappade. Glöm inte bort att detta finansieras på exakt samma sätt av utskottsmajoriteten! Skillnaden är bara att ni vill släppa fram väldigt få platser, medan folkpartiet säger att vi vill ha en kraftig ökning, därför att de arbetshandikappade behöver att vi ställer upp för dem. Det kan ju inte vara rimligt att vi skall vänta på att regeringen lägger fram sin budgetproposition i januari eller att vi redan nu går ut med januaris partimotioner. Möjligen skulle det kunna vara till viss vägledning för regeringens arbete, men det var väl inte det Lars Ulander avsåg.

Utskottets ordförande säger också att vi står rätt väl samlade på den här punkten. Jag håller med om att det stämmer. Samtidigt pekar han ut moderaterna som alltför negativa. Då skulle man kunna säga, när vi nu talar om samlingar, att det visar sig att samlingen i fråga om lönebidragen till arbetshandikappade består av socialdemokrater och moderater – det är värt att notera.

Till kommentaren att läget är stabiliserat vill jag säga: Det är riktigt, men inte på en bra nivå. Den öppna arbetslösheten är på tok för hög med tanke på att vi har högkonjunktur, de unga har det för svårt på arbetsmarknaden, de långtidsarbetslösa har alltför långa tider då de går arbetslösa, de handikappade har det svårt och förtidspensionärernas antal ökar dramatiskt. Detta är inte en stabilisering som vi kan vara nöjda med.

Anf. 82 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Vårt parti har föreslagit en ökning av antalet platser med introduktionsbidrag och särskilt lönebidrag med 400 resp. 1 300, detta i enlighet med AMS begäran.

Det gjorde vi därför att just de människorna tillhör de svagaste i samhället i dag, de som har det allra svårast på arbetsmarknaden.

Det gjorde vi därför att alternativet för dessa människor vanligtvis är sjukbidrag eller förtidspension.

Det gjorde vi därför att vi anser att det är viktigt, framför allt för arbetarpartierna, att slå vakt om arbetsmarknadsutbildningens fördelningspolitiska målsättning, och det gör man genom att satsa på just de här svaga grupperna, som har det svårast i samhället i dag.

Arbetarpartierna får inte tillåta att det tillväxtpolitiska målet blir dominerande vad gäller insatser inom arbetsmarknadsutbildningen. Det sammanfaller inte med vår grundprincip, och den bör vi slå vakt om.

Anf. 83 LARS ULANDER (s) replik:

Fru talman! Först till herr Wennerfors: Det är naturligtvis svårt att komma runt det agerande som har skett när det gäller avtalet mellan staten och de

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Arbetsmarknads- och
arbetslivsfrågor*

anställda i staten. Sitter man i lönelegationen och säger ja – jag vill markera att lönelegationen vid det tillfället hade en borgerlig majoritet – och sedan går till utskottet och skriver ett betänkande där man säger nej, vad har då hänt däremellan?

Dessutom tycker jag nog att den diskussion som herr Wennerfors för när det gäller det negativa med de här fonderna är något krystad. Vad är det för fel att de anställda får möjlighet till både utbildning och förnyelse av sitt arbete?

Det sägs att man kan ta pengar från annat håll, men det måste väl ändå vara rätt positivt att man tar de pengar som finns i löneutrymmet och gör dessa insatser. Det kan väl ändå inte – med utgångspunkt från Sverige som helhet – vara något fel?

Sedan vill jag bara till Elver Jonsson säga: Jag tror inte att det är så stora motsättningar. Jag sade i mitt inlägg att vi nog är ganska överens när det gäller antalet platser för de arbetshandikappade. Men jag vill också göra den kommentaren att det är fråga om en tilläggsbudget, och det är alldeles nödvändigt att vi håller ögonen på situationen. I det avseendet har jag inga som helst dubier när det gäller den socialdemokratiska regeringen. Det är ju vi som slåss för de svaga i samhället, och det är klart att de arbetshandikappade är svaga.

Detta får också räcka som svar till Alexander Chrisopoulos.

Anf. 84 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Jag får begränsa mig till att säga: Är man socialdemokrat tycker man inte bara om statliga fonder, utan man älskar dem. Är fonderna dessutom fackligt styrda, med all den korporativism som ligger i det, så är man ännu lyckligare, ännu mer kär – det är uttrycket för en socialist.

Anf. 85 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Utskottets ordförande säger att vi egentligen är ganska överens, och han säger det i ett sådant tonfall att man nästan tror honom. Sedan lägger han till: Skulle inte vi, som slåss för de svaga i samhället, vara med och ställa upp här?

Socialdemokraterna är ofta mycket skickliga, framför allt verbalt, men man blir ändå besviken på flera punkter. Och detta är en punkt där man från socialdemokratiskt håll i utskottet borde ha korrigerat regeringen en del.

Här handlar det ju om de allra svagaste, och arbetsmarknadsverket har sagt att man behöver några hundra platser till för att hjälpa dessa människor från utslagning och från en förtidspensionering. Dessutom är det inget tvivel om att det här national- och samhällsekonomiskt borde vara balanserande punkter. Här skulle man inte göra våld på statsfinanserna.

Låt mig sedan, fru talman, till sist säga – eftersom detta blir min sista replik: När socialdemokraterna talar om stabiliteten på arbetsmarknaden med ett belåtet tonfall, blir naturligtvis den fråga som inställer sig: Är ni verkligen nöjda med denna tingens ordning att ha haft en så hög arbetslöshet i en högkonjunktur med så gynnsamma förhållanden? Var inte ambitionerna större? Och vad säger ni när PK-ekonomerna i LO-tidningen skriver att vi har dystra år framför oss?

På den punkten har vi i dag inte fått något svar här i kammaren, och det är därför som det finns anledning att upprepa: Vi måste ha förväntningar på den budgetproposition som läggs här om tre veckor. Den måste innehålla betydligt mer än vad regeringen hitintills har presterat av förslag för riksdagen.

Anf. 86 LARS ULANDER (s) replik:

Fru talman! Alf Wennerfors säger att socialdemokraterna älskar fonder. Jag vet inte vad han lägger i det begreppet. Jag tycker att fonder är bra att ha där de gör nytta, och i det här fallet är det faktiskt så – det måste väl ändå Alf Wennerfors som gammal facklig företrädare på TCO-sidan veta – att de anställda här har avstått pengar för att förnya sina arbetsplatser. Är inte det ändå rätt positivt? Även om det kallas fonder kan det vara något positivt – det behöver inte vara negativt.

Jag vill sedan bara till Elver Jonsson säga: Beträffande sysselsättningen har vi i dag det högsta antalet sysselsatta någonsin, och det är ju inget dåligt resultat. Vi har också, sakta men säkert, trängt tillbaka den öppna arbetslösheten.

Vi har fört denna diskussion många gånger, men gör en utblick över världen, Elver Jonsson, och jämför med andra länders arbetslöshet. Var har man nått våra resultat? Ingenstans!

Varje person som är arbetslös är en person för mycket. Vi har all anledning att hårt och intensivt slåss mot arbetslösheten, för den är ett fördärv.

Förste vice talmannen anmälde att Alf Wennerfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 87 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! I det svenska samhället tar vi för givet att den som är ung skall ha framtidstro och se ljus på livet. Våra ungdomar får som regel en god utbildning, och i många fall har de genom sina gymnasiestudier också skaffat sig en bra yrkesutbildning. Med denna utbildning som stöd har de allra flesta framtidstro och en förhoppning om att kunna stå på egna ben. Ungdomarna planerar att lämna föräldrahemmet, skaffa egen lägenhet, gifta sig och flytta samman med någon som de tycker om. Problemet med brist på pengar som de upplevt under studietiden blir ofta löst när de får ett heltidsjobb i ett yrke som de själva har valt.

Dessa positiva tankar och förhoppningar är precis de som vi äldre vill höra från ungdomar.

Men framtidstron visar på ett glättat samhälle, som inte alltid stämmer med verkligheten.

Vi vet att ungdomsarbetslösheten har varit och fortfarande är ett gissel.

Som politiker har vi alla fått kritik för att vi inte löser sysselsättningsproblemen för våra ungdomar. Som en konsekvens av denna kritik har det skapats lösningar för 18–20-åringarna genom de s. k. ungdomslagen.

Folkpartiet har som bekant lagt fram andra förslag. Vi vill gärna se att ett ungdomsavtal träffas mellan arbetsmarknadens parter. Detta skulle innebära att många fler 18–20-åringar skulle komma ut i det privata näringslivet och

också lättare få en fast anställning. Men trots att folkpartiet har föreslagit denna lösning på problemet, har vi accepterat att ungdomslag inrättas. Efter en energisk debatt fick vi också gehör för kravet att platser hos enskilda arbetsgivare även skall utnyttjas för ungdomar i ungdomslag.

I början av 1985 kunde vi konstatera att regeringen såg med oro på vad som kommer att hända när ungdomarna fyller 20 år. Regeringen tog då intryck av den kritik som framförts mot ungdomslagets konstruktion. Man föreslog en utökning av arbetstiden med två timmar per vecka, som skulle användas till att söka arbete. Men ungdomarna krävde längre arbetstid än fyra timmar per dag, främst därför att de inte klarade sig ekonomiskt med fyra timmars arbetsdag.

I Sinovas rapport påtalades också riskerna för inlåsning i den offentliga verksamheten, där chanserna till fast jobb är mindre än i näringslivet.

Trots detta vitsordar arbetsmarknadsministern att placering hos enskilda arbetsgivare har skett i liten omfattning, och hon tillägger: Även om det aldrig har varit meningen att denna möjlighet skulle få en vidsträckt omfattning, står det under våren låga utnyttjandet enligt min mening inte i överensstämmelse med riksdagens intentioner.

Jag minns själv hur ungdomsarbetsförmedlarna tolkade dessa signaler. Det fördes en intensiv diskussion ute på förmedlingarna om vad regeringen egentligen menade. Resultatet blev att man fick ta till ungdomsplatser i det privata näringslivet endast när stat och kommun inte kunde placera ungdomarna. Detta är i dag historia.

Trots detta, herr talman, kan vi fortfarande konstatera att placeringar av ungdomar i ungdomslag på enskilda arbetsplatser kommit att spela en mycket blygsam roll. Varför denna njugghet mot ungdomarna?

I debatten har framförts att det inte är möjligt att subventionera arbetsgivare inom det enskilda näringslivet och därför inte heller möjligt att placera ut ungdomar i den privata verksamheten. Hellre vill man satsa på verksamhet i stat och kommun, som innebär inlåsning och risk för arbetslöshet efter 20-årsåldern, än försöka hitta den bästa lösningen för varje ung människa. Skälet till att folkpartiet vill se ett betydande antal ungdomar i ungdomslag i privat verksamhet är att man i första hand måste se till ungdomarnas bästa. Har de en yrkesutbildning, bör allt göras för att de skall få praktik inom det yrke de utbildat sig för. Det är också viktigt att de ungdomar som önskar pröva ett visst yrke får möjlighet att göra det.

I många kommuner har man i dag uppenbara problem att skapa arbetstillfällen för ungdomar i åldern 20–25 år. Många av dessa har under lång tid varit arbetslösa, och oron är stor för att de skall få men för livet, vilket kan innebära att de aldrig får en fast förankring i arbetslivet. Risker för att det blir många pensioneringar av alltför unga människor är alltså uppenbar. Detta kan väl inte vara målsättningen för regeringen, vars företrädare i valrörelsen talade om arbete åt alla. Riskerna för att också ett betydande antal 18–20-åringar hamnar i denna grupp måste undanröjas. Alla goda krafter, över partigränserna, borde få möjligheter att bidra till att ungdomsarbetslösheten minskas. Med detta menar jag att regeringen borde vara lyhörd även för förslag till åtgärder som oppositionen framför.

Herr talman! Nu när den offentliga sektorn inte längre växer borde det

finnas möjligheter för regeringen att ta upp folkpartiets krav på ett ungdomsavtal, ett avtal som kommer att ge många ungdomar heltidsarbete. De får dessutom tillfälle att visa sin förmåga på den privata marknaden, vilket kommer att innebära att många av ungdomarna blir kvar i sina anställningar även efter fyllda 20 år.

Fördelningen av ungdomslag mellan offentlig och privat verksamhet måste vara flexibel, så att variationer kan ske från ort till ort. Ortens näringsliv måste vara avgörande för om man kan hitta arbetsuppgifter som stämmer överens med ungdomarnas önskemål och förutsättningar.

Att AMS skall söka alla de flexibla lösningar för att minska ungdomsarbetslösheten som kan tänkas behöver väl inte påpekas. Man har ju visat att mycket kan åstadkommas med okonventionella medel.

Herr talman! Att regeringen skall ta fasta på folkpartiets förslag och idéer för att vi gemensamt skall komma till rätta med vår tids största gissel, ungdomsarbetslösheten, är väl ett jul- och nyårslöfte som borde vara värt att fundera på.

Jag vill till sist säga att folkpartiets yttrande i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 7 skall tolkas så att vi vill ha en rimligare fördelning av ungdomar i ungdomslag mellan offentliga och privata arbetsgivare.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 88 MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Den sista arbetsdagen för året vill också jag be om kammarens uppmärksamhet en liten stund. Jag vill ta upp frågan om ungdomarnas arbetsmarknadssituation, framför allt arbetet i ungdomslag.

Aldrig hör vi så ofta att alla säger sig vilja ungdomarna väl som just när det gäller frågan om hur vi skall kunna avskaffa ungdomsarbetslösheten. Det är lätt att förstå varför. Precis som både Alf Wennerfors och Sigge Godin sade finns det inget som är så förödande för en människa som att få börja sitt vuxna liv med beskedet: Du behövs inte. Vi behöver dig inte än.

Ute i Europa ser vi många exempel på vilka följder det får för de unga i samhället om de ställs utanför. I Sverige har vi socialdemokrater alltid haft som främsta mål för vår politik att skapa ett samhälle där alla har rätt till arbete. Detta gäller framför allt ungdomarna. Vi är naturligtvis inte nöjda förrän detta mål är uppnått. Vi hyser heller ingen tolerans mot den öppna arbetslösheten.

Men vad har hänt under de senaste åren? Vi vet att många av de s. k. speciella ungdomsjobben i dag är borta, mycket beroende på den nya tekniken. Vi vet också att många ungdomar har en otillräcklig utbildning och att de inte har den erfarenhet av arbetslivet som allt fler arbetsgivare kräver. Det var därför, vilket kammarens ledamöter så väl vet, som man gick från den s. k. kontantlinjen till arbetslinjen. Det var det som blev ungdomslagen.

De har nu funnits i några år och omfattar just nu ungefär 31 000 ungdomar. Många ungdomar har här fått den erfarenhet de saknade. Andra har fått en sluss in till den utbildning de saknade. Åter andra har fått de kamrater och det självförtroende som de saknade. Säkert finns det brister och fel även i

detta system, men förhoppningsvis kan vi återkomma till en diskussion om det fram i vår. Men som helhet är ungdomslagen ett bra system, och det är definitivt bättre än att ungdomarna går arbetslösa.

I tilläggsbudget I, som vi nu diskuterar, föreslås vissa förändringar av ungdomslagen. Det skall ske på försök inom ramen för de s. k. frikommunerna.

En förändring gäller arbetstiden. I dag har vissa ungdomar rätt till heltid, t. ex. de som har en försörjningsbörda. I andra fall får kommunerna på egen bekostnad utöka arbetstiden. Nu föreslås att arbetsförmedlingsnämnderna skall kunna använda resurser för beredskapsarbeten och rekryteringsstöd till åtgärder som medverkar till en ötokning av arbetstiden.

Vidare föreslås att ungdomar som gått ut minst tvåårig gymnasielinje men som fyller 18 år senare under året också skall kunna placeras i ungdomslag.

Utskottet tillstyrker dessa förslag och anser att det är helt naturligt att man prövar nya grepp inom arbetsmarknadspolitiken i anslutning till frikommunsförsöket.

I vanlig ordning går då moderaterna i reservation 2 emot dessa förslag, tyvärr utan någon egentlig motivering. I vanlig ordning vill jag yrka avslag på den reservationen, dock med ett motiv, nämligen att utökad frihet inom dessa ramar aldrig kan vara till nackdel för de berörda ungdomarna.

I reservation 3 från centern vill man gå längre när det gäller arbetstiden. Utskottet ställer sig dock av många skäl tveksamt till detta. För att förkorta min taletid vill jag inskränka mig till att säga att ett av de viktigaste skälen för att avstyrka motion 159, som ligger till grund för denna reservation, är att ett bifall till motionen skulle låsa en mycket stor del av arbetsförmedlingsnämndernas handlingsutrymme och resurser till den här åldersgruppen. Det är viktigt att komma ihåg att ungdomslagen, vilket också Sigge Godin var inne på, är ett komplement. Framför allt skall de leda till en ordentlig utbildning eller ett fast jobb.

Utskottets förhoppning så här inför nyåret är att alla parter på arbetsmarknaden skall ta sitt ansvar, inte minst näringslivet, i kampen för fasta jobb åt ungdomarna, vilket är vårt mål. Man kan faktiskt anställa ungdomar även utan statligt stöd. Därför blir det också viktiga ungdomsfrågor hur vi fördelar våra vinster, att produktion och investeringar ökar och att exporten ökar – kort sagt att vi får en stark socialdemokratisk ekonomisk politik.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna 2 och 3 och önska ledamöterna en trevlig helg.

Anf. 89 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Mona Sahlin tyckte väl i princip som jag, och det var ju glädjande. Det var många vackra ord, och det är tjuusigt värre när man återigen kan säga att alla har rätt till arbete. Det är lätt för oss politiker att stå här i kammaren och säga att alla har den rätten. Men vi måste också hjälpas åt för att ge dem den rätten.

Vidare säger Mona Sahlin att ungdomslagen är ett komplement. Just det – de är ett komplement. Skulle vi då inte kunna enas om att de får vara ett komplement till alla de andra insatser som AMS gör. Till detta komplement bör vi sedan knyta ungdomsavtal, så att vi åter kan få ut en del av

ungdomarna den vägen. Jag tycker att Mona Sahlin och jag borde kunna vara mycket överens om att det är en bra åtgärd. Men först den dag som vi har alla alternativen på bordet och är beredda att ställa upp bakom dem kan vi säga till ungdomarna att alla har rätt till arbete.

Anf. 90 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Jag tänker inte här diskutera ungdomsavtalen i detalj, eftersom det nu inte föreligger något förslag om dem. Men om Sigge Godin tycker att jag talar bra kan det möjligen bero på att den politik jag försöker försvara faktiskt är ganska bra.

Jag sade inte i mitt anförande att alla har rätt till arbete – jag är mycket väl medveten om att så inte är fallet i dag. Vad vi talar om är hur vi tillsammans med arbetsmarknadens olika parter, med näringslivet, stat och kommuner skall kunna föra en sådan politik att alla kan få arbete. Jag har försökt peka på att ungdomslagen då utgör ett komplement.

I betänkandet för vi också en diskussion om att man måste vara ganska restriktiv med var ungdomslagen hamnar, så att de inte används som ett medel att komma över billig arbetskraft, vare sig av det privata näringslivet eller av stat och kommun. Det är viktigt att man har det för ögonen när man talar om att utvidga ungdomslagen.

Anf. 91 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Det kan i och för sig vara riktigt att man skall vara restriktiv när det gäller att placera ungdomar i ungdomslag i det privata näringslivet. Men jag tycker inte att man skall vara rädd för att göra det, om de på det sättet får den erfarenhet som Mona Sahlin talade om. De måste ju få erfarenhet av arbetslivet, de måste få möjligheter att visa att de duger någonting till. Vi skall hålla kontroll över att de inte utnyttjas – O.K. – men vi skall också se till att de får den här möjligheten, även med risk för att vi gör något misstag någon gång. Har man en glödande vilja har man också rätt att göra ett och annat misstag.

Låt oss, Mona Sahlin, ändå fundera över möjligheterna att sy ihop socialdemokraternas åsikter på det här området med både folkpartiets och kanske andra partiers uppfattningar, så att vi tillsammans löser det här mycket svåra problemet, som berör en framtidsfråga för Sverige.

Anf. 92 MONA SAHLIN (s) replik:

Herr talman! Jag hoppas precis som Sigge Godin att vi längre fram kan återkomma till en ordentlig diskussion om ungdomslagen. Men när det gäller den fråga vi nu har uppe till debatt är det så att möjligheten till ungdomslag inom det privata näringslivet i dag finns, men vi skall vara noga med att vara mycket restriktiva med det – med den vinstnivå vi i dag har i näringslivet kan många fasta jobb skapas ute i företagen. Det är inte bara via statliga resurser och medel som vi skall ge ungdomarna en chans att komma in på arbetsmarknaden, utan här måste alla ta sitt ansvar, och där finns det i dag brister.

Talmannen anmälde att Sigge Godin anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 93 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall begagna tillfället att göra några små reflexioner som berör den situation som ligger bortanför den julhelg som strax bryter ut över mänsklighetens arma huvuden.

Fallet Uddevalla är intressant på många sätt, bl. a. därför att det är ett exempel på hur regionalpolitik egentligen inte skall gå till.

När en bygd eller en stor ort kan befaras få allvarliga problem bör det alltid i god tid finnas ett program. Det har funnits sådana tankar på politiskt och fackligt håll när det gällt varvsnäringen och när det gällt andra typer av initiativ i Västsverige, men det har inte funnits någon statsmakt som tagit fasta på dem och utvecklat dem till något verkligt konstruktivt – detta trots att alla människor egentligen visste att om inte varvspolitikens lades om riskerade både Uddevalla och Malmö och på längre sikt också Göteborg allvarliga problem. Men något förutseende handlande utlöstes icke av denna egentligen mycket självklara medvetenhet.

Vi kan nu också studera resultatet av ett sådant bristande förutseende. Genom denna kortsiktighet har statsmakterna nämligen hamnat i en beroendesituation. Det som de på sin tid inte var beredda att ge varven får de nu skänka ett storföretag i bilbranschen, så de har inte tjänat särskilt mycket på affären. Detta storföretag i bilbranschen kunde som bekant begagna sig av Uddevallas nödsituation. Det har kunnat tillgodoräkna sig stora fördelar från statsmakterna utan att egentligen ge något eget i utbyte, eftersom det ju får bidrag till investeringar som det mycket väl hade kunnat klara på egen hand. Företaget får dessutom tillfälle att påverka vägpolitiken i regionen, utanför den normala officiella handläggningssgången, genom att pressa till sig ett löfte om ett vägbygge.

Enligt vår mening skall regionalpolitik inte genomföras med sådana metoder. Uddevallaregionen skall få de insatser som är nödvändiga. I nuvarande läge kan det inte vara någon diskussion om detta när det gäller pengarna och insatserna som sådana, men vi måste också dra vissa lärdomar av det inträffade. Vi kan konstatera att pengarna hade fått en effektivare användning, om det funnits i förväg uppgjorda planer och om man sluppit att böja sig för det stora bilföretagets intressen och betala ett överpris för dess välvilja. Att man fick göra det var ju en frukt av den situation som man hade råkat in i.

Det finns också en annan lärdom – principiellt egentligen viktigare – som man bör dra av situationer som denna: man får aldrig tillåta att en regions intressen spelas ut mot en annan. Jag säger detta av en mycket speciell anledning.

Insatser i Sydsverige får inte ställas i motsättning till insatser i Norrland. Därför är det viktigt och värdefullt att utskottet nu har deklarerat, att Uddevallasatsningen inte skall rubba ramen för Norrland och skogslänen. Jag tror att detta var nödvändigt, för det hade varit ytterst olyckligt om man hade satt upp Norrlandsintresset mot Bohusintresset – en diskussion härom fördes faktiskt i vissa Norrlandskretsar i ett tidigare skede.

Jag säger detta också därför att vi vet att vi kommer att få liknande situationer gång på gång framöver. Som alla vet vacklar nu det stora varvet i Malmö, och vi vet också att Göteborgsvarven kommer att få svårigheter

framöver. Det finns allvarliga risker för att de kan komma i samma situation som Kockums. Låt oss se till, om den tragedi som det skulle innebära att varvet i Malmö faller verkligen skulle utlösas, att det i ett sådant läge finns en solidaritet från hela landsorten när det gäller krav på arbete åt de arbetslösa i Malmö. Principen måste vara den att Skåne skall ställa upp för Norrland, Malmö för Uddevalla och helst också Uddevalla för Malmö när den dagen kommer. Den gång vi börjar försöka vältra över nedläggningar och inskränkningar på varandra är vi ute i landsorten slagna.

Solidariteten med den egna landsändan måste vidgas till en ömsesidig solidaritet mellan alla landsortsregioner. Bara så kan vi undvika att privatintressen kan utnyttja en situation och tillskansa sig fördelar på skattebetalarnas bekostnad. Bara så kan man i god tid avvärja regionala kriser. Bara så kan man undvika att en landsända glöms bort av det övriga landet.

Anf. 94 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag tror att många människor i Uddevallaregionen blir förvånade när de får höra talas om den inställning som här presenterats. Vi har i Uddevallaregionen den uppfattningen att det som där har förekommit är ett utmärkt exempel på hur regionalpolitik har bedrivits av en socialdemokratisk regering. De tankar på olika program osv. som Jörn Svensson framför här har egentligen enbart handlat om att man vill fortsätta att bygga fartyg på lager för att förhoppningsvis kunna komma i en annan situation framöver.

Vidare är det naturligtvis inte så att Volvo kan styra vägpolitiken. Scandinavian Link har diskuterats här i kammaren vid åtskilliga tillfällen under detta år, men vad det handlar om är att bygga upp en ny näringsstruktur i Uddevallaregionen, och för det ändamålet behövs det kommunikationer.

Under alla de år som jag har arbetat fackligt och politiskt i Bohuslän har vi slagits för att motorvägen skall dras upp till Stenungsund och Uddevalla. Som bekant är E 6 en av de svårast olycksdrabbade vägarna i vårt land och ett av skälen till en sådan utbyggnad är att man vill undvika olycksfall och dödsfall på den här sträckan. Om man funderar över en effektivare användning av pengarna, så skulle alternativet ha varit att pumpa in ytterligare pengar i Uddevallavarvet, pengar som hade hamnat i fickorna på de norska redare som i dag inte kan betala de båtar som byggts vid varvet. Det är den verklighet som vi upplevt.

Under alla de år som Uddevallavarvet har varit drabbat och haft problem har människor i Uddevallaregionen varit oroliga. Denna oro har nu bytts till en försiktig optimism med tro på framtiden och på en ny näringsstruktur i regionen. Med utgångspunkt i den socialdemokratiskt förda politiken på det här området har man i dag beslutat om 37 investeringar, som ger 1 590 arbetstillfällen under förutsättning att Volvoprojektet sätts i sjön och att det får de olika stöd som alla andra företag får i ett stödområde. Man har i dag aktuella projekt – 22 till antalet – som skulle kunna ge omkring 470 jobb. Om planerna går i hamn kommer det med en socialdemokratiskt förd politik att leda till att man under loppet av några få år har fått en helt ny struktur i

regionen och ersatt de arbetstillfällen som gått förlorade genom nedläggningen av varvet.

Jag tycker att vi med tanke på den besvärliga situationen kan vara ganska nöjda med den politik som socialdemokraterna har fört i regeringsställning. Vid årets början fanns det omkring 2 200 varvsarbetare vid Uddevallavarvet. I dag finns det ungefär hälften så många. En del befinner sig i utbildning, en hel del har fått andra jobb. I Uddevallapaketet finns beslut fattade om möjligheter till utbildning. Vi i Uddevallaregionen ser – i motsats till vad man kanske tror på andra håll – ganska ljust på framtiden, om vi får fortsätta den politik som man har slagit in på genom det s. k. Uddevallapaketet.

Anf. 95 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det har ju varit mitt yrke att syssla med regionalpolitik på den statliga sidan. Vad jag försöker säga till Lennart Nilsson och andra, som bugar, tackar och tar emot utan att ha några kritiska tankar och utan att dra några lärdomar för framtiden, är att jag inte diskuterar situationen i Uddevalla; den är som den är. O.K. – det var kanske det bästa man kunde göra, när man inte hade någon tid på sig. Men man skall också komma ihåg vilket läge man faktiskt är i. Gång på gång kommer man, när det är kriser på olika orter, i det läget att man från det allmännas sida måste förhandla med stora företag, som då befinner sig i en överlägsenhetsposition och kan pressa till sig fördelar som de annars inte skulle ha kunnat pressa till sig.

Det må väl var och en som har litet erfarenhet av den typen av situationer eller erfarenhet av fackliga förhandlingssituationer veta, att man skall akta sig för att förhandla under utpressning. Gör man det får man ett sämre resultat. Man får betala mer och får mindre. Man blir kanske tvungen att ge saker och ting i utbyte som man annars inte skulle ge. Det är i det avseendet jag menar att man skall dra lärdom för framtiden av Uddevallasituationen och ha en större framförhållning. Det hade man kunnat ha i Uddevalla. Jag menar inte att man i det sena skedet av varvsindustrins utveckling hade kunnat vinna särskilt mycket genom att pumpa in en massa pengar där. Det borde man i så fall ha gjort för många år sedan, långt tidigare. Om man däremot hade haft tid att utveckla andra typer av alternativ, hade man inte hamnat i denna beroendesituation gentemot Volvo.

Man kan bedriva politik med litet olika infallsvinklar, litet olika perspektiv. Man kan ha en helhetssyn, där man drar lärdomar från det ena fallet och tillämpar dem på det andra. Man kan också ha den ambitionen med sitt riksdagsmannaskap att man inte skall syssla med någonting annat än den egna regionen; när den får vad den vill skall man vara nöjd och buga och sedan vara tyst. Jag har talat för Uddevalla, trots att jag inte representerar den valkretsen. Jag har många gånger talat för Norrlands och skogslänens intressen, trots att jag inte är vald där uppe eller representerar de intressena. Men det blir roligt att se hur många som kommer att tala för Malmö, när den tiden kommer, som inte själva är valda i den valkretsen. Vad jag menar är att man måste ha en helhetssyn, och man måste dra lärdomar. Landsorten måste hållas samman. Varje landsändas riksdagsledamöter kan inte inskränka sig till en sådan här typ av lokalpatriotisk opportunistik som vi ser alltför ofta här i kammaren eftersom den är politiskt profitabel. Man måste tänka längre.

Man skall inte försätta samhället och de arbetslösa i den situationen att man måste vidta åtgärder som innebär att man får betala ett högt pris för att få ett resultat och att stora företag med fördel kan begagna sig av situationen. Det är inte bra, så skall man icke handskas med allmänna medel.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Arbetsmarknads- och
arbetslivsfrågor*

Anf. 96 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Det är naturligtvis viktigt att man har en helhetssyn på politiken. Men, Jörn Svensson, jag utgår från att detta betänkande handlar om Uddevallaregionen. Det var med utgångspunkt i detta betänkande jag höll mitt anförande om dessa problem.

Jag tror att man kan dra lärdomar av mycket av det som har hänt i Uddevalla. Dessa lärdomar kan behövas, inte minst med tanke på det som kanske kommer att ske i Malmö. Då har man ett bra utgångsläge för att kunna föra en bra politik även i Malmö, och man kan arbeta fram motsvarande insatser i Malmöregionen som man har gjort i Uddevallaregionen.

Naturligtvis har det inte handlat om att regeringen har varit pressad av Volvo. Jag tycker att det är viktigt att en regering, oavsett vilken, skall kunna diskutera med företag som finns i Sverige och som är villiga att göra satsningar för att skapa arbetstillfällen som tryggar människornas framtid i Uddevallaregionen. Det var detta det handlade om. Sedan kan vi naturligtvis tala om Malmö, Norrland, Värmland och skogslänen i andra sammanhang. Men detta betänkande handlar bl. a. om Uddevallaregionen.

Anf. 97 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! När jag tar upp dessa litet vidare perspektiv – de som ligger bortom julhelgen – vill jag understryka att det inte är för att polemisera mot det som man nu tvingades göra – under ogynnsamma villkor – i Uddevallaregionen. Det är ingen polemik mot denna del av betänkandet. Det är en erinran, Lennart Nilsson, om att det kommer andra betänkanden som rör andra orter. Vi kanske redan nu borde fundera över vilka program man har för de krisregioner som kan bli aktuella framöver. Det gör vi inte, utan gång på gång kommer vi i sådana här lägen där vi får improvisera åtgärder.

Låt oss vidare åtminstone inte hyckla på den här punkten, Lennart Nilsson, utan vara sannfärdiga: Visst har Volvo kunnat pressa till sig fördelar som man annars inte skulle fått. Dessa fördelar har Volvo fått på grund av att statsmakterna befann sig i ett pressat tidsläge och på grund av att de inte hade någon framförhållning. Jag tycker att både Lennart Nilsson och jag, som representanter för två arbetarpartier, rimligtvis borde kunna ta till oss den erfarenheten att vi inte skall göra på det sättet i fortsättningen utan vi skall ha en bättre framförhållning. Då får vi en bättre politik.

Anf. 98 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag delar Jörn Svenssons uppfattning att man skall lära av erfarenheter för att klara framtiden. Därför tycker jag att vi under julhelgen kan fundera litet över framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Arbetsmarknads- och
arbetslivsfrågor

Punkt I:2

Mom. 1 och 2 (statens ansvar för arbetsmarknadspolitiken, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 69 för reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 3 (särskilda insatser för ungdomar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot

dels reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl.,

dels reservation 3 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors, bifölls med acklamation.

Punkt I:5

Mom. 1 (omfördelning av medel för beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan, som ställdes mot

dels reservation 4 av Alf Wennerfors m. fl.,

dels reservation 6 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors, bifölls med acklamation.

Mom. 2 (utvärdering av rekryteringsstödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt I:10

Mom. 1 (tak för antalet platser med introduktions- och särskilt lönebidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för reservation 9 av Lars-Ove Hagberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (utökning av antalet platser med introduktions- och särskilt lönebidrag)

Först biträdades reservation 10 av Elver Jonsson m. fl. med 92 röster mot 17 för reservation 11 av Lars-Ove Hagberg. 205 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 230 röster mot 81 för reservation 10 av Elver Jonsson m. fl.

Mom. 4 (beslutsordningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt I:11 (anslaget Statsbidrag till offentligt skyddat arbete)

Utskottets hemställan, som ställdes mot

dels reservation 13 av Alf Wennerfors m. fl.,

dels reservation 14 av Lars-Ove Hagberg,

bifölls med acklamation.

Punkt II

Mom. 1 (anslaget Lokaliseringsbidrag m. m. i Uddevallaregionen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot

dels reservation 15 av Alf Wennerfors m. fl.,

dels reservation 16 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors, bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

Mom. 2 (den geografiska avgränsningen av Uddevallaregionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

*Meddelande om
interpellationer*

Mom. 3 (anslaget Lokaliseringslån i Uddevallaregionen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot

dels reservation 18 av Alf Wennerfors m. fl.,

dels reservation 19 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors, bifölls med acklamation.

Mom. 4 (principerna för insatsernas utformning vid regionala kriser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Punkt III (anslaget Bidrag till förnyelsefonder på det statligt reglerade området)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 18 december

1985/86:94 av *Johnny Ahlqvist* (s) till socialministern om avgifterna för sjukvårdande verksamhet:

Den 1 januari 1983 trädde den nya hälso- och sjukvårdslagen (HSL) i kraft. Den nya HSL ersatte då 1963 års sjukvårdslag.

Anledningen till den nya lagen var de stora förändringar som skett inom hälso- och sjukvården under 1970-talet.

Enligt direktiven till hälso- och sjukvårdsutredningen skulle lagstiftningen rikta in sig på övergripande mål för hälso- och sjukvårdspolitik. Den nya lagen skulle också omfatta förebyggande åtgärder. En av de viktigaste utgångspunkterna var att alla som bor i landet skall ha rätt till hälso- och sjukvård på *lika* villkor.

Efter utskottsbehandlingen antog riksdagen 1982 den nya lagen. Beslutet innebar en ramlag innehållande mål och riktlinjer. Den skulle tillämpas och tolkas i första hand av landsting och kommuner.

Lagen gav även regeringen bemyndigande att meddela ytterligare före-

skrifter till skydd för enskilda eller beträffande verksamhetens bedrivande i övrigt. Lagens 2 § fastslår att målet för hälso- och sjukvård är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen.

Målet – en hälso- och sjukvård på lika villkor – kan utgå från olika utgångspunkter, bl. a. den ekonomiska. Här verkar det som om principen skulle vara ganska självklar i form av enhetliga taxor för jämförbar vård i olika delar av landet. Betalningsförmågan får inte bli avgörande för möjligheten att få vård.

Med tanke på lagens text och direktiven inför lagens tillkomst blir man mycket oroad över det beslut som tagits i Stockholms läns landsting om att avgiftsbelägga distriktssköterskornas sjukvårdande verksamhet.

Till distriktssköterskans stora uppgifter hör i dag bl. a. att medverka i barnhälsovården, fullgöra och ansvara för allmän hälsouppllysning samt bedriva sjukvård såväl på egen mottagning som i hemmen.

Var går gränsen mellan sjukvårdande och förebyggande vård? Att förebygga måste vara bättre än att bota. Varje tillfälle till en sjukvårdande behandling hos distriktssköterskan innebär samtidigt tillfälle till förebyggande av andra sjukdomstillstånd, genom uppllysning och aktivering. Ett tidigt besök hos distriktssköterskan kan förhindra kostnader senare i vårdkedjan.

Att införa denna avgift innebär stor risk att många människor drar sig i det längsta för att söka hjälp.

Det kommer också att innebära stora problem när det gäller att tidigt upptäcka och behandla sjukdomar, vilket otvivelaktigt leder till längre behandlingstid, större lidande och högre kostnader.

Har man från samhällsekonomisk eller medmänsklig synpunkt råd att avgiftsbelägga denna verksamhet?

De som redan har det svårt i dag – de äldre, de handikappade, de svårt sjuka och invandrare – kommer att drabbas hårt. Jag vill därför fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att tillförsäkra alla som bor i landet hälso- och sjukvård på lika villkor?

1985/86:95 av Jan Hyttring (c) till industriministern om sysselsättningen i Karlstads kommun:

Strukturförändringar inom näringslivet har vid flera tillfällen ställt krav på särskilda insatser från samhällets sida för att lindra de sysselsättningsproblem som kan uppkomma regionalt och lokalt vid företagsnedläggningar. Riksdagen har t. ex. under 1984/85 och 1985/86 års riksmöten beslutat om särskilda insatser i Uddevallaregionen. Insatserna från samhällets sida har motiverats med de svåra konsekvenser Uddevallavarvets nedläggning annars riskerade innebära för regionen. Samtidigt betonade riksdagen att det var angeläget att också i andra liknande situationer pröva på vilket sätt samhället kan ge sitt stöd till dem som drabbas av den strukturomvandling som är nödvändig för en fortsatt utveckling av näringslivet. De omfattande regionalpolitiska stödåtgärderna i Uddevalla förstärktes vidare genom regeringens beslut att ge Volvo möjlighet att utnyttja investeringsfonderna till särskilda satsningar vilka i viss omfattning även kommer Uddevalla till del.

Utvecklingen inom Karlstads kommun innebär att sysselsättningsminskningen inom tillverkningsindustrin under en femårsperiod motsvarar en nedläggning av ett "Uddevallavarv". Kommunen är ej placerad i stödområde och kan således ej komma i åtnjutande av de generella regionalpolitiska stödåtgärderna.

Enligt uppgift kan SAAB-Scania komma att investera i en ny fabrik för personbiltillverkning. De alternativa lokaliseringsorter för fabriken som nämnts är Malmö och Halden i Norge.

Enligt min mening borde i stället SAAB-Scania stimuleras till satsningar inom landet som kommer orter med en långsiktigt negativ utveckling till del. En lokalisering av SAAB-Scantias fabrik till Karlstad skulle kunna vara en åtgärd som kan vända den negativa industriutvecklingen i kommunen. Detta kräver emellertid särskilda insatser från samhällets sida. Enligt min mening bör delar av Karlstads kommun i likhet med Uddevallaregionen kunna få del av tillfälligt regionalpolitiskt stöd. Regeringen bör vidare låta SAAB-Scania få utnyttja investeringsfonderna för detta ändamål på samma villkor som Volvo i Uddevalla.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag fråga statsrådet och chefen för industridepartementet:

Är regeringen beredd att medge att tillfälligt regionalpolitiskt stöd skall kunna utgå till Karlstads kommun, förutom till centralorten Karlstad?

Är regeringen beredd att medge att SAAB-Scania vid en lokalisering av en fabrik för tillverkning av personbilar till Karlstads kommun får utnyttja investeringsfonderna på samma villkor som Volvo för investeringarna inom Uddevallaregionen?

1985/86:96 av *Lars Ernestam* (fp) till statsrådet Ingvar Carlsson om ökat skydd för utrotningshotade växt- och djurarter:

Sverige har ratificerat Bernkonventionen och har därmed förbundit sig att skydda utrotningshotade växt- och djurarter.

Många arter är akut utrotningshotade i vårt land. Det gäller däggdjur, exempelvis sälar i Östersjön, uttern och flera andra arter. Trots stora ideella insatser är många fågelarter hotade. Många lägre djurarter finns också kvar i mycket begränsat antal.

Även många växter är hotade och flera arter har försvunnit eller är mycket nära utrotningsgränsen.

Trots stora insatser såsom fridlysning, naturvårdshänsyn i jordbruket och minskade utsläpp av skadliga tungmetaller och andra ämnen kvarstår hoten. De åtgärder som vidtagits är alltså otillräckliga.

Bernkonventionen ställer stora krav på de stater som ratificerat den. I konventionstexten kan man bl. a. läsa att det åligger staterna att främja en nationell politik för att bevara vild flora, vild fauna och naturliga fyndorter, med särskild uppmärksamhet på utsatta och sårbara arter.

Varje stat bör dessutom vidta lämpliga och nödvändiga lagstiftande och administrativa åtgärder för att säkra bevarandet av vilda arter inom såväl flora som fauna. Också fyndplatserna bör skyddas.

Det förekommer skyddsjakt av bl. a. sälar i Östersjön. Sådan skyddsjakt strider enligt min uppfattning mot Bernkonventionens anda.

Den snabba förändringen genom "5:3-satsningen", som innebär att områden som tidigare dominerats av lövskog i stället blir barrskogsområden, medför att flera arter får svårt att överleva. De tidigare hagmarkerna, som varit hemvist för många arter, planteras med skog och detta har inneburit stora förändringar för flora och fauna.

De bristfälliga anslagen för naturvården och det faktum att inget speciellt flora- och faunaanslag har funnits i naturvårdsverkets budget har liksom minskning av antalet beredskapsarbeten på naturvårdsområdet försämrat insatserna för att skydda arterna.

Uppräkningen av de problem som föreligger kunde göras längre, men jag vill mot bakgrund av redovisningen i interpellationen fråga miljöministern vilka åtgärder han tänker vidta för att Sverige skall kunna leva upp till Bernkonventionens krav när det gäller skyddet för flora och fauna.

6 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställts

den 18 december

1985/86:305 av *Inga Lantz* (vpk) till statsrådet Bengt Lindqvist om ekonomiskt stöd till blivande adoptivföräldrar:

Riksdagen beslöt i våras med anledning av socialutskottets betänkande 1984/85:17 att den utredning på området som tidigare aktualiserats av regeringen skulle ha till uppgift att "utarbета förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med en internationell adoption".

Nu har regeringen äntligen tillsatt den aviserade utredningen, men när man tar del av direktiven blir man tveksam om riksdagens beslut kommer att följas. Det står nämligen att utredningen skall "undersöka förutsättningar för att minska den enskildes kostnader -- --".

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet:

Är det regeringens avsikt att genomföra ett ekonomiskt stöd till blivande adoptivföräldrar?

7 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsnämndens inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprovsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Bengt-Ola Rytta (s), Gagnef, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 18 december 1985 sedan Yngve Nyquist (s) avlidit. Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Leo Persson, Idre. Krister Andersson, Lud-

vika, Karin Palmerantz, Leksand, Kenneth Carlsson, Smedjebacken, och Björn Ericsson, Rättvik (alla s).

Valprövningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 18 december 1985

Stig Nordlund

/Sven-Georg Grahm

Prot. 1985/86:55
18 december 1985

*Meddelande om
justering av kamma-
rens protokoll, m. m.*

Avslutningsord

8 § Meddelande om justering av kammarens protokoll, m. m.

Anf. 99 TALMANNEN:

Protokollen från kammarens sammanträden den 11–18 december kommer att justeras den 10 januari 1986.

Till kammarens ledamöter har utdelats statistik rörande riksdagsarbetet under höstarna 1975–1985.

9 § Avslutningsord

Anf. 100 TALMANNEN:

Innan kammarens ledamöter behagar åtskiljas vill jag till samtliga medarbetare här i huset på allas våra vägnar framföra en önskan om god jul.

Alla ledamöter önskar jag ett angenämt och fridfullt helguppchåll.

10 § Kammarén åtskildes kl. 15.15.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren

Onsdagen den 18 december

Talmannen 3, 13, 24, 30, 85
Förste vice talmannen 58
Andersson, Ingrid (s) 14, 20, 23, 24
Andersson, John (vpk) 37
Biörck, Gunnar, i Värmdö (m) 17
Björzén, Karl (m) 49, 51, 52
Bråkenhielm, Anita (m) 21, 23
Carlsson, Ingvar, statsråd 44, 46, 49
Chrisopoulos, Alexander (vpk) 63, 69
Ernestam, Lars (fp) 35, 41, 43, 46, 48
Franzén, Tommy (vpk) 53, 54, 55
Godin, Sigge (fp) 71, 74, 75
Granstedt, Pär (c) 22
Gustavsson, Rune (c) 10, 26, 28
Hörnlund, Börje (c) 62
Ingvardsson, Margó (vpk) 4, 8, 9, 10
Janson, Erik (s) 6
Jonsson, Elver (fp) 59, 62, 68, 70
Jonsson, Göte (m) 24, 27, 28
Josefson, Stig (c) 52
Littmarck, Blenda (m) 3, 8, 16
Lönnqvist, Ulf (s) 38, 42, 43
Nilsson, Lennart (s) 77, 79
Olsson, Karl Erik (c) 30, 35, 40, 43, 45, 48
Persson, Margareta (s) 11
Poromaa, Bruno (s) 50, 52, 54, 55
Ronne-Björkqvist, Ingrid (fp) 13
Sahlin, Mona (s) 73, 75
Sandberg-Fries, Yvonne (s) 26, 28
Sigurdsen, Gertrud, socialminister 7, 9
Svensson, Alf (c) 56
Svensson, Jörn (vpk) 76, 78, 79
Tarschys, Daniel (fp) 9, 10, 29
Ulander, Lars (s) 65, 69, 71
Wennerfors, Alf (m) 58, 62, 68, 70
Winberg, Margareta (s) 55
Virgin, Ivar (m) 32, 41